

Pasi Saukkonen

Kulttuuripoliittisen tutkimuksen
edistämissäätiö (Cupore)

Koneen Säätiön suunnattujen hakujen toteutus, tulokset ja vaikuttavuus

SISÄLLYS

Tiivistelmä.....	3	Rahoituksen merkitys.....	36
Summary	6	Hankkeiden tavoitteet	39
Johdanto	9	Käsitys hankkeiden onnistumisesta ja hankkeiden tuotokset	42
Vaikuttavuus.....	10	Selvityksen kohdehakujen vaikuttavuus.....	45
Koneen Säätöön tehtävä ja tavoitteet.....	11	Ihmistieteet ja evoluutionäkökulma	45
Koneen Säätöön suunnatut haut.....	12	Monikielisyys ja taide	48
Selvityksen kohdehakujen tavoitteet ja toteutus.....	14	Yleiset päätelmät	52
Ihmistieteet ja evoluutionäkökulma	14	Valppaus	52
Monikielisyys ja taide	16	Rohkeus.....	54
Rahoitettujen hankkeiden tuotokset ja tulokset	17	Monitieteisyys ja muu rajojen ylittäminen	56
Ihmistieteet ja evoluutionäkökulma	17	Maailman parantaminen.....	58
Hankekuvaukset.....	18	Kehittämisehdotuksia	59
Rahoituksen merkitys ja hankkeiden onnistuminen.....	22	Lähteet	63
Monitieteisyys ja tieteidenvälisyys.....	24	Liite 1. Selvityksen yhteydessä tehdyt haastattelut	64
Esteet ja ongelmat tavoitteiden saavuttamisessa.....	27	Liite 2. Monikielisyys ja taide -suunnatussa haussa rahoitetut hankkeet ..	65
Tavoitteiden saavuttamista edistävät hyvät käytännöt	29		
Monikielisyys ja taide	30		
Hankkeiden muodostama kokonaisuus	30		

TIIVISTELMÄ

Tässä selvityksessä on analysoitu Koneen Säätiön suunnattuja hakuja niiden toteutuksen, tulosten ja vaikuttavuuden näkökulmasta. Analyysi on kohdennettu kahteen suunnattuun hakuun, vuonna 2008 toteutettuun hakuun aiheesta Ihmistieteet ja evoluutionäkökulma ja vuonna 2013 toteutettuun hakuun aiheesta Monikielisyys ja taide. Selvityksen on toteuttanut Kulttuuripoliittisen tutkimuksen edistämissäätiö (Cupore). Selvityksen aineistona on käytetty Koneen Säätiön tavoitteita ja toimintaa kuvaavia asiakirjoja ja muita lähteitä, säätiön asiamiesten ja säätiön hallituksen entisten ja nykyisten jäsenten haastatteluja, suunnattujen hakujen hakujulistuksia, hankkeiden hakemuksia, työsuunnitelmia ja loppuraportteja, hankejohtajien ja muiden hanketoimijoiden haastatteluja, Monikielisyys ja taide -haussa rahoitetuille hankkeille suunnattua kyselyä sekä hankkeiden toteutuksesta ja tuloksista eri tavoin kertovaa materiaalia. Monikielisyys ja taide -haun tapauksessa on myös osallistuttu paikan päällä esimerkiksi esityksiin, seminaareihin, koulutuksiin ja muihin tilaisuuksiin.

Tarkastelussa olleet suunnatut haut on toteutettu osin kyseisiä hakuja yleisesti sekä Koneen Säätiön yleisiä rahoituspäätösprosesseja noudattaen, mutta niiden välillä on myös eroja. Ihmistieteet ja evoluutionäkökulma -haussa toteutettiin ensin aiehaku, josta eteenpäin päässeistä yhdeksästä hankkeesta lopulta rahoitettiin kuutta hanketta. Näiden hankkeiden rahoitussumma vaihteli noin 65 000 eurosta noin 350 000 euroon. Monikielisyys ja taide -haussa rahoitettiin yhdellä kertaa toteutetun hakuprosessin jälkeen 58 hanketta, joista pienin sai 2500 euroa, suurin 170 000 euroa. Ensiksi mainitussa haussa rahoitettiin tutkimushankkeita, jälkim-

mäisessä puolestaan taide- ja kulttuurihankkeita, joista osaan sisältyi myös tutkimuksellisia elementtejä.

Molemmissa hauissa järjestettiin ennen hakua verkostoitumistilaisuus, jossa tiedotettiin hausta ja annettiin osanottajille mahdollisuus tutustua toisiinsa ja ideoida aiheeseen liittyviä hankkeita. Selvityksen yhteydessä tehdyissä haastatteluissa ja kyselyissä näitä tapaamisia pidettiin pääsääntöisesti erittäin antoisina ja hyödyllisinä. Ylipäätään Koneen Säätiön hanketoimijoilta saama palaute on ollut erittäin myönteistä. Erityisesti kiitetään säätiön joustavuutta apurahan käytössä sekä mutkatonta kommunikaatiota. Taiteilijat ja kulttuurialan toimijat olivat hyvin tyytyväisiä myös apurahajärjestelmään. Sitä vastoin tiedetoimijoiden keskuudessa nousi esille käsityksiä, että tutkijat eivät aina arvosta apurahoja ja että heitä on toisinaan siksi vaikea saada sitoutumaan hankkeeseen.

Molempia suunnattuja hakuja voi pitää tuloksellisina. Ihmistieteet ja evoluutionäkökulma -haussa rahoitetut hankkeet ovat saaneet aikaan suuren määrän tieteellisiä julkaisuja, ja varsinkin yhtä hankkeista voi pitää tässä mielessä erittäin menestyksellisenä. Monikielisyys ja taide -hankkeet ovat tuottaneet (tai ovat osin vielä tuottamassa) laajan ja kirjavan kokonaisuuden. Se sisältää sekä konventionaalisia tuotoksia kuten kirjoja, cd- tai dvd-levyjä, konsertteja ja näyttämötaiteen esityksiä että epätavallisempia ja innovatiivisempia tuotoksia kuten kirjailijoiden ja kääntäjien verkostoja, kaksikielisen kulttuuritalon, digitaalisen kielikorpuksen, kielenopetuksen ja kielen elvytyksen erilaisia menetelmiä sekä pistekirjoituksella toteutetun sarjakuvamallin. Suurin osa hankkeista on onnistunut tuottamaan

hankehakemuksessa ja työsuunnitelmassa mainitun lopputuloksen.

Suunnattujen hakujen vaikuttavuuden tarkka arviointi on vaikeata. Tämä johtuu osittain siitä, että vaikuttavuuden näkökulmasta relevantteja tavoitteita ei ole määritelty riittävän tarkasti, jotta tavoitteiden saavuttamista voitaisiin systemaattisesti arvioida. Tämä ongelma koskee sekä Koneen Säätiötä että suurta osaa suunnatussa haussa rahoitettuja hankkeita. Molempien hakujen tapauksessa aikaa hankkeiden päättymisestä on myös kulunut niin vähän, että hankkeiden laajempia merkityksiä tai seurauksia ei ole vielä ehtinyt syntyä. Osa varsinkin suurimmista Monikielisyys ja taide -haussa rahoitetuista hankkeista on yhä käynnissä. Varsinaisen vaikuttavuuden osalta selvityksessä on tarkasteltu etenkin hankkeiden ja hankekokonaisuuksien vaikuttavuuspotentiaalia. Käytettävissä olevan tiedon nojalla varsinkin kahdessa Ihmistieteet ja evoluutionäkökulma -hankkeessa sekä muutamissa Monikielisyys ja taide -hankkeissa tätä potentiaalia näyttäisi olevan.

Suunnatut haut vaikuttavat hyvältä instrumentilta Koneen Säätiön omien strategisten tavoitteiden saavuttamiseen. Tässä yhteydessä on säätiön profiilista ja tavoitteista nostettu esille erityisesti valppaus, rohkeus, monitieteisyys ja muu rajojen ylittäminen sekä maailman parantaminen. Selvityksen perusteella kaikessa tässä on onnistuttu näiden suunnattujen hakujen avulla. Samanaikaisesti on syytä huomata, että monessa tapauksessa ilmenee tietty kuilu hankkeiden suunnitelmien ja niiden toteutuksen välillä. Käytännössä monet hankkeet ovat olleet esimerkiksi paljon vähemmän tieteidenvälisiä, monikielisiä ja innovatiivisia kuin mitä

hankehakemuksista olisi voinut päätellä. Tämä kuilu ei ole aina käynyt ilmi hankeraporteista, vaan asia on selvinnyt hankejohtajien haastatteluista sekä paikan päällä hankkeista saaduista kokemuksista. Syy toteutuksen siirtymiseen tavanomaisempaan suuntaan löytyy usein riittämättömistä resursseista. Joissain tapauksissa on kuitenkin syytä epäillä, että pyrkimys esimerkiksi monitieteisyyteen tai monikielisyyteen on alusta lähtien ollut enemmän näennäistä ja rahoituksen kannalta tarkoituksenmukaista kuin täysin aitoa.

Selvitys sisältää muutamia Koneen Säätiön toimintaa koskevia kehittämissuhteita. 1) Säätiöllä voisi olla yleisten tavoitteiden lisäksi kullekin strategiakaudelle 1–3 täsmällisempää tavoitetta, joiden saavuttamista voitaisiin tarkastella systemaattisesti jälkeenpäin. 2) Suunnattujen hakujen teemojen valintaa voitaisiin jonkin verran systematisoida – joustavuutta ja ketteryyttä uhraamatta – ja hakujen teemavalinta- ja muusta valmisteluprosessista voitaisiin tiedottaa nykyistä avoimemmin. 3) Suunnattujen hakujen ilmoitusten yhteydessä voisi olla nykyistä eksplisiittisemmin ilmaistuna myös haun perustelut ja Koneen Säätiön täsmällisemmät tavoitteet. Tämä voisi auttaa myös karsimaan mahdollisesti vain näennäisesti haun tavoitteita toteuttavat hankkeet rahoitettavien joukosta. 4) Koneen Säätiö voisi lisätä hankkeiden vaikuttavuutta – ja omaa vaikuttavuuttaan – keskittämällä rahoitusta nykyistä enemmän erityisesti niille hankkeille, joiden voidaan katsoa vastaavan parhaiten säätiön tavoitteita ja omaavan eniten potentiaalia. 5) Koneen Säätiö voisi kehittää oman toimintansa seuranta- ja arviointia laatimalla seurantarekisterin, jonka avulla tarkasteltaisiin pitkäjänteisesti säätiön rahoittamien, erityisen merkitykselliseksi

tulkittujen henkilöiden ja muiden toimijoiden urakehitystä ja rahoitetulla toiminnalla synnytettyjen ideoiden, tuotosten, verkostojen ym. myöhempiä merkitystä ja vaikutusta. 6) Säätiön oman toiminnan kehittäminen vaikuttavuuden näkökulmasta edellyttää pohdintaa ja keskustelua siitä, mistä lähtökohdista käsin säätiön toiminnan menestyksellisyyttä halutaan arvioida. Vaihtoehtoja on monia.

SUMMARY

In this report thematic grant calls were analysed from the perspective of their implementation, results and impact. The analysis focused on two thematic grant calls: Evolutionary Perspectives on the Human Sciences in 2008 and Multilingualism and Art in 2013. The report was produced by The Finnish Foundation for Cultural Policy Research (Cupore).

The material for the report included documents and other sources describing Kone Foundation's goals and operations, interviews with the foundation's representatives and previous and current members of the Kone Foundation Board of Trustees, thematic grant call announcements, project applications, work plans and final reports, interviews with project leaders and other project participants, a questionnaire for projects that received Multilingualism and Art thematic funding, and material providing various descriptions of the implementation and results of the projects. In the case of the Multilingualism and Art funding, it was also possible to attend actual presentations, seminars, training sessions and other events related to funded projects.

The thematic grant calls were carried out according to both the general principles Kone Foundation has for funding decision making and the specific processes for these particular grant calls, but there were also differences between them. For the Evolutionary Perspectives on the Human Sciences funding, a call was first held for project proposals and in the end six projects out of the nine that got through the first stage of the process received funding. The amount of funding received by these projects varied from about EUR 65,000 to about EUR 350,000. 58 projects received

funding after going through the Multilingualism and Art thematic call's single application process, and the smallest of these received EUR 2,500 and the largest EUR 170,000. The former thematic call provided funding to research projects, and the latter provided funding to art and cultural projects, some of which also included elements of research.

In both thematic calls a networking event was arranged before the call, which provided information on the call and gave participants the chance to get to know each other and discuss ideas related to the theme. The interviews and questionnaires conducted for this report found that respondents mainly considered these events to be very rewarding and beneficial. In general, the feedback given by participants in projects funded by Kone Foundation has been very positive. Praise was given, in particular, for the foundation's flexibility regarding the use of the grant and uncomplicated communications. The artists and those working in the cultural sector were also very pleased with the system of funding. In contrast, those involved in the research field seemed to have the impression that researchers do not always appreciate grants so it is sometimes difficult to get them to commit to a project.

Both thematic calls can be considered to be successful. The projects receiving funding in the Evolutionary Perspectives on the Human Sciences thematic call have produced a huge number of research publications, and one project in particular can be considered very successful in this context. The Multilingualism and Art projects have produced (and are partly still producing) extensive and varied results. This includes both conven-

tional results, such as books, CDs or DVDs, concerts and dramatic art performances, and also more unusual and innovative results, such as author and translator networks, a bilingual cultural centre, a digital language corpus, various methods of language teaching and revitalisation, and a model for graphic storytelling in Braille.. The majority of the projects have succeeded in producing the results outlined in the project application and work plan.

Making a precise assessment of the impact of thematic grant calls is difficult. This is partly due to the fact that the relevant goals from the perspective of impact are not defined sufficiently in detail to enable a systematic assessment of the achievement of these goals. This problem concerns both Kone Foundation and a large number of the projects receiving funding through thematic calls. In the case of the thematic calls analysed in this report, there has been so little time since the completion of the projects that there has not been enough time for more extensive implications or consequences to take place. Some of the largest projects receiving Multilingualism and Art funding are still in progress. Regarding actual impact, the report analysed the impact potential of the projects and the project clusters, in particular. Based on the information available it looks like two of the Evolutionary Perspectives on the Human Sciences projects in particular and a few of the Multilingualism and Art projects have potential for this.

Thematic grant calls seem to be a good way for Kone Foundation to achieve its strategic goals. In this context, proactive, boldness, a multi-

disciplinary approach and the crossing of other boundaries, and making the world a better place have all been brought to the fore from the foundation's profile and goals. The report found that the thematic calls have helped make it possible to achieve all of these goals. At the same time it is worth pointing out that in many cases there is a certain gap between the project plans and their implementation. In practice many of the projects have been much less multidisciplinary, multilingual and innovative, for example, than the project applications would lead us to believe. This gap is not always evident in the project reports, and was discovered through interviews with project leaders and actual experiences of the projects. The reason why the implementation of a project is less impressive than planned is often insufficient resources. However, in some cases there is reason to suspect that the multidisciplinary or multilingual aim of the project has, from the start, been more ostensible and convenient for reasons of funding than completely genuine.

The report has a few suggestions for how Kone Foundation could improve its operations. 1) In addition to its general goals, the foundation could have 1–3 more specific goals for each strategy period and the achievement of these goals could be evaluated systematically afterwards. 2) The selection of themes for thematic grant calls could, to some extent, be systematised – without sacrificing flexibility and agility – and communications on the selected theme and other preparation processes could be more open. 3) The notifications for the thematic grant calls could include a more explicit explanation of the reasons for the grant call and Kone Foundation's more specific goals. This could also help to

screen out the projects that are only ostensibly implementing the goals of the thematic call. 4) Kone Foundation could increase the impact of the projects – and its own impact – by focusing its funding activities even more than it currently does particularly on those projects that best meet the foundation’s goals and have the most potential. 5) Kone Foundation could improve the monitoring and assessment of its operations by compiling a monitoring register to allow a long-term assessment of the career development of people who have received funding and are considered to be of particular importance, and the later significance and impact of ideas, results and networks created with funded activities. 6) In order to develop the foundation’s operations from the perspective of impact, it is necessary to consider and discuss the starting point for the evaluation of the foundation’s operations. There are many alternatives.

JOHDANTO

Tämä raportti sisältää tulokset selvityksestä, jonka kohteena on ollut kaksi Koneen Säätiön suunnattua haku: vuonna 2008 toteutettu haku teemasta Ihmistieteet ja evoluutionäkökulma sekä vuonna 2013 toteutettu haku teemasta Monikielisyys ja taide. Selvityksessä tarkastellaan näiden hakujen toteutusta, rahoitettujen hankkeiden tuotoksia ja tuloksia, kyseisten rahoitusinstrumenttien vaikuttavuutta sekä tämän kohdenne-
tun analyysin kautta myös Koneen Säätiön vaikuttavuutta. Selvityksen tarkoituksena on tuottaa välineitä Koneen Säätiön oman toiminnan itsearviointiin ja strategiseen kehittämiseen.

Selvityksen on toteuttanut Kulttuuripoliittisen tutkimuksen edistämis-
säätiö (Cupore), joka on samanaikaisesti tehnyt laajempaa tutkimusta Monikielisyys ja taide -haussa rahoitetuista hankkeista. Tämän erillisen tutkimuksen tulokset julkaistaan myöhemmin. Käsillä olevaan raporttiin on kyseisestä tutkimuksesta otettu mukaan ne havainnot ja tulokset, jotka liittyvät Monikielisyys ja taide -haun toteutukseen, tuloksiin ja vaikuttavuuteen. Mainitussa laajemmassa tutkimuksessa ovat Pasi Saukkosen lisäksi työskennelleet Sirkku Latomaa ja Vaida Srievaliute-Norho. Saukkosta on tämän raportin sisältämässä selvityksessä avustanut Cuporessa Taija Roiha.

Selvityksen aineisto muodostuu ensinnäkin Koneen Säätiöstä saadusta säätiön tavoitteista ja toiminnasta kertovasta asiakirjamateriaalista, jota on täydennetty asiamiesten sekä eräiden entisten ja nykyisten säätiön hallituksen jäsenten haastatteluilla (liite 1). Mainituista suunnatuista hauista on ollut käytettävissä niissä rahoitettujen hankkeiden hakemuk-

set ja loppuraportit¹, minkä lisäksi on haastateltu kaikkien Ihmistieteet ja evoluutionäkökulma -hankkeiden johtajat sekä osa Monikielisyys ja taide -hankkeiden johtajista². Ihmistieteet ja evoluutionäkökulma -haun tapauksessa haastateltiin myös niiden kolmen hankkeen johtajat, jotka pääsivät eteenpäin ensimmäisen kierroksen aiehausta, mutta joiden hanketta ei lopulta rahoitettu. (Liite 1.) Monikielisyys ja taide -haun tapauksessa kaikille hankkeille lähetettiin kysely, joka sisälsi myös tämän selvityksen kannalta olennaisia kysymyksiä. Ihmistieteet ja evoluutionäkökulma -haussa rahoitetuista hankkeista on perehdytty tutkimusprojektien tuottamiin julkaisuihin, ja Monikielisyys ja taide -hankkeista on kerätty materiaalia monipuolisesti, hanketoteutuksesta riippuen. Tutkimusryhmä on myös mahdollisuuksien mukaan osallistunut kyseisten hankkeiden esityksiin tai niiden puitteissa järjestettyihin muihin tilaisuuksiin sekä kerännyt hank-

¹ Osa Monikielisyys ja taide -haun hankkeiden loppuraporteista ei tämän selvityksen raporttia kirjoitettaessa vielä ollut saatavilla. Näiden hankkeiden osalta raportti heijastaa kesäkuun 2015 tilannetta.

² Monikielisyys ja taide -haun tapauksessa on haastateltu joidenkin hankkeiden tapauksessa myös muita hanketoimijoita.

keista tiedotusvälineissä olleita uutisia ja muuta informaatiota. Tässä raportissa tarkastellaan aluksi lyhyesti selvityksen keskeisenä käsitteenä pidettävää vaikuttavuutta. Tämän jälkeen tarkastellaan Koneen Säätiön omaa tehtävää ja tarkoitusta sekä säätiön asettamia tavoitteita yleisellä tasolla ja erityisesti niitä tavoitteita, jotka koskevat suunnattuja hakuja ja selvitysten kohdehakuja. Analyysiosassa tarkastellaan ensiksi kohdehakujen tavoitteita ja toteutusta, sitten hankkeiden tuotoksia ja tuloksia ja lopuksi kohdehakujen vaikuttavuutta. Näissä luvuissa tarkastellaan molempia suunnattuja hakuja erikseen. Selvityksen päätteeksi tehdään yleisiä päätelmiä siitä, millä tavalla kyseiset suunnatut haut, ja suunnatut haut ylipäänsä, toteuttavat Koneen Säätiön tarkoitusta ja tehtävää sekä yleisempiä ja täsmällisempiä tavoitteita. Lopuksi ehdotetaan eräitä toimia, joita säätiö voi ottaa huomioon toimintansa kehittämisessä.

VAIKUTTAVUUS

Selvityksen avainsanoista käsitettä vaikuttavuus on syytä hieman avata. Vaikuttavuudesta on alettu viime vuosikymmeninä puhua julkisella sektorilla entistä enemmän, kun on haluttu siirtää huomiota lakien ja muiden normien noudattamisesta sekä toiminnan taloudellisuudesta (*economy*) ja tehokkuudesta (*efficiency*) siihen, mitä toiminnalla ja toimenpiteillä saadaan aikaan eli tuloksellisuuteen, vaikutuksiin ja vaikuttavuuteen (*effectivity/impact/effectiveness*). Vaikuttavuutta arvioitaessa tarkastelu ulottuu myös pidemmälle kuin pelkästään toiminnan tuotoksiin (*outcome*) tai välittömiin tuloksiin (*results*) eli niihin laajempiin seurauksiin, joita

toiminnan tuotoksilla ja niiden edelleen soveltamisella on.

Vaikuttavuuden ja sen arvioinnin korostuminen liittyy siihen kehitykseen, jossa julkisella sektorilla on esimerkiksi niin sanotun uuden julkisjohtamisen mukaisesti alettu käyttää yksityisellä sektorilla hyödynnettyjä ajattelu- ja toimintatapoja. Toisaalta vaikuttavuudesta puhuminen ja vaikuttavuusarviointien tekeminen on johtanut siihen, että myös kolmannen sektorin ja kansalaisyhteiskunnan toimijat ovat alkaneet kiinnittää aiempaa enemmän huomiota toimintansa vaikuttavuuteen (ks. esim. Rajahonka 2013). Joissain tapauksissa tämä on liittynyt esimerkiksi yhdistysten tai toiminnallisten säätiöiden riippuvuuteen julkisesta rahoituksesta ja tämän rahoituksen ohjaukseen. Toisissa tapauksissa katseen kohdennus vaikuttavuuteen on tapahtunut itsenäisesti ja riippumattomasti. Viimeksi mainitusta esimerkkinä käyvät suomalaiset apurahoja jakavat säätiöt (ks. esim. Suvikumpu ym. 2014).

Vaikuttavuus on syytä erottaa käsitteellisesti vaikutuksista, sillä kaikkia vaikutuksia ei ole syytä pitää vaikuttavuuden ilmentyminä. Kaikella toiminnalla on paljon erilaisia vaikutuksia, joista osa on tarkoitettuja ja osa tarkoittamattomia, ja osa puolestaan myönteisiä ja osa kielteisiä. Vaikuttavuus tarkoittaa nimenomaan tavoiteltua muutosta ja tarkoituksellisen toiminnan tuloksia sekä onnistumista asetettujen tavoitteiden saavuttamisessa ja painopisteiden toteutumisessa.

Osa tavoitteiden mukaisista vaikutuksista on sellaisia, jotka kohdistuvat esimerkiksi viraston, yhdistyksen tai säätiön oman toiminnan kehittämiseen. Kun puhutaan vaikuttavuudesta, sillä tarkoitetaan yleensä etenkin

niitä vaikutuksia, jotka ulottuvat organisaation ulkopuoliseen maailmaan. Nämä vaikutukset voivat olla hyvin monimuotoisia, ja toiminnalla sekä toiminnan tuloksilla voi olla seurauksia esimerkiksi paikallisessa, kansallisessa tai globaalissa taloudessa, tieteessä ja taiteessa, yhteiskunnan eri osa-alueilla kuten sivistyksessä, kulttuurissa ja hyvinvoinnissa tai ympäristön tilassa. (Ks. tarkemmin esim. Suvikumpu ym. 2014; Luoma ym. 2011.) Vaikuttavuuden todentaminen on aina vaikea tehtävä. Onkin syytä korostaa, että vaikuttavuutta nimenomaan arvioidaan eikä mitata. Vaikutukset, joita voidaan pitää vaikuttavuutena, ovat vain harvoin niin selkeitä, välittömiä ja yksiselitteisiä, että voitaisiin täydellä varmuudella pitää niitä seurauksena juuri tarkastelun kohteena olevista toimista. Tämä pitää erityisen hyvin paikkansa tieteen ja kulttuurin kentillä. Tieteessä ja taiteessa ei yleensä ole mahdollisuutta sellaiseen vertailuasetelmaan, jossa voitaisiin esimerkiksi kontrolliryhmän avulla testata, mitä olisi tapahtunut tai jäänyt tapahtumatta ilman tarkastelun kohteena olevia interventioita. (Ks. esim. Lauronen & Hiilamo 2014.) Tämä ei kuitenkaan estä pohtimasta ja selvittämästä asiaa eri menetelmiä hyödyntämällä.

KONEEN SÄÄTIÖN TEHTÄVÄ JA TAVOITTEET

Koska vaikuttavuudessa on kyse tavoitellusta muutoksesta, on tarpeen selvittää ensiksi, mihin Koneen Säätiö toiminnallaan pyrkii.

Koneen Säätiön sääntöjen mukaan säätiön tarkoituksena on ”kaiken suomalaisessa yhteiskunnassa tapahtuvan kulttuurityön edistäminen niin hyvin tieteellisen tutkimustyön sekä luovan ja esittävän taiteen kuin myös teollisen, kaupallisen, teknillisen ja sosiaalisen toiminnan alalla” (Koneen Säätiön strategia 2010–2015, 4). Koneen Säätiön tehtäväksi on säätiön hallituksen toimesta tältä pohjalta määritelty suomalaisen tieteellisen tutkimustyön sekä kulttuurin ja taiteen edistäminen.

Koneen Säätiön ensimmäinen strategia kohdistuu vuosille 2010–2015, ja sen viimeisin versio on hyväksytty säätiön hallituksen kokouksessa huhtikuussa 2012.³ Tässä strategiassa määritellään säätiön tehtävä, visio ja arvot, niiden ja säätiön tarkoituksen toteuttaminen säätiön toimintaympäristössä sekä toiminnan keskeiset tavoitteet strategiakaudella. Tehtävänä on strategian mukaan, yllä mainittua tehtävää hieman täsmentäen, edistää tieteellistä tutkimustyötä, erityisesti humanistista, yhteiskunta-tieteellistä ja ympäristöntutkimusta, sekä kulttuuria ja taidetta Suomessa. Koneen Säätiön profiili on olla tiede- ja taidepoliittisesti valpas tieteen ja taiteen rahoittaja, joka myös aktiivisesti etsii ja tarjoaa vaihtoehtoja valtavirralla. Visioksi strategiakaudelle on kirjattu pyrkimys parantaa maailmaa luomalla edellytyksiä rohkeille tieteen ja taiteen avauksille. (Mt., 1.)

³ Säätiöllä on lisäksi erilliset viestintästrategia, Saaren kartanon strategia ja sijoitusstrategia.

Strategiakauden tavoitteista tämän selvityksen kannalta olennaisina voi pitää dynaamisuutta, ajankohtaisuutta ja vaihtoehtojen etsimistä sekä säätiön omaleimaisuuden vahvistamista, koska näissä tavoitekohdissa suunnatut haut mainitaan keskeisenä keinona tavoitteiden saavuttamiseksi.⁴

Dynaamisuutta, ajankohtaisuutta ja vaihtoehtojen etsimistä edistäessään säätiö seuraa heikkoja signaaleja ja on valmis riskinottoon sekä hyväksymään myös kiistanalaisia ratkaisuja. Suunnattujen hankeapurahahakujen avulla säätiö tarttuu enenevässä määrin ”ajankohtaisiin, mielellään tiedepoliittisesta valtavirrasta poikkeaviin tutkimusaiheisiin. Samalla rohkaistaan tutkijoita tieteidenväliseen vuoropuheluun ja monialaiseen kysymyksenasetteluun” (mt., 6).

Säätiön omaleimaisuuden vahvistaminen kytketään puolestaan tieteidenvälisyyden edistämiseen ja monialaisuuteen. Strategiakaudella on tarkoitus vahvistaa edelleen ”varsinkin suunnattuihin hakuihin sisällytettävää monitieteisyyteen kannustamista tai jopa kannustamista tieteen ja taiteen näkökulmien yhdistämiseen” (mt., 6).

⁴ Strategiakauden muita tavoitteita ovat väitöskirja-apurahojen fokuoiminen, kulttuurin ja taiteen tukiosuuden kasvattaminen, suomen kielen ja Suomessa puhuttavien vähemmistökielten sekä Itämeren alueella puhuttavien pienten kielten aseman vahvistaminen, kansainvälisen vuorovaikutuksen edistäminen, Koneen Säätiön kansainvälistyminen sekä apurahatutkijoiden aseman parantaminen.

KONEEN SÄÄTIÖN SUUNNATUT HAUT

Koneen Säätiö on viime vuosikymmeninä kasvanut voimakkaasti. Vuonna 1980 Koneen Säätiön jakamien apurahojen ja palkintojen summa oli 74 340 euroa ja vuonna 1985 172 964 euroa. Vuonna 2005 vastaava summa oli jo yli 2,4 miljoonaa euroa, ja sen jälkeen apurahoihin ja palkintoihin jaettu summa on kasvanut miltei joka vuosi. Erityisen voimakasta kasvu on ollut vuosien 2011 ja 2013 välissä, jolloin jaettu summa on noussut noin 9,1 miljoonasta eurosta yli kahteenkymmeneen miljoonaan euroon (21 317 682 € vuonna 2014). (Lähde: Koneen Säätiön kotisivut.)

Kasvun myötä toiminta on samalla ammattimaistunut ja muuttunut entistä järjestelmällisemmäksi, ja säätiölle on haastattelujen mukaan haettu omaa profiilia tiedettä, taidetta ja kulttuuria rahoittavien suomalaisten säätiöiden kentässä. Keskeisenä elementtinä tässä kehityksessä ovat olleet erityiset suunnatut haut, joita on sittemmin toteutettu useita. Selvityksen yhteydessä tehtyjen haastattelujen perusteella on ilmeistä, että rahoitusinstrumentti on kuitenkin syntynyt osittain spontaanisti, eikä säätiön keskuudessa ollut täysin selvää, mitä rahoitushakua voidaan itse asiassa pitää ensimmäisenä suunnattuna tai teemahakuna. Säätiön kotisivujen perusteella suunnattuina hakuina voidaan pitää seuraavia⁵:

- 1905: Suuren murroksen ulottuvuudet (2005, 685 000 €)

⁵ Ks. tarkemmin näistä suunnatuista hauista Koneen Säätiön kotisivuilta, <http://www.koneensaatio.fi/apurahat/tukimuodot/>

- Suomalalaisten pitkien ympäristöhavaintosarjojen tieteellinen analyysi (2006, 699 060 €)
- Suomenkielisen tietokirjallisuuden ja tietokirjoittamisen tutkimus (2007, 555 000 €)
- Ihmistieteet ja evoluutionäkökulma (2008, 1 250 000 €)
- Biodiversiteetin merkitys (2010, 1 119 000 €)
- Väestönmuutos (2011, 1 264 000 €)
- Monikielisyys ja taide (2013, 1 851 850 €)
- Digitalisoituvat kieliaineistot ja tiedonlouhinta (2013, 1 395 115 €)
- Jakautuuko Suomi? (2014, 880 038 €)
- Kielen elvytys ja sen tutkiminen (2014, 1 012 592 €).⁶

Suunnattuja hakuja on siten toteutettu vuodesta 2005 lähtien lähes joka vuosi, vuosina 2013 ja 2014 kahdesta eri teemasta. Suunnatuissa hauissa jaettu rahamäärä on kasvanut, joskaan ei täysin tasaisesti. Koneen Säätiön rahoitusinstrumenttien joukossa suunnatuilla hauilla on euromääräisesti mitattuna ollut merkittävä rooli.⁷ Ihmistieteet ja evoluutionäkökulma

⁶ Näiden lisäksi säätiön kotisivulla aiheesta ”suunnatut haut” luetellaan myös eri vuosina toteutettuja muita rahoitusinstrumentteja: projektiapurahat nuorten tutkijoiden yhteishankkeisiin vuosina 2002–2004, apurahat tietokirja-hankkeisiin sekä tuki suomenkielisille tieteellisille lehdille.

⁷ Muita rahoitusinstrumentteja ovat hankeapurahat tutkimukseen, tutkijastipendit, tutkijoiden matka-apurahat ulkomaille, tietokirjoittamisen ja tieteen yleistajuistamisen apurahat, apurahat taiteen ja kulttuurin alan hankkeisiin, apurahat muihin suomalaisen yhteiskunnan ja kulttuurin kannalta merkittäviin hankkeisiin sekä Saaren kartanon residenssipaiikat.

-haussa jaettu 1,25 miljoonaa euroa muodosti esimerkiksi vuonna 2008 noin 17 prosenttia Koneen Säätiön kyseisenä vuonna myöntämistä apurahoista. Myönnettyjen apurahojen kokonaismäärän kasvun vuoksi suunnatun haun prosentuaalinen osuus ei ole kasvanut, vaikka siihen käytettävissä olleet varat ovatkin viime vuosina yleensä kasvaneet. Monikielisyys ja taide -haun rahoitus, vajaa kaksi miljoonaa euroa, muodosti vuonna 2013 hieman yli yhdeksän prosenttia myönnettyistä apurahoista. Vuosina 2012–2016 suunnattuja hakuja on ollut tarkoitus järjestää erityisesti vuonna 2012 julkistetun kieliohjelman teemoista.⁸

Tässä yhteydessä on myös syytä huomata, että tähän selvitykseen valitut suunnatut haut eivät ole tiukassa mielessä edustavia koko suunnatun haun rahoitusinstrumenttia ajatellen. Suurin osa suunnatuista hauista on kohdistunut tieteelliseen tutkimukseen, kun taas Monikielisyys ja taide -haussa rahoitettiin ainoastaan taide- tai kulttuurihankkeita. Kyseinen haku oli myös siinä mielessä poikkeuksellinen, että siinä tuettiin varsin suurta määrää hankkeita osin melko pienillä summilla. Useimmissa muissa

⁸ Koneen Säätiön kieliohjelman tarkoituksena on pienten suomalais-ugrilaisten kielten, suomen sekä Suomen vähemmistökielten dokumentointi ja niiden aseman vahvistaminen. Säätiön johtoryhmän kokouksessa elokuussa 2013 tavoitteita täsmennettiin mm. siten, että kieliohjelmasta voidaan tukea kaikkia Suomessa käytettäviä kieliä riippumatta niiden statuksesta sekä suomalais-ugrilaiseen kielikuntaan kuuluvia vähemmistökieliä muissa maissa. Lisäksi painotettiin, että huonon kieli-ilmaston vuoksi on torjuttava kielivähemmistöihin kohdistuvia ennakkoluuloja tekemällä yhteistyötä muiden toimijoiden kanssa sekä Suomessa mm. ruotsin kielen osalta että Venäjällä.

hauissa rahoitusta on saanut suppeahko määrä hankkeita.

Ihmistieteet ja evoluutionäkökulma -hakua on puolestaan säätiön piirissä yleisesti pidetty onnistuneena hakutoteutuksena. Tämä käsitys oli olemassa jo selvityksen alkuvaiheessa, eli säätiössä haluttiin tässä yhteydessä saada tarkempaa tietoa siitä, millä tavalla onnistuneeksi katsottu haku on käytännössä toteutunut ja mitä siinä rahoitetuissa hankkeissa on saatu aikaan. Suunnattujen hakujen onnistuneisuutta ei ole Koneen Säätiössä aikaisemmin arvioitu.

Koneen Säätiön suunnatut hankkeet kytkeytyvät rahoitusinstrumenttina yhtäältä säätiön oman profiilin selkeyttämiseen ja vahvistamiseen sekä toisaalta tarpeeseen kanavoida kasvaneen jakovaran olosuhteissa rahoitusta sellaisiin aihepiireihin, joilla säätiön tuella on katsottu olevan vaikutusta. Kuten edellä mainittiin, suunnattujen hakujen tarkoituksiksi on sittemmin kirkastunut monitieteisten tutkimushankkeiden edistäminen sekä huomion kiinnittäminen ajankohtaisiin ilmiöihin suomalaisen tieteen ja kulttuurin kentällä.

SELVITYKSEN KOHDEHAKUJEN TAVOITTEET JA TOTEUTUS

Tässä luvussa kuvataan ja analysoidaan selvityksen kohteena olevien suunnattujen hakujen tavoitteita ja toteutusta. Huomiota kiinnitetään erityisesti hakujulistuksessa ilmaistuihin taustatietoihin, haun tavoitteisiin, hakuprosessiin ja avustuspäätöksiin.

IHMISTIEETEET JA EVOLUUTIONÄKÖKULMA

Suunnattu haku aiheeseen Ihmistieteet ja evoluutionäkökulma toteutettiin vuonna 2008. Hakujulistuksessa rahoitusta kohdennettiin enintään kolmivuotisille monitieteisille, tieteidenvälisille tai poikkitieteisille hankkeille. Lisäksi tutkimusryhmien toivottiin koostuvan tutkimusurallaan eri vaiheissa olevista jäsenistä, ja erityisesti toivottiin post doc -vaiheen tutkijoiden osallistumista. Haun taustasta ja tavoitteista mainittiin täsmällisemmin seuraavasti:

Luonnontieteellinen tietämys ihmisen toiminnan perinnöllisestä tai fysiologisesta säätelystä lisääntyy nopeasti perinnöllisyystieteen ja evoluutiotutkimuksen ansiosta; ihmistieteellisessä tutkimuksessa taas on käytössä paljon tietoa, jota voidaan hyödyntää myös tutkittaessa ihmistä luonnontieteellisestä näkökulmasta. Hankkeiden toivotaan tutkivan evoluutionäkökulmasta tehtävän tutkimuksen vaikutusta ihmistieteiden kysymyksenasetteluihin ja löytävän mahdollisuuksia tieteenalojen välisen vuorovaikutuksen lisäämiseen ja erilaisten selitystapojen yhteensovittamiseen. Kuten Koneen Säätiön huhtikuussa Saaren kartanossa järjestämässä seminaarissa todettiin, yhteiset aineistot saattavat olla yksi hedelmällinen yhteistyön lähtökohta. (Koneen Säätiön hakujulistus)

Hakujulistuksessa mainittu seminaari Saaren kartanossa toteutettiin 25.4.–26.4.2008, ja siellä pohdittiin evoluutionäkökulmasta tehtävän tutkimuksen vaikutusta ihmistieteiden kysymyksenasetteluihin. Seminaariin toivottiin paikalle luonnontieteilijöitä, humanisteja ja yhteiskuntatieteilijöitä keskustelemaan ihmisluonnosta ja ihmisen piirteistä eri kannoilta ja eri näkökulmista. Seminaarikutsussa ilmaistiin myös se ajatus, että eri lähtökohdista tulevien tieteentekijöiden vuorovaikutus voisi rikastuttaa ymmärrystämme. Tilaisuudessa tutustuttiin erilaisiin aineistoihin ja työskenneltiin teemaryhmissä.

Seminaarin osallistui noin 50 henkilöä. Osa selvityksen yhteydessä haastatelluista hankejohtajista osallistui seminaariin, ja heidän kokemuksensa seminaarista olivat positiivisia. Hankejohtajat suhtautuivat myönteisesti myös Koneen Säätiön Turussa 21.5.2010 järjestämään toiseen seminaariin, jonka aiheena oli Evolutionary Perspectives on the Human Sciences. Tähän seminaariin oli kutsuttu ulkomaisia puhujia, ja siellä esittäytyivät myös säätiön sittemmin rahoittamat hankkeet.⁹ Molemmat tilaisuudet tarjosivat hanketoimijoille ja muille tieteentekijöille, jotka olivat ihmistieteiden ja evoluutionäkökulman yhdistämisestä kiinnostuneita, mahdollisuuden tutustua toisiin ihmisiin ja heidän tekemiinsä.¹⁰

⁹ Rahoitetut hankkeet osallistuivat myös seminaarin ohjelman suunnitteluun.

¹⁰ Eräs haastateltava tosin huomautti, että seminaareissa kävi myös ilmi, kuinka vaikeata todellisten yhteistyökuvioiden keksiminen ja yhteisen kielen löytäminen on.

[S]e [Saaren kartanon tilaisuus] oli onnistunut, pidän sitä tapaa tai sitä, miten se syntyi tällaisena kutsuseminaarina [onnistuneena]. Siellä oli sangen erityyppisiä ihmisiä ja erilaisia ja [siellä] syntyi sitä keskustelua. Se oli hedelmällinen, jotenkin mä tykkäsin siitä tavasta. Se antoi sitä vapautta, mutta sopivasti siellä annettiin sitä runkoa, tai voisi sanoa että annettiin sitä painetta. Me muodostettiin tällaisia ryhmiä, ja se syntyi siinä sitten, se oli onnistunut. (Hankejohtajan haastattelu)

Mun mielestä ne (verkostotilaisuudet) oli ihan hyviä. Me ainakin jonkin verran hyödyttiin siitä, että tutustuttiin johonkin uusiin ihmisiin. Kyllä me nyt tietysti niiden olemassaolosta oltiin oltu tietoisia, mutta monestihan se on sellaista, että vasta sitten kun juttelee jonkun kanssa, niin pystyy muodostamaan mielikuvan siitä, tekeekö nämä jotain oikeasti järkevää vai ei. Me oltiin ihan positiivisesti, no yllättynyt on väärä sana, mutta se oli meille positiivinen kokemus. (Hankejohtajan haastattelu)

Itse hakuprosessi oli kaksivaiheinen. Ensin toteutettiin aiehaku, jota varten tutkijaryhmien tuli täyttää sähköinen hakulomake ja lähettää allekirjoitettu hakemus elokuun 2008 loppuun mennessä. Lomakkeen liitteeksi vaaditun aiesuunnitelman tuli muiden asioiden ohella sisältää myös vastaus siihen, kuinka monitieteisyys, tieteidenvälisyys tai poikkitieteisyys toteutuu hankkeessa. Aiehakuun osallistui kaksikymmentä hanketta, joiden yhteenlaskettu rahoitus oli noin 4,9 miljoonaa euroa.

Hakuprosessin toiseen vaiheeseen valittiin yhdeksän tutkijaryhmää, ja hankkeiden yhteenlaskettu rahoitus oli hieman yli kaksi miljoonaa euroa. Näitä hakijoita pyydettiin toimittamaan lopulliset hakemukset yksityiskohtaisine tutkimussuunnitelmineen vuoden 2008 lokakuun loppuun mennessä. Rahoitusta myönnettiin lopulta kuudelle hankkeelle, joiden yhteenlaskettu avustussumma oli 1 241 215 euroa. Alla olevassa listassa on mainittu myös hankkeen johtaja ja hankkeen saama avustus. Hankkeet on listattu hankkeen johtajan nimen mukaisessa aakkosjärjestyksessä.

Reproductive behavior in contemporary societies: Combining evolutionary theory with social science research. Markus Jokela. 349 200 €.

Yhteiskunnallisen todellisuuden luonne ja evoluutioteorian relevanssi. Erkki Kilpinen. 167 500 €.

Miehet ja naiset ja taloudellinen menestys. Klaus Kultti. 107 200 €.

Westermarck and beyond: evolutionary approaches to morality and their critics. Olli Lagerspetz. 289 675 €.

Kielen murteet biologisen lajiutumisen näkökulmasta. Urho Määttä. 262 540 €.

Puolison valinta ja lisääntymismenestys ihmisillä populaatiogeneettisestä näkökulmasta. Karri Silventoinen. 65 100 €.

MONIKIELISYYS JA TAIDE

Suunnattu apurahahaku teemasta Monikielisyys ja taide toteutettiin keväällä 2013. Teemahaun taustasta todettiin hakujulistuksessa seuraavasti:

Kieli on tärkeä maailman hahmottamisen väline ja identiteetin osa ja vahvistaja. Monikielisyydellä voidaan tarkoittaa äidinkielen tasoista kielitaitoa useammassa kielessä, mutta myös laajemmin kykyä kommunikoida sujuvasti useammalla kielellä. Kielet ja maailman kielellinen moninaisuus ovat Koneen Säätiön näkökulmasta itseisarvoja, joita on syytä tukea. (Koneen Säätiön hakujulistus)

Lisäksi hakujulistuksessa viitattiin Koneen Säätiön vuonna 2012 käynnistämään kieliohjelmaan, jonka tarkoituksena on pienten suomalais-ugri- ja laisten kielten, suomen sekä Suomen vähemmistökielten dokumentointi ja niiden aseman vahvistaminen. Tutkimuksen tukemisen lisäksi kieliohjelmassa kannustetaan käsittelemään aiheita taidetta ja tiedettä yhdistävistä näkökulmista ja rikkomaan eri alojen välisiä rajoja. Kielten dokumentointi ja vuorovaikutukseen perustuvien tutkimuskäytäntöjen edistäminen mainitaan sellaisina teemoina, jotka on mahdollista ottaa huomioon myös taiteellisessa työskentelyssä. Lisäksi hakujulistuksessa todetaan, että yhteiset aineistot, esimerkiksi taiteilijan hyödyntämät tutkimusaineistot, voivat olla hedelmällinen lähtökohta eri alojen yhteistyölle.

Ennen haun alkamista Koneen Säätiö järjesti yhdessä Taiteen edistämiskeskuksen Uudenmaan toimipisteen kanssa kaksi hanketyöpajaa, 7.2.

ja 20.2.2013, joissa informoitiin apurahahausta ja joissa oli mahdollisuus tutustua muihin monikielisyiden ja taiteen aihepiiristä kiinnostuneihin. Tilaisuudet järjestettiin pääosin englanninkielisinä. Alun perin oli tarkoitus järjestää vain yksi hanketyöpaja, mutta tilaisuuden suuren suosion vuoksi päätettiin järjestää toinenkin. Ensimmäiseen tilaisuuteen tuli miltei 150 ilmoittautunutta, joita pyydettiin ilmoittautuessa kertomaan alustavia projekti-ideoita sekä ilmoittautumaan pienryhmiin. Jälkimmäiseen tilaisuuteen saattoi tulla myös jatkamaan keskustelua.¹¹

Hakijoiden tuli lähettää hakemus 15.3.2013 mennessä. Apuraha saattoi saada enintään kolmeksi vuodeksi kerrallaan. Hakujulistuksen mukaan rahoitusta oli mahdollista saada seuraaviin hanketyyppeihin:

- eri alojen monikielisiin taidehankkeisiin
- taidehankkeisiin, joissa käsitellään monikielisyiden teemaa
- hankkeisiin, joissa kehitetään taiteen kentän kielellistä saavutettavuutta
- hankkeisiin, joissa taiteilijat ja tutkijat työskentelevät yhdessä teeman parissa.

Hakemuksia säätiö vastaanotti 267 kappaletta, joiden yhteenlaskettu rahoitustarve oli yli 12 miljoonaa euroa. Rahoitusta myönnettiin huhtikuussa 2013 noin 1,9 miljoonaa euroa. Rahoitus jakautui 58 hankkeelle (ks. liite 2).

¹¹ Koneen Säätiö järjesti hankkeille vielä 27. toukokuuta 2014 yhdessä Taiteen edistämiskeskuksen ja Cuporen kanssa yhteisen työpaja- ja verkostoitumisil-tapäivän, johon myös muut aiheesta kiinnostuneet saattoivat osallistua.

Hankkeet vaihtelevat kooltaan suuresti. Niistä kolme on Koneen Säätiön rahoituksella mitattuna kooltaan vähintään satatuhatta euroa, suurin 170 000 €. Kolmelletoista hankkeelle myönnettiin rahoitusta alle kymmentuhatta euroa.

RAHOITETTujen HANKKEIDEN TUOTOKSET JA TULOKSET

Tässä luvussa tarkastellaan molemmissa suunnatuissa hauissa rahoitettujen hankkeiden toteutumista sekä niiden tuotoksia ja muita tuloksia. Kaikki Ihmistieteet ja evoluutionäkökulma -haussa rahoitetut hankkeet esitellään ja analysoidaan lyhyesti, kun taas Monikielisyys ja taide -haussa rahoitettuja hankkeita tarkastellaan hankkeiden lukumäärän vuoksi ennemmin kokonaisuutena. Myöhemmin ilmestyy erillinen teos, jossa analysoidaan Monikielisyys ja taide -hakua ja siinä rahoitettuja hankkeita laajemmin. Kyseisessä teoksessa analysoidaan tarkemmin myös muutamia eri tavoin kiinnostaviksi katsottuja projekteja. Lisäksi siinä selvitetään lähemmin hankkeissa ilmenneitä ongelmia ja niissä hyödynnettyjä hyviä käytäntöjä. Ihmistieteet ja evoluutionäkökulma -haun osalta näitä viimeksi mainittuja asioita käsitellään lyhyesti tässä raportissa.

IHMISTIEETEET JA EVOLUUTIONÄKÖKULMA

Ihmistieteet ja evoluutionäkökulma -haussa rahoitetut hankkeet ovat kaikki tiedehankkeita, mutta ne ovat lähestymistavoiltaan ja toteutuksel-

taan hyvin erilaisia. Tätä monimuotoisuutta voi ehkä pitää Koneen Säätiön tavoitteiden kannalta täysin tarkoituksenmukaisena, mutta samalla se pakkottaa ottamaan hankkeiden tuotoksia ja tuloksia arvioitaessa huomioon niiden erilaiset lähtökohdat, tavoitteet ja toimintatavat sekä käytettävissä olleet resurssit.

Ennen rahoitettujen hankkeiden esittelyä on syytä mainita, että kyseiset hankkeet sijoittuvat siihen siirtymävaiheeseen, jossa kaksi hanketta on raportoitu vapaamuotoisesti, kun taas neljän hankkeen loppuraportoinnissa on hyödynnetty Koneen Säätiön omaa lomaketta. Loppuraporttien informatiivisuuden aste vaihtelee paljon niin hankkeen kokonaiskuvan muodostamisen, hankkeiden toteutuksen kuin niiden tulosten osalta. Yksi vapaamuotoinen loppuraportti oli erittäin kattava ja informatiivinen, kun taas toisessa tyydyttiin lähinnä hanketuotosten luettelointiin. Standardisoidulla lomakkeella annetut loppuraportit poikkesivat toisistaan vähemmän, joskin eroja raportoinnin sisältämien tietojen laajuudessa ja yksityiskohtaisuudessa oli myös niiden välillä.¹²

¹² Lomake mahdollistaa paremmin hankkeiden vertailun, mutta samalla on olemassa riski, että se myös pienentää hankkeiden välisiä eroja niin, että päätelmiä projektien onnistuneisuudesta on vaikea tehdä. Tästä voi mainita esimerkkinä myös sen, että kaikissa tapauksissa, joissa hankejohtaja oli antanut omalle hankkeelleen arvosanan, tämä arvosana oli 4 (skaala 1–5), siitä huolimatta, että hankkeisiin tarkemmin perehtyessä niiden onnistuneisuudessa voi eri kriteereihin nojaten havaita jopa suuria eroja.

Alla olevissa hanke-esittelyissä kuvataan lyhyesti hankkeen tarkoitus ja toteutuksen pääpiirteet, tutkijaryhmän kokoonpano sekä käsitys hankkeen onnistuneisuudesta tavoitteitten saavuttamisessa. Esittelyt perustuvat etupäässä hankkeiden suunnitelmiin ja raportointeihin sekä hankejohtajien haastatteluihin. Aineiston merkittävin luotettavuusongelma koskee raportoinnissa ilmaistujen julkaisujen kohdentumista nimenomaan Koneen Säätiön hankerahoitukseen Ihmistieteet ja evoluutiönäkökulma -suunnatun haun kautta. Selvityksen rajallisuuden vuoksi kaikkien tällaisten kysymysten täydellinen varmistaminen ei ollut mahdollista. Tutkimusprojektien mittakaavaerot on myös syytä huomioida hanke-esittelyjä lukiessa. Hankkeet esitellään suuruusjärjestyksessä Koneen Säätiön rahoituksella mitattuna.

HANKEKUVAUKSET

Markus Jokelan johtaman tutkimushankkeen nimi oli **Reproductive behavior in contemporary societies: Combining evolutionary theory with social science research**, ja se sai Koneen Säätiöltä 349 200 euroa. Tutkimusprojektin tarkoituksena oli tarkastella nykyihmisten lisääntymiskäyttäytymistä ja lastenhankkimista evoluutioteoreettisesta näkökulmasta käsin. Asiaa selvitettiin yksilötason tekijöiden avulla, hyödyntäen sekä väestötieteellisiä menetelmiä että evoluutiobiologisia malleja ja erilaisia pääosin kvantitatiivisia aineistoja. Hanke ei saanut muuta rahoitusta, mutta Jokela sai Helsingin yliopiston tiedesäätiöltä toisen hankerahoituksen, joka jatkoi ja osittain laajensi Koneen Säätiön projektin teemaa ja joka oli ajallisesti osin päällekkäinen Koneen Säätiön rahoittaman hankkeen kanssa.

Hankkeessa toimi monitieteinen tutkijaryhmä, johon kuului muun muassa persoonallisuuspsykologian, perhesosiologian, väestötieteen, käyttäytymisekologian ja evoluutiobiologian edustajia. Hankkeen tutkimus- ja työsuunnitelmat toteutuivat melko hyvin. Projekti tuotti yli neljäkymmentä julkaisua, joista monet ilmestyivät eri alojen korkeatasoisissa kansainvälisissä julkaisuissa. Julkaisutuotoksia hankkeessa syntyi itse asiassa enemmän kuin alun perin suunniteltiin. Useat artikkelista ovat yhteisjulkaisuja, joissa eri alojen edustajat ovat olleet mukana kirjoittamassa.

Tutkimusprojektin katsotaan onnistuneen erittäin hyvin, ja käytettävissä olevan aineiston nojalla tämä vaikuttaa myös oikealta päätelmältä. Hankkeen loppuraportissa tutkimustulosten sanotaan edistäneen evolutiivista ihmistiedettä monella alalla (loppuraportissa kaikkiaan kolmetoista kohtaa). Yleispäätelmänä todetaan, että kokonaisuudessaan ”tutkimustulokset osoittavat, että evolutiivinen näkökulma voi tuottaa uusia ja empiirisesti koeteltavissa olevia hypoteeseja nykyihmisten lisääntymiskäyttäytymiseen liittyen”. Lisäksi evoluutioteoriasta johdettujen hypoteesien katsotaan saaneen tukea hankkeessa toteutetuista empiirisistä tutkimuksista. Samalla muistutetaan kuitenkin, että kaikkea nykyihmisen käyttäytymistä ei voi selittää evoluutioteorian periaatteiden mukaan, vaan ”evolutiiviset taipumukset voivat päteä voimakkaammin tietyissä tilanteissa tai aikakausina verrattuna toisiin tilanteisiin”.

Olli Lagerspetzin johtaman hankkeen nimi oli **Westermarck and beyond: evolutionary approaches to morality and their critics**, ja se sai Koneen Säätiöltä 289 675 euroa. Hankkeessa analysoitiin evoluutioperspektiivin

merkitystä ja roolia ihmisen käytöstä koskevassa keskustelussa filosofisesta, historiallisesta ja tieteesosiologisesta näkökulmasta. Hanke kohdistui erityisesti Edvard Westermarckin tuotantoon. Hanke tai siihen liittyvät muut tutkimusprojektit saivat rahoitusta myös muilta tahoilta (mukaan lukien Suomen Akatemialta 300 000 euroa).

Hankkeessa toimi monitieteinen tutkijaryhmä. Åbo Akademin filosofian tutkijoiden painotus on kuitenkin vahva etenkin hankkeen varsinaisten tutkijoiden osalta, eikä mukana ole luonnontieteilijöitä. Tutkimusprojekti pystyttiin pääosin toteuttamaan tutkimus- ja työsuunnitelman mukaisesti, joskin hankkeen kesto osoittautui riittämättömäksi tuottamaan siinä aloitettuja väitöskirjoja, eikä kaikkea tehtyä työtä saatu loppuraportointiin mennessä julkaistuksi. Loppuraportin mukaan hanke on tuottanut yhden monografian sekä artikkeleita tieteellisissä julkaisuissa.¹³ Suuri osa artikkeleista on julkaistu hankkeen puitteissa toimitettujen *Niin&Näin* -lehden ja *Laboratorium för folk och kultur* -lehden teemanumeroissa sekä David Shanklandin toimittamassa Edvard Westermarckia käsittelevässä teoksessa.

Itsearviointissa hankkeen katsotaan onnistuneen ennen muuta toimivien työskentelysuhteiden luomisessa eri tutkimusalarajojen ylitse. Hankkeessa järjestettiin yhteisiä työpajakokoontumisia, joihin osallistuminen on

¹³ Loppuraportin perusteella on paikoin vaikea tietää, mitkä julkaisuista ovat syntyneet tässä nimenomaisessa hankkeessa ja mitkä ensisijaisesti siihen kytkeytyvissä muissa projekteissa.

ollut hankkeessa rahoitetuille tutkijoille pakollista. Hankkeen tavoitteiden saavuttamisesta on ulkopuolisen silmin hieman vaikea muodostaa selvää kuvaa erityisesti siksi, että tutkimussuunnitelmassa tavoitteet oli määritelty varsin yleisellä tasolla. Hankkeen tarkoitus on ollut siinä mielessä ensisijaisesti käsitteellinen, että tarkoituksena on ollut kiinnittää huomiota kysymykseen, mitä tarkoitetaan väitteellä ihmisen käyttäytymisen ”perustumisesta” biologiaan (lainausmerkit alkuperäiset). Ihmisen käyttäytymistä ei hankkeessa varsinaisesti pyritty selittämään, pois lukien eräät Jan Antfolkin (yhdessä muiden kanssa tekemät) psykologiset tutkimukset.

Urho Mätän johtaman hankkeen koko nimi on **Kielen murteet biologisen lajiutumisen näkökulmasta: empiirinen tutkimus ja teoreettiset ja metodologiset seuraukset**, ja se sai Koneen Säätiöltä 262 540 euroa. Hankkeessa tutkittiin murteiden ja kielten kehittymistä erilaisissa ekologisissa ja kielellisissä ympäristöissä, ja siinä käytettiin biologian lajiutumiseen ja paikallisadaptaatioihin liittyviä teorioita ja metodeja selittämään kielen kehittymistä murteiksi ja eri kieliksi. Ensisijaisena aineistona oli Kotimaisen kielten keskuksen suomen kielen murreaineisto. Hankkeelle saatiin myös muita tutkimusapurahoja sekä matka-apurahoja.¹⁴

Hankkeessa on toiminut monitieteinen tutkijaryhmä, jossa kielitieteilijöillä on vahva panos. Ryhmään on kuulunut kuitenkin myös tutkijoita evoluutioekologian, molekyyli-systematiikan ja biologian aloilta. Hankkeen kaikki vaiheet pyrittiin tekemään yhteistyössä. Hankkeen tutkimus- ja työsuun-

¹⁴ Näiden apurahojen määriä ei mainita loppuraportissa.

nitelma on pääasiassa toteutunut suunnitellusti, joskin eri tieteenalojen yhdistämisessä ja niiden välisellä rajapinnalla liikkumisessa on tullut vastaan myös useita, muun muassa tutkimushallinnollisia ongelmia. Lisäksi hanketulosten julkaiseminen on osoittautunut oletettua hitaammaksi. Tutkimushankkeen loppuraportin mukaan hanke on tuottanut kuusi tieteellistä artikkelia, joista kaksi oli ehditty julkaista.¹⁵

Tutkimusprojektin katsotaan loppuraportissa onnistuneen hyvin tutkijoiden yhteistyöverkoston luomisen sekä uuden tutkimusalan aloittamisen osalta. Hankkeen tavoitteena on ollut löytää uusia mahdollisuuksia biologian ja kulttuurin evoluution teorioiden yhteensovittamisessa, ja käytävissä olevan materiaalin nojalla hanke on saavuttanut tältä osin tavoitteitaan, joskin vasta ajan mittaan selviää työn tulosten lopullinen arvo ja siinä muodostettujen aineistojen käyttökelpoisuus. Hankkeessa tuotetut verkostomallit eivät varsinaisesti muuttaneet tulkintaa uralilaisten kielten sukupuun rakenteesta, mutta tuottivat uutta tietoa kielten lajiutumisen taustalla vaikuttavista tekijöistä.

Erkki Kilpisen johtama hanke **Yhteiskunnallisen todellisuuden luonne ja evoluutioteorian relevanssi** sai Koneen Säätiöltä 167 500 euroa. Tutkimusprojektin yleisenä pyrkimyksenä on ollut siirtää käyttäytymistieteiden evolutiivista käsitteistöä relevanteilta osiltaan yhteiskuntatieteilijöiden saataville samalla sovittaen sitä yhteiskuntatieteiden toimintateoreetti-

¹⁵ Tässä tapauksessa on raportoitu vain ne julkaisut, joihin Koneen Säätiön rahoituksella on ollut merkittävä osuus.

seen kontekstiin. Hankkeessa oli tarkoitus paneutua kolmenlaisiin yhteiskuntatieteellisiin taustaoletuksiin ja hyödyntää analyysien antia projektin empiirisessä osatutkimuksessa.

Hankkeessa oli alun perin tarkoitus työskennellä sosiologien lisäksi myös kotitaloustieteen edustajan, mutta kun tämä siirtyi käytännön työelämään, muodostui hankkeen jäljelle jäänyt tutkijaryhmä vahvasti yhteiskuntatieteelliseksi. Mainitun tutkijan mukana hankkeesta jäi pois myös siihen tarkoitettu empiirinen osatutkimus, minkä johdosta hanke keskittyi lopulta käsitteen- ja teorianmuodostukseen. Myös yksi hankkeeseen ajatelluista sosiologian jatko-opiskelijoista siirtyi hankkeesta sen kestäessä toisiin tehtäviin. Hankkeen lopullinen toteutus poikkeaa siis melko paljon alun perin suunnitellusta. Loppuraportin mukaan hanke on tuottanut kohtalaisen paljon julkaisuja, mutta niiden yhteys hankerahoitukseen ja alkuperäiseen työsuunnitelmaan ei ole täysin selvä.

Itsearviointin mukaan hanke onnistui varsin hyvin käsitteen- ja teorianmuodostuksessa. Päällimmäisenä tuloksena mainitaan havainto, että yleisellä evoluutioteorialla on lähinnä epäsuoraa vaikutusta yhteiskuntatieteiden teorianmuodostuksessa ja että biotieteiden ja yhteiskuntatieteiden väliin asettuvat kognitio- ja käyttäytymistieteet tarjoavat yhteiskuntatieteelle relevantteimmat luonnontieteelliset teoriat. Tätä raporttia kirjoitettaessa osa loppuraportissa mainituista käsikirjoituksista on yhä julkaisematta. On siten vaikea vielä sanoa, onko hankkeessa onnistuttu saavuttamaan tutkimussuunnitelmassa mainittu uusi naturalistinen, poikkitieteellinen ja yhteiskuntatieteellisesti hedelmällinen lähestymistapa.

Klaus Kultin johtama hanke oli nimeltään **Miesten ja naisten taloudellinen menestys**, ja se sai Koneen Säätiöltä 107 200 euroa. Hankkeen sisällöllisenä tavoitteena oli tutkia tasa-arvoa tai sen puutetta suomalaisilla työmarkkinoilla lähtien liikkeelle oletuksesta sukupuolten erilaisesta riskikäyttäytymisestä. Hankkeen oli tarkoitus koostua kahdesta empiirisestä osiosta, joissa tarkastellaan miesten riskipitoisen käyttäytymisen seurauksia ja testataan niin sanottua lasikattohypoteesia. Tutkimusprojektin teoreettisessa osiossa pyrittiin johtamaan sukupuolten käyttäytymiserojen heidän muista ominaisuuksistaan sekä tutkimaan näiden erojen seurauksia avioliittomarkkinoilla. Aineistona oli tarkoitus olla tilastollinen aineisto sopivasta kohortista Suomen väestöstä.

Hankkeen työsuunnitelman mukaan siinä oli tarkoitus työskennellä Kultin lisäksi taloustieteen tohtorikoulutettava ja niin ikään taloustieteestä valmistunut tohtoritutkija sekä pienemmissä rooleissa suomalainen väestötieteilijä ja työmarkkinoita tutkinut amerikkalainen oikeustieteilijä Kingsley Browne. Tutkimuksen teoreettinen osuus jäi empiirisen osuuden laajuuden vuoksi lopulta toteuttamatta, mutta empiirinen osio tuotti hankkeen loppuraportointiin mennessä viisi artikkelia, joista yksi oli julkaistu. Kolmen artikkelin on tarkoitus muodostaa hankkeeseen rekrytoitun tohtoriopiskelijan väitöskirja. Yhden loppuraportissa mainitun artikkelin kytkös hankkeeseen on epäselvä.

Hankejohtajan oman käsityksen mukaan tutkimusprojekti on taloustieteen tutkimushankkeena onnistunut hyvin. Tutkimuksissa kävi muun muassa ilmi, että kasvanut tulojen epätasa-arvo vuosina 1988–2007

johtuu tuloprosessien lisääntyneestä riskisyydestä ja pysyväistuloerojen kasvusta. Lisäksi havaittiin, että miesten ja naisten kokonaistuloeroon vaikuttavat tekijät ovat erilaisia. Tutkimukset osoittivat myös sen, että miesten tuloepävarmuus on kautta linjan suurempaa kuin naisten ja että vakioimalla miesten ja naisten kuolleisuusprofiilit sukupuolten väliset elinkaaritulot kapenevat jonkin verran katoamatta kuitenkaan kokonaan. Kuten edellä mainittiin, tutkimuksen teoreettista osiota ei toteutettu. Toteuttamatta jäi myös se tutkimussuunnitelman osa, jonka oli tarkoitus selvittää miesten ja naisten jakautumista eri ammatteihin ja siten tuottaa tietoa eri urapolkujen riskillisyydestä.

Karri Silventoisen johtama hanke oli nimeltään **Puolison valinta ja lisääntymismenestys ihmisillä populaatiogeneettisestä näkökulmasta**, ja se sai Koneen Säätiöltä 65 100 euroa. Tutkimuksen tavoitteena oli selvittää niitä sosioekonomisia ja fyysisiä tekijöitä, jotka vaikuttavat ihmisten puolisonvalintaan ja lisääntymismenestykseen. Lisäksi tarkoituksena oli tutkia hajun aistimisen merkitystä lisääntymiselle. Aineistona tutkimushankkeessa oli tarkoitus hyödyntää suomalaisia kaksosaineistoja.

Tutkimusprojektin alkuperäisenä tarkoituksena oli muodostaa työryhmä, johon kuulusivat kansanterveystieteen laitoksella hankkeen johtajan lisäksi elintarviketieteilijä ja eräs toinen post doc -tutkija. Lisäksi ryhmään kuului tutkimussuunnitelman mukaan asiantuntija geneettisen epidemiologian, kansantaloustieteen ja elintarviketeknologian aloilta. Käytännössä tutkimusryhmä muodostui kuitenkin henkilövaihdosten jälkeen varsin toisenlaiseksi. Elintarviketieteilijä siirtyi Yhdysvaltoihin eikä tarvinnut

kaikkea suunniteltua rahoitusta, minkä lisäksi toisen tutkijatohtorin palkkaaminen osoittautui vaikeaksi. Hankkeen varoja käytettiin lopulta Silventoisen tutkimusten lyhytaikaista täydentävää rahoitusta tarvinneiden tutkijoiden työn rahoittamiseen. Ryhmä painottui siten suunniteltua vahvemmin väestötieteeseen. Hankkeen loppuraportissa mainitaan yhdeksän tieteellistä artikkelia, joiden yhteys Koneen Säätiön rahoittamaan projektiin on osin löyhä.

Itsearviointissa hankkeen katsotaan onnistuneen hyvin, joskin suunnitellusta poikkeavalla tavalla. Hankkeessa saatiin muun muassa selville, että pituudella on yhteys vanhusten muistitestissä menestymiseen ja että ympäristötekijöillä oli suurempi vaikutus muistitestissä havaittuihin eroihin lyhyillä suomalaisilla vanhuksilla kuin tanskalaisilla vanhuksilla. Lisäksi hankkeessa havaittiin sukupuolten mukaisia eroja pituuden ja lapsiluvun välillä. Puolison valintaan liittyvät tutkimukset jäivät edellä mainituista syistä vähemmälle huomiolle, mutta hankkeessa tehtiin kuitenkin joi-tain aiheeseen liittyviä havaintoja. Se, että hyvä koulutus liittyy miehillä korkeampaan ja naisilla matalampaan lapsilukuun, näyttäisi hankkeessa toteutetun tutkimuksen perusteella johtuvan ennemmin geneettisistä tekijöistä kuin koulutuksen suorasta yhteydestä lastenhankintaan. Lisäksi todettiin naisten aikaisempien seksuaalisten kokemusten yhteys siihen, kuinka miellyttäväksi miesten erittämän androstenonin haju tulkittiin.

RAHOITUKSEN MERKITYS JA HANKKEIDEN ONNISTUMINEN

Käytettävissä olleiden tietojen nojalla Koneen Säätiön rahoitus on ollut sikäli merkityksellinen, että osa hankkeista on ilmeisesti kokonaan toteu-

tunut nimenomaan kyseisen suunnatun haun tarjoaman rahoitusmahdollisuuden ansiosta. Muissakin hankkeissa ainakin osa tutkimusprojektien sisältämisestä osahankkeista on ollut sellaisia, joita olisi ollut vaikea toteuttaa tai joissain tapauksissa suunnitella toteutettavaksi ilman Koneen Säätiön rahoitusta.

Joiltain osin on olemassa jopa näyttöä, että vastaavalle hankkeelle ei ole onnistuttu saamaan rahoitusta esimerkiksi Suomen Akatemialta, jonka arviointijärjestelmässä hanketta ei ole pidetty toteuttamiskelpoisena. Eräässä toisessa tapauksessa epäillään, että hankkeen edustamalla kysymyksenasettelulla ei olisi ollut mahdollisuuksia muissa rahoituskanavissa. Hankkeiden joukossa on kuitenkin myös sellaisia, joissa tutkijaryhmä oli jo aikaisemmin ollut keskenään tekemisissä ja samankaltaisia hankkeita oli valmisteltu tai jopa toteutettukin jo ennen tätä suunnattua hakua. Rahoituksen merkitys vaihtelee siis jonkin verran, mutta kokonaisuutena tarkastellen se on ollut tärkeä ja ajankohtaan hyvin sopiva.

Joo, se on kyllä tavallaan ihan selvää, että mitään tästä ei varmasti olisi tullut toteutuneeksi ilman tätä Koneen Säätiön hakua. (Hankejohtajan haastattelu)

En mä usko, että näitä papereita olisi, tai ei olisi varmaan kirjoitettu ilman tätä hankerahoitusta. (Hankejohtajan haastattelu)

Kyllä varmasti samantapaisia juttuja oltaisiin tehty, mutta mä en usko, että evoluutio sinänsä olisi ollut sellainen yhdistävä tekijä

tässä. (Hankejohtajan haastattelu)

Kysymys ei ole vain siitä, että siinä tietty rahoituslähde aukeni eteen, vaan että meitä oli aivan aidosti jo siihenkin asti kiinnostanut tämä evoluutionäkökulma. (Hankejohtajan haastattelu)

Kuuden hankkeen muodostamaa kokonaisuutta voidaan pitää sillä tavalla onnistuneena, että kaikki hankkeet ovat onnistuneet tuottamaan tuloksia, jotka voidaan sijoittaa suunnatun haun alkuperäiseen tavoitteen- ja kysymyksenasetteluun, so. kytkeytyvän tavalla tai toisella ihmistieteiden ja evoluutionäkökulman yhdistämiseen.

Erot hankkeiden välillä ovat kuitenkin suuria. Koska kyse on eri tieteenaloja edustavista hankkeista, tutkimusprojektien tuloksellisuutta on vaikea arvioida luotettavasti ja oikeudenmukaisesti pelkästään julkaisujen määrällä, edes käytettävissä olleisiin resursseihin suhteutettuna. Tällä tavalla kvantitatiivisesti tarkasteltuna voi joka tapauksessa pitää erinomaisen onnistuneena Markus Jokelan johtamaa hanketta, jonka kaikkineen mittavan julkaisuluettelon artikkeleista monet on julkaistu suomalaisen julkaisufoorumiluokittelun korkeimmalla eli kolmostasolla. Osassa hankkeista julkaisutoiminta on ollut suhteellisen vaatimatonta, eikä kaikkia raportoituja julkaisuja voi kiistattomasti yhdistää alkuperäiseen tutkimussuunnitelmaan.

Erot hankkeiden välillä ovatkin suuria nimenomaan myös siinä, kuinka hyvin tutkimus- ja työsuunnitelmat on kyetty toteuttamaan. Osa hankkeista

on toteutettu kutakuinkin suunnitellusti, mutta joissain hankkeessa on jouduttu tekemään jopa suuria muutoksia alkuperäisiin suunnitelmiin. Syy näihin muutoksiin on ennen muuta henkilövaihdoksissa. Muutoksilla on ollut tämän selvityksen kysymyksenasettelun kannalta sikäli suuri merkitys, että miltei kaikissa tapauksissa, joissa muutoksia on tehty, ne ovat siirtäneet tutkimuksen painopistettä konventionalisempaan suuntaan. Tutkimusprojekti on esimerkiksi tutkijoiden vaihtumisen johdosta painotunut suunniteltua enemmän yhdelle tieteenalalle.

Meni, mutta se [hanke] meni hyvin, mutta aika eri lailla kun me alun perin suunniteltiin se. Tämä nyt ehkä kuvaa hyvin sitä, miten tietees-sä monesti asiat menevät, ne eivät mene yleensä sillä tavalla kun oli ajateltu. (Hankejohtajan haastattelu)

En pidä [hanketta onnistuneena], mutta lisään samaan hengenvetoon, että se ei johtunut tämän tutkimukseen osallistuneen ryhmän osaamattomuudesta, vaan niistä kontingensseista, jotka saivat aikaan sen, (...), [että] kaksi nuorempaa tutkijaa joutui, tai ei joutunut vaan pääsi, kesken hankkeen siirtymään toisenlaisiin työtehtäviin. Se sitten leikkasi lähes puolet siitä, mitä meillä oli alun perin ollut suunnitteilla tehdä. Näistä kahdesta menetetyistä tapauksesta johtuen tämä hanke ei tuottanut sitä, mitä me tutkimusta suunniteltaessa kaavailtiin. (Hankejohtajan haastattelu)

Kyllä se etukäteenkin oli jo jonkin verran arvattavissa, että ihan kaikkea, mitä siinä hakemuksessa suunnitellaan ei tietenkään saada

tehtyä, ja asiathan menee tietysti vähän eri suuntiin. (...) Näin näissä kokemuksen mukaan aina tuppaa käymään, ja niin niissä mun nähdäkseni pitääkin käydä. Koska jos on sellainen tutkimussuunnitelma, joka toteutuu täydellisesti, niin sehän vaan kertoo siitä, että mitään tutkittavaa ei oikeastaan ollutkaan, vaan kaikki tiedettiin etukäteen. (Hankejohtajan haastattelu)

Hankejohtajat suhtautuivat suunnattuihin hakuihin enimmäkseen myönteisesti. Koneen Säätiön katsottiin myös onnistuvan tämän rahoitusinstrumentin käytössä monia muita toimijoita paremmin. Erityisesti kritisoitiin sitä tapaa, jolla vastaavia rahoitusmuotoja on toteutettu Suomen Akatemiassa. Suunnatun haun valmistelu ja toteutus mietitytti kuitenkin myös monia haastateltuja. Kysymyksiä herätti etenkin se, millä lailla haun kohdentamiseen päädytään ja kuinka paljon teema avaa tai sulkee potentiaalisia hakemuksia.

No sitten tietysti näissä suunnatuissa hauissa on se kysymys, että mihin asiaan suunnataan se haku. Sehän on sellainen asia, joka voi vaatia paljonkin miettimistä. Mun mielestä ainakin tässä tapauksessa mulle jäi kauhean positiivinen kuva tästä koko tilanteesta, ja kyllä mä uskon, että luultavasti ne muutkin hankkeet on kokenut sen samalla lailla. (Hankejohtajan haastattelu)

MONITETEISYYS JA TIETEIDENVÄLISYYS

Hankkeiden monitieteisyyden tai tieteidenvälisyyden aste vaihtelee niin ikään suuresti. Osassa hankkeista se on lopulta suhteellisen vähäinen

siinä mielessä, että hanke sijoittuu kokonaan tai miltei täysin jollekin tieteenalalle tai yhdelle tieteenalalle ja sen lähitieteenaloille. Tieteidenvälistä vuoropuhelua on enemmän niissä tapauksissa, joissa tutkimusprojektissa on vähintään kohtalaisella panoksella mukana edustajia esimerkiksi luonnontieteen ja humanististen tai yhteiskuntatieteiden aloilta. Joissain tapauksissa hanketoimijoilla ei välttämättä tosin silloinkaan ole kovin pitkää siltaa ylitettävänä, koska tutkijat jakavat valmiiksi samat tai ainakin toisiaan lähellä olevat teoreettiset peruslähtökohdat tai metodologiset valinnat. Riittävä yksimielisyys on toki myös tarpeen hankkeen onnistumiseksi.

[M]onta kertaa tällaisissa monitieteisissä hankkeissa monitieteisyys jää vähän sellaiseksi idealistiseksi utopiaksi, että koetetaan nyt yhdistää joitain asioita, jotka ei vaan yhdisty. Tai se jää vähän sellaiseksi, että kaikki tekee sitä omaa touhuaan. Mutta tässä [hankkeessa] se onnistui tosi hyvin ihan käytännön tasolla. (...) Kummallakin tutkimustraditiolla ja kummallakin tutkimusryhmällä oli tietyllä tavalla yhteinen sävel siinä, millä tavalla lähestyy sitä tutkimusaihetta, millä tavalla tiedettä tehdään ja millä tavalla hypoteesit muodostetaan. Siinä ei ollut mitään sellaista liian suurta etäisyyttä. Sitten se lähti liikkeelle, ja sitten se lähti yllättävän tehokkaasti liikkeelle ja ennen kaikkea laajeni huomattavan paljon pidemmälle kuin mitä mä olisin ehkä ennakoanutkaan. (Hankejohtajan haastattelu)

Monitieteisyyden tai tieteidenvälisyyden tilanne on toinen silloin, kun hankkeen aloitusvaiheessa mukana olevat tutkijat joutuvat käymään periaatteellista keskustelua teoreettisista lähtökohdista, keskeisistä

käsitteistä ja niiden sisällöstä sekä menetelmällisistä kysymyksistä. Tarkasteltu hankekokonaisuus tarjoaa esimerkkejä myös tällaisesta, ikään kuin ”radikaalista monitieteisyydestä”. Enimmäkseen haussa rahoitettujen hankkeiden monitieteisyys ja tieteidenvälisyys jäävät kuitenkin maltillisemmalle tasolle.

Kyllä siinä sitten tuli semmoista, ei me nyt riidelty, mutta kyllä siinä kuitenkin ihmiset saattoi ihan kiihtyä kun [ne] puolusti niitä omia kantojaan. Tässä nyt oli kuitenkin sellainen asia, että ihmiset tunsivat suhteellisen hyvin toisensa, meillä oli aika tiheään niitä kokoontumisia yhdessä vaiheessa. (Hankejohtajan haastattelu)

Siinä törmäsi kaksi ajattelutapaa keskenään. (...) Ihmisillä on vankka omaan tieteenalaan liittyvä näkemys. (...) Niillä on pitkät perustelut niihin jokaiseen kohtaan, mutta se ei nyt vaan, me emme puhuneet samaa kieltä selvästikään. (Hankejohtajan haastattelu)

Hankkeet poikkeavat toisistaan myös siinä, kuinka paljon niihin kytkeytyneet tutkijat ovat tosiasiallisesti olleet tekemisissä toistensa kanssa. Joillain tieteenaloilla on tavallista, että tutkimukseen osallistuvilla henkilöillä on kullakin tarkasti rajatut tehtävät, jotka voidaan toteuttaa ilman jatkuvaa vuorovaikutusta muiden tutkimukseen osallistuvien kanssa, kun taas toisissa tapauksissa esimerkiksi yhteisjulkaisun taustalla on enemmän todellista yhdessä tekemistä. Myös näistä eroista hankkeet tarjoavat esimerkkejä, samoin kuin siitä, että joissain hankkeissa tutkijaryhmä on kokoontunut säännöllisesti keskustelemaan sekä yhteisistä asioista että osa-

tutkimuksista, kun taas toisissa tutkijat ovat tehneet työtään itsenäisemmin.

Monitieteisyyttä voi tarkastella myös hankkeessa tuotettujen julkaisujen näkökulmasta. Joissain hankkeissa on sekä pyritty saamaan artikkeleita eri alojen lehtiin että onnistuttu siinä. Toisissa hankkeissa pyrkimystä laaja-alaiseen julkaisemiseen on ollut, mutta syystä tai toisesta tämän tavoitteen saavuttamisessa ei ole onnistuttu (ks. tarkemmin seuraava luku). Rahoitettujen hankkeiden joukossa on myös sellaisia, jotka ovat julkaisujensa puolesta pysyneet varsin tarkasti rajatulla alueella, oman tieteenalan ja sen lähitieteenalojen piirissä.

Kysymykseen siitä, ovatko hankkeet onnistuneet monialaisten kysymyksenasettelujen ja erilaisten selitystapojen yhteensovittamisen edistämässä, on vaikea antaa vielä tässä vaiheessa kovin varmaa ja lopullista vastausta. Ylipäätään tieteellisen tutkimuksen tällainen vaikutus vaatii aikaa, jota tässä tapauksessa on kulunut vain muutamia vuosia.

Hankkeiden itsearviointin ja muun käytettävissä olevan aineiston perusteella monialaisten kysymyksenasettelujen ja erilaisten selitystapojen yhteensovittamisen edistämisen tavoitteiden saavuttamiselle on olemassa ainakin joitain edellytyksiä, jotka poikkeavat toisistaan suuresti. Tarkoitetaan tällä esimerkiksi Jokelan hankkeeseen sisältyvää tavoitetta osoittaa, että evoluutionäkökulma voi tuottaa uusia ja empiirisesti todennettavia hypoteeseja ihmistä koskevaan tutkimukseen sekä Määtän hankkeen pyrkimystä rakentaa puitteet uudentalaiselle lähestymistavalle, joka koskee kielen kehityksen tutkimusta. Lisäksi voi nostaa esille Lagerspetzin

hankkeen, jossa pyrittiin kaventamaan kuilua luonnontieteellisen sekä ihmis- tai yhteiskuntatieteellisen ihmisen käyttäytymistä koskevien lähestymistapojen välillä. Kilpisen hankkeessa ilmaistiin puolestaan käsitys kognitio- ja käyttäytymistieteistä yhteiskuntatieteille välittömimmin relevanttina luonnontieteellisenä teoriana. Lagerspetzin johtamaa hanketta voi pitää ainoana, jossa näkökulma on ihmistieteen annissa sille keskustelulle, jota käydään ihmisestä evoluutioon perustuvana olentona.

Samanaikaisesti voidaan todeta, että tässä suunnatussa haussa rahoitetut hankkeet ovat suurimmaksi osaksi olleet kysymyksenasetteluiltaan ja tavoitteiltaan niin kaukana toisistaan, että hankekokonaisuus ei sinänsä sisällä mahdollisuuksia tuottaa erilaisia näkökulmia samoihin kysymyksiin. Ylipäätään hankkeiden keskinäinen vuorovaikutus rahoituskauden aikana on ollut vähäistä eivätkä hankkeista vastuussa olleet henkilöt ole muutamaa poikkeusta lukuun ottamatta seuranneet toisten rahoitettujen hankkeiden etenemistä tai pyrkineet ottamaan selville niiden tuloksia.

Keskustelut tapahtuivat silloin niitten Koneen Säätiön järjestämien tapaamisten yhteydessä. Ei me sitten pidetty yhteyttä sen enempää, mitä olisi kyllä hyvin voinut tehdä, mutta ei me tehty. (Hankejohtajan haastattelu)

Siinä oli pari sellaista hanketta, jotka oli mulle vähän vieraampia lähestymistavaltaan. [E]n mä nyt ehkä välttämättä olisi ollut, jos nyt ihan rehellisiä ollaan, niin kauhean kiinnostunut siitä, mikä näiden hankkeiden tila olisi ollut. (Hankejohtajan haastattelu)

[O]lemme joidenkin näiden totaalihankkeen piirissä olevien suunnitelmien kanssa aika lailla eri mieltäkin. Mutta se ei siinä alustavassa verkostoitumisvaiheessa näkynyt ollenkaan. Silloin me oltiin kaikki yhteisellä asialla, taittamassa evoluutioteorian peistä yhteiskuntatieteiden alaan, se oli meitä kaikkia yhdistävä [asia], ja siinä vaiheessa se oli se tunnussana. Sitten ne esiin kasvavat mielipide-erot, jos niin voi sanoa, niin ne tulivat mukaan sitten kun tutkimus eteni. (Hankejohtajan haastattelu)

Hankkeissa esiintyy erilaisia kysymyksenasetteluja, mutta yleensä niissä on myös tältä osin vahva painotus jollekin alueelle. Siinä varsin suuressa määrässä julkaisuja, jotka hankekokonaisuus on tuottanut, kussakin osatutkimuksessa ja sen tuottamassa artikkelissa on kuitenkin yleensä ollut vain yksi näkökulma asiaan. Kysymyksenasettelujen monialaisuutta ja erilaisten selitystapojen yhteensovittamista on ilmeisen vaikea sovittaa lyhyeen julkaisuun, jota artikkelin julkaiseminen edellyttää. Lisäksi hankaluutena on tällaisen artikkelin saaminen hyväksytyksi jonkin suhteellisen tarkasti rajatun tieteenalan julkaisuun.

Kaikkineen hankkeiden tutkimus- ja työsuunnitelmat sisältävät paljon enemmän pyrkimystä monialaisiin kysymyksenasetteluihin ja erilaisten selitystapojen yhteensovittamiseen kuin mitä hankkeessa on lopulta toteutettu. Lisäksi henkilövaihdokset ovat ainakin joissain hankkeissa osin vaikuttaneet siihen, ettei alkuperäisiä tavoitteita ole saavutettu.

Hankkeissa on hyödynnetty verrattain vähän yhteisiä tai eri lähteistä

koottuja aineistoja. Eri hankkeet eivät ole käyttäneet hyväksi toistensa aineistoja, ja yleisesti ottaen tutkimusprojekteissa on pitäyditty melko rajatuissa ja luonteeltaan samanlaisissa aineistoissa. Jotkin hankkeet ovat luonteeltaan myös muita teoreettisempia, jolloin kysymys aineistosta asettuu samalla toisin. Tarkkaa kuvaa aineistosta on vaikea saada ilman perusteellista perehtymistä hankkeiden koko julkaisumateriaaliin, mikä ei ollut tässä selvityksessä mahdollista.

ESTEET JA ONGELMAT TAVOITTEIDEN SAAVUTTAMISESSA

Hankejohtajien haastattelut antoivat lisävalaistusta joihinkin raporteissa mainittuihin esteisiin ja ongelmiin sekä nostivat esille joitain muita vaikeuksia hankkeiden toteuttamisessa ja niiden tavoitteiden saavuttamisessa. Merkittävä riski on ollut se, että tutkimusprojektiin suunnitellut tutkijat ovat lähteneet toisiin hankkeisiin tai muihin työtehtäviin.

Tämän selvityksen aineiston perusteella vaikuttaa siltä, että nykyään monet nuoret tutkijat eivät arvosta apurahalla työskentelyä joko siihen liittyvien epäedullisten sosiaaliturvajärjestelyjen tai palkka-asemaa heikomman meritoitumisen vuoksi ja ovat siksi valmiita siirtymään pois hankkeesta tilaisuuden koittaessa.¹⁶ Lähtevän työntekijän korvaaminen nopeasti toisella tutkijalla ilman tutkimus- tai työsuunnitelman muutta-

¹⁶ Tässä yhteydessä on syytä huomioda, että näitä käsityksiä ei saatu suoraan nuorilta tutkijoilta, vaan hankejohtajilta. Nuorten tutkijoiden suhtautuminen apurahoihin suhteessa muihin rahoitus- ja työskentelymuotoihin ja näihin suhtautumisiin vaikuttavat syyt ansaitsisivat oman selvityksensä.

mista on usein vaikeaa. Kuten aikaisemmin todettiin, muutokset hankkeen henkilökunnassa ovat miltei poikkeuksetta johtaneet siihen, että tutkimusprojekti on siirtynyt konventionalisempaan suuntaan, kauemmas monitieteisistä tai tieteidenvälisistä asetelmista.

Kyllä siinä on vähän sellaista, että kun menet sanomaan ihmiselle, että se on apurahaa, niin suurin piirtein ihminen lähtee ulos huoneesta. (...) [E]ttä palaan sitten kun ei ole mitään muuta tarjolla. (Hankejohtajan haastattelu)

Stipenditutkijan huonosta asemasta on paljon puhuttu. Tietenkin olisi heidän kannaltaan parempi, jos he olisivat palkalla. Vaikka toisaalta usein organisaation kannalta se toimii kauhean hyvin, hankkeen johtajana mulla ei ole mitään valittamista siitä. (Hankejohtajan haastattelu)

Ehkä [apurahalla] (...) on vähän turhankin huono maine nuorten tutkijoiden keskuudessa; että apuraha on vähän sellainen, että jos ei mitään muuta saa niin sitten ollaan apurahalla. Vaikka se loppujen lopuksi tarjoaa ihan yhtä hyvän elämänlaadun ihmiselle kuin palkkatyökin. Että täytyy toivoa, että sen maine pikkasen paranee. (Hankejohtajan haastattelu)

Toinen joskin hyvin erityyppinen ongelma sisältyy ylipäätään monitieteiseen tai tieteidenväliseen toimintaan. Sekä raporteista että haastatteluista ilmenee erityyppisiä vaikeuksia, joita tulee vastaan tieteenalarajoja

rikottaessa tai ylitettäessä. Hankaluuksia on monella eri tasolla. Yleisimmällä tasolla kyse on asenteellisista pidäkkeistä kuten epäluulosta tai jopa vastustuksesta toisella tieteenalalla tai sen lähtökohdista käsin tehtävää tutkimusta kohtaan. Yksi hankejohtajista ei tosin pitänyt asenteita tai ennakkoluuloja olennaisina tieteidenvälisessä yhteistyössä.

[Meidän tieteenalan] päivät oli viime toukokuussa, ja siellä huomasin sen, että meidän ryhmän esitelmää tuli kuuntelemaan hyvin paljon ihmisiä, ja se keskustelu oli nyt myönteinen, sellainen positiivinen, ei sellainen torjuva, niin kuin silloin alkuaikoina kun ensimmäisiä esitelmää pidettiin. (Hankejohtajan haastattelu)

Mun on hirveen vaikea nähdä – varmaan niitä esimerkkejä löytyy – että tällainen tieteidenvälinen yhteistyö jää syntymättä vaan sen takia, että ihmiset on ennakkoluuloisia tai ei tiedä siitä. (Hankejohtajan haastattelu)

Ongelmia saattaa ilmetä myös tiedeyhteisön hallinnollisten rakenteiden alueella, kun esimerkiksi opinnäytetöiden hyväksymisessä eri tieteenaloilla tai eri yliopistoissa saattaa ilmetä ennakoimattomia ja vaikeasti ratkaistavia pulmia, joista koko hankkeen lisäksi nuoret tutkijat joutuvat kärsimään. Erään hankejohtajan mukaan monitieteellisyyden nimeen vannotaankin kyllä juhlapuheissa, mutta todellisuudessa opetuksen ja tutkimuksen järjestelmät ja rakenteet ovat hyvin kankeita ja tuottavat monenlaisia vaikeuksia tieteenalarajoja ylittävälle toiminnalle.

Lisäksi eri tieteenaloilla on omat suhteellisen vakiintuneet julkaisukäytännöt, jotka jättävät varsin vähän liikkumavaraa toisenlaisille ratkaisuille. Eri lähtökohdista tulevien tutkijoiden totuttujen käytäntöjen sovittaminen yhteen kirjoitusprosessissa vaatii tavallista enemmän resursseja, jolloin on usein helpompi ratkaisu paloitella hankkeen julkaisuja eri foorumeille kysymyksenasettelujen tai tutkimustulosten yhteensovittamisen sijaan. Yksi haastatelluista esitti varsin jyrkästi käsityksensä, jonka mukaan tieteenalojen rajoja ylittävistä yhteistyöstä saatavat edut ja palkinnot eivät yksinkertaisesti ole riittävän suuria suhteessa sellaiseen toimintaan sisältyviin riskeihin. Tästä syystä sellaiseen toimintaan ei kannata lähteä mukaan. Toisaalta toinen hankejohtaja korosti onnistumisesta saatavan mielihyvän suuruutta, kun tehdään jotain tavallisesta poikkeavaa. Myös oppimisprosessin anti tuotiin haastatteluissa esille.

[Siinä] ottaa tietyllä tavalla riskin, että kun alkaa tutkia sitä, alkaa kirjoittaa sitä juttua, niin ihan sellaisen konkreettisen riskin, että mihiin lehteen me tämä lähetetään? Kuka yleisö tästä on kiinnostunut? Ja silloin jos se ei mene näiden tieteenalarajojen ja olemassa olevien aihepiirien mukaisesti, niin silloin monta kertaa saattaa käydä niin, että oikeastaan kukaan ei katso omakseen sitä aihetta. (Hankejohtajan haastattelu)

Siinä (eri julkaisuihin yrittämisessä) on myös se opettavainen näkökulma, että tajuaa, että te ajattelette tuolla tavalla, ja me ehkä painotetaan näitä asioita vähän eri tavoin. (Hankejohtajan haastattelu)
[M]un mielestä oli hienoa saada se [artikkeli] julkaistua siellä [toisel-

la tieteenalalla], koska se on (...) mun mielestä omanlaisensa meriitti (...) että saa jutun sinne läpi. Sellainen [tunne], että okei, tässähän onnistuttiin. (Hankejohtajan haastattelu)

TAVOITTEIDEN SAAVUTTAMISTA EDISTÄVÄT HYVÄT KÄYTÄNNÖT

Koneen Säätiön suunnattujen hakujen tavoitteiden saavuttaminen on siis kaikkea muuta kuin helppoa ja yksinkertaista, mikä tietenkin samalla tarjoaa perusteluja tällaisen rahoitusmuodon ylläpitämiseen ja kehittämiseen. Vaikeimmin ratkaistavat kysymykset lienevät niitä, jotka kytkeytyvät joko kulttuurisiin tekijöihin kuten arvoihin ja asenteisiin, sekä niiden taustalta löytyy yhteistyötä ja rajojen ylittämistä haittaavia vahvoja institutionaalisia rakenteita tiedeyhteisön sisältä esimerkiksi eri yliopistojen ja eri tieteenalojen väliltä.

Helpommin ratkaistavia ongelmia ovat ne, jotka liittyvät konkreettisiin toimintamalleihin sekä tutkimustoiminnan käytäntöihin. Tältä osin hankkeet osoittavat myös joitain hyviä käytäntöjä, joita muissakin tutkimusprojekteissa kannattaisi varmasti soveltuvin osin harkita toteutettavaksi.

Eräessä haastattelussa korostettiin, että tieteidenvälisessä yhteistyössä ratkaisukeskeinen lähestyminen konkreettiseen kysymykseen tai ongelmaan auttaa usein lähentämään toimijoita paremmin kuin helposti pitkään jatkuva mutta samanaikaisesti korkealla abstraktiotasolla viiptylevä yleisen tason keskustelu. Asioiden konkretisointi auttaa myös nopeammin havaitsemaan, missä asioissa yhteistyö ja vuorovaikutus ei ole hedelmällistä .

Ainakin kahdessa hankkeessa oli puolestaan tehty määrätietoista ja kärsivällistä työtä tutkijoiden keskinäisen ymmärryksen lisäämiseksi säännöllisillä tapaamisilla. Toisessa näistä tapauksista erikseen kiitettiin Koneen Säätiötä siitä, että säätiön edustajat olivat kannustaneet hankkeen vastuullisia henkilöitä pitämään näitä tapaamisia.

Me saatiin semmoinen tiimi kokoon ja me oltiin aika aktiivisia siinä heti, ruvettiin pitämään kokouksia ja kokoontumisia. (...) [M]usta se myöskin jotenkin toimi suhteellisen hyvin, että oli tapaamisia, niitä olisi ehkä voinut olla enemmänkin, koska silloin saa tavallaan käsitystä siitä, mitä toiset tekee ja mitä on menossa. (Hankejohtajan haastattelu)

MONIKIELISYYS JA TAIDE

HANKKEIDEN MUODOSTAMA KOKONAISUUS

Suunnatussa haussa aiheeseen Monikielisyys ja taide Koneen Säätiö jakoi keväällä 2013 noin 1 852 000 euroa kaikkiaan 58 hankkeelle (ks. liite 2). Kaikkien hankkeiden kuvaaminen samalla tavalla kuin Ihmistieteet ja evoluutionäkökulma -haun tapauksessa on tässä raportissa mahdotonta. Sen sijaan hankekokonaisuutta voidaan tarkastella eri näkökulmista käsin nojaten hankkeiden työsuunnitelmiin ja tässä vaiheessa saatavilla oleviin loppuraportteihin sekä hankkeille osoitetun kyselyn vastauksiin ja joidenkin hankkeiden osalta myös hanketoimijoiden haastatteluihin. Lisäksi käytävissä on ollut muuta selvitysprosessin aikana eri tavoin kerättyä materiaalia ja muita havaintoja.

HANKKEIDEN TEEMAT JA KOHTEET

Hakujulistuksen mukaan rahoitusta oli mahdollista saada seuraaviin kohteisiin:

- eri alojen monikielisiin taidehankkeisiin
- taidehankkeisiin, joissa käsitellään monikielisyyden teemaa
- hankkeisiin, joissa kehitetään taiteen kentän kielellistä saavutettavuutta
- hankkeisiin, joissa taiteilijat ja tutkijat työskentelevät yhdessä teeman parissa.

Analyysi on hyvä aloittaa siitä, millä tavalla rahoitetut hankkeet kohdistuvat näihin kohdealueisiin. Hankkeiden luokittelu näihin taiteellisen tai kulttuuritoiminnan muotoihin ei ole kaikissa tapauksissa helppoa, koska monet hankkeet yhdistävät toiminnassaan eri asioita ja ne voitaisiin siten sijoittaa useampaan kuin yhteen luokkaan. Joitain tarkoituksia, kuten monikielisyyden teeman käsittelyä sekä taiteen kentän kielellisen saavuttamisen kehittämistä, voidaan myös ymmärtää useilla eri tavoilla. Suunnatun haun toteutusta voidaan kuitenkin pitää siinä mielessä onnistuneena, että hankekokonaisuus sisältää kaikkiin hanketyyppeihin kuuluvia projekteja.

Koneen Säätiö rahoitti useita monikielisiä taidehankkeita, jotka edustavat myös eri taiteenaloja. Monikielisyys ilmenee näissä hankkeissa monella

tavalla.¹⁷ **Runokohtauksia**¹⁸ käy esimerkkinä hankkeesta, jonka keskiössä on kirjallisuuden kääntäminen kielestä toiseen. Hankkeessa käytetään uutta työtapaa, jossa runoja käännetään osaamatta alkukieltä, osin kulttuuritulkin avulla. European Theatre Collectiven **Finnphonia Emigrantica** -esityksessä suomalaista runoutta esitettiin useilla kielillä. **Inhabiting Spaces – Inhabiting Languages** koostuu tanssiteoksista, joita tuottaa monikielinen työryhmä ja joissa peilataan eri kielten luomia kokemuksia tilasta ja liikkeestä. Klockriketeaternin The Great October Revolution pyrkii tutkimaan monikielisyyttä teknisenä ja taiteellisenä haasteena näyttämöllä (**Monikielisyys teatteriesityksessä**). **The Tower of Babel** koostui työpajoista ja performanssista, jossa esityskieliä oli niin ikään lukuisia. Lilla Villanin ystävät ry on kehittänyt hankerahoituksella suomeksi ja ruotsiksi toimivaa kulttuuritaloa (**Lilla Villan**) ja teatteriesityksiä. **Selitä! Hesber!** -näyttelyssä suomenkielinen ja hepreankielinen kuvataiteilija ottivat teostensa lähtökohdaksi pyrkimyksen ymmärtää toista ja toisen kieltä ja kulttuuria. **Ritual**-esitykseen rahoitusta saanut Quo Vadis on kaksikielinen, suomalais-espanjalainen teatteriryhmä. Miltei kaikki hankkeet ovat ainakin siinä mielessä monikielisiä, että niihin on osallistunut äidinkielenään eri kieliä puhuvia ihmisiä.

¹⁷ Hankekuvausten pääasiallinen lähde on tässä hankkeiden hakemukset ja hankesuunnitelmat, joiden perusteella Koneen Säätiössä on tehty rahoituspäätökset.

¹⁸ Lihavointien avulla hankkeet on helppo löytää liitteessä 2 olevasta hankeluetelosta. Tekstissä on pyritty tuomaan esille mahdollisimman moni suunnatussa haussa rahoitetuista hankkeista.

Monikielisyys on myös monissa hankkeissa vähintään yksi keskeisistä teemoista, ellei keskeisin. Esimerkiksi Nathan Riki Thomsonin ja työryhmän **Äidinkieli – Mother Tongue** -ääni-installaatioteoksessa käytettiin aineistona Suomessa asuvien eri kieliä puhuvien ihmisten haastatteluja ja rakennettiin instrumentti, jolla saattoi ”soittaa” erikielisiä fragmentteja. Teoksessa käsiteltiin myös kieltä ihmisen identiteetin osana. **Noise after Babel** -hanke tarkasteli puolestaan yksikielisyyden ja monikielisyyden vastakohtaisuutta ja selvitti monikielisyyden mahdollisuuksia luoda sosiaalisia yhteyksiä. **THOELATLDOA**-hankkeessa selvitettiin taiteen kielellistä määrittämistä ja angloamerikkalaista hegemoniaa taiteen ”ammattikielenä” (lainausmerkit alkuperäiset). Otso Huopaniemen **love.abz** on puolestaan nykyteatteriesitys, joka käsittelee kieltä, kommunikaatiota ja ihmisen teknologiasuhdetta. Martina Martin ja työryhmän **Päätös**-projektissa monikielisyys on sekä taiteellisen tutkimuksen kohde että tutkimusmetodi. Hankkeen tarkoituksena oli selvittää monikielisyyden vaikutuksia yleisöön ja esiintyjään sekä luoda monikielinen esitys monikulttuurisen maailman metaforaksi. Monissa hankkeissa monikielisyys on siinäkin mielessä teemana, että niiden taustalla on Suomen kaksikielisyys tai vähemmistökielten historiallinen olemassaolo suomalaisessa yhteiskunnassa.

Moniin edellä mainituista hankkeista (esim. **Ritual**, **Noise after Babel**, **Päätös**) liittyy tutkimuksellisia elementtejä. Tutkimus ja tutkijat ovat eri tavoin mukana myös monissa muissa projekteissa. Monitaiteellinen **Suistamo**-hanke perustuu Anne-Mari Kivimäen taiteelliseen tohtorintutkintoon, jossa on tarkasteltu suistamolaisia ja karjalaisia arkistonauhoja ja etsitty niistä tarinoita, elämäkokemuksia ja musiikkia. Sari Kivisen

Mining Doughnuts on niin ikään taiteellinen tutkimus, jossa kartoitetaan ensimmäisen, toisen ja kolmannen sukupolven australiansuomalaisten kieltä ja kielenkäyttöä. **Camping 3** -nykysirkusesitykseen yhdistyi sosiaalipsykologiasta ja evoluutionäkökulmasta ammentavia käsityksiä esimerkiksi identiteetin muodostuksesta sekä sosiaalisista suhteista ja hierarkioista. **Down River Vashka** oli puolestaan projekti, jossa luotiin näyttely, mutta myös kerättiin ja käsiteltiin kielitieteellistä aineistoa. Simo Muirin ja työryhmän projektissa paitsi tuotettiin jiddišinkielinen näytelmä (**Dibbuk**) myös kerättiin tutkimuksen keinoin Suomen jiddišinkielistä esittävää taidetta koskevaa perimätietoa. Willem Wilhelmuksen **Mother's Tongue** -hankkeessa järjestettiin performansitaiteen seminaari ja selvitettiin antropologisen tutkimuksen keinoin yhteyttä äidinkielen puutteen ja taiteellisen luovuuden välillä. Emma Puikkosen ja Julia Schreinerin hankkeessa **The New National Museum** taiteilijat ja tutkijat kokoontuivat pohtimaan sitä, mitä kansallismuseossa olisi, jos sellainen perustettaisiin nyt ja taiteilijoiden toimesta.

Taiteen kentän kielellisen saavutettavuuden edistämistä on ehkä vaikein määritellä yksiselitteisesti. Tasa-arvon edistäminen tavalla tai toisella sisältyy monien hankkeiden suunnitelmaan ja toteutukseen. Joissain tapauksissa on kyse Suomeen muuttaneiden taiteilijoiden toimintaedellytysten parantamisesta (esim. Sivuvaalo). Taidepedagogisessa **Babel-pajat**-projektissa on luotu työpajoja ja taidehankkeita museoihin erikielisten taiteilijoiden johdolla. Toisissa hankkeissa on pyritty nostamaan esille Suomen eri kieliryhmiä, etenkin perinteisiä vähemmistöjä, mutta myös uudempia ryhmiä kuten Suomessa asuvia somalialaisia ja somalinkielisiä

(esim. **Kahden maan myytit ja tarinat**) sekä näiden kulttuuria. **Cinemasito**-lastenkulttuuritapahtuma on suunnattu erityisesti espanjan- ja portugalinkielisille, Helinä Rautavaaran museon **Oma mieli, oma kieli** -hanke somalialaistaustaisten lisäksi myös kurdilaistaustaisille. Ilan Manouachin **Shapereaderin**¹⁹ kohderyhmä ovat näkövammaiset ihmiset. **Russian Nights** on puolestaan slaavilaisen teatterin festivaali, joka kokoaa venäläisestä kulttuurista kiinnostuneita suomalaisia ja Suomessa asuvia venäläisiä sekä tarjoaa esiintymismahdollisuuksia venäläisille taiteilijoille Suomessa.

Näiden hakujulistuksessa mainittujen temaattisten kokonaisuuksien lisäksi hankkeiden joukosta erottuvat myös ne, joiden ensisijaisena tavoitteena on jonkin uhanalaisen kielen elvyttäminen. Tällaisia tarkoituksia sisältyy esimerkiksi niihin projekteihin, joissa edistetään saamen kielen tai kielten asemaa ja käyttöä (esim. **Saamelainen lastenteatterikiertue**). **Elävät kylät** -hankkeessa tarkoituksena on ollut elvyttää suomalais-ugri-laisten kylien kieliä taidehankkeiden avulla; Koneen Säätiön rahoituksella toteutettiin tässä hankkeessa kielenelvytysviikko Vieljärvellä Venäjän Karjalassa. **Jäänreunan kansat** on pyrkinyt löytämään ja luomaan uusia tapoja katkaista suomalais-ugri-laisten kansojen kulttuurinen ja kielellinen haurastuminen ja etsiä voimia uuteen emansipaatioon. **Bjarmia & Beowulf** on puolestaan hanke, jonka tarkoituksena on ollut edistää võrun, seton, udmurtin, Aunuksen karjalan eli livvin ja komin sekä niitty- ja vuorimarin kielillä kirjoittavien uuden sukupolven runoilijoiden asemaa järjestämällä

¹⁹ Suunnitelmassa hankkeen työnimi oli Haptix.

suomalais-ugrilainen runokiertue sekä julkaisemalla runoantologia. Nämä samoin kuin esimerkiksi edellä mainittu jiddišin kieleen kohdistuva hanke kytkettyvät vahvasti Koneen Säätön kieliohjelman.

Varsin monissa rahoitetuista hankkeista on toiminnan keskiössä ollut kielen oppiminen ja opettaminen. Aino Lappalaisen hankkeessa tavoitteena oli **Aamu-radiosarja**, joka olisi tarkoitettu ensisijaisesti niille maahanmuuttajille, jotka jäävät virallisen suomen kielen opetuksen ulkopuolelle. Pia Bärlundin ja Merja Kauppisen **ActLib**-hankkeessa rakennetaan puolestaan kirja-arkkuja, joiden tavoitteena on saattaa lapset ja nuoret kiinnostuneiksi eri kielistä ja kulttuureista. **Satutandemissa** järjestetään lasten ja nuorten parissa työskenteleville maahanmuuttajille ja maahanmuuttotautaisille sanataideopetusta, jotta he voisivat paremmin hyödyntää työssään sanataidetta ja lastenkirjallisuutta. **Oma mieli, oma kieli**-hankkeessa pyrkimyksenä on ollut vahvistaa Suomessa asuvien somalialais- ja kurditaustaisten lasten oman äidinkielen oppimista ja taitoa. Zodiakin **TALK** tähtää kineettiseen liikekieleen perustuvien kielityöpajojen kehittämiseen yhtenä kielenopetuksen menetelmänä.

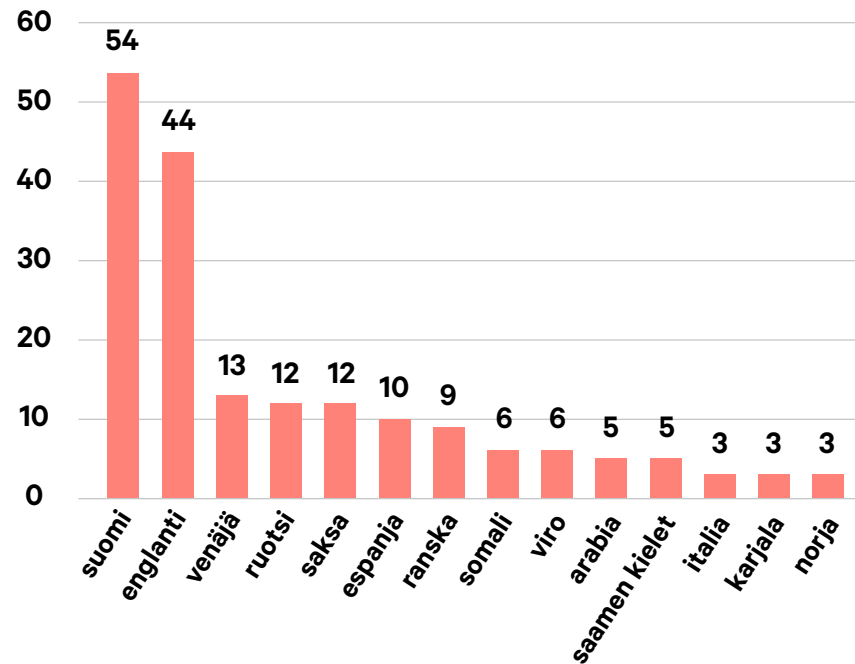
Joissain tapauksissa kyse on kielen opettamisen sijaan laajemmasta kulttuuripedagogiikasta. Katja Tapiolan hankkeessa **Kuvakirja kaupunkisaamelaisista lapsista** ajatuksena on ollut tarjota kaupunkisaamelaisille lapsille samastumismahdollisuuksia ja elämyksiä. Suomi–Somalia-seuran **Satumaan palasia** -kirja taas pyrkii tukemaan ja vahvistamaan somalin kieltä ja somalialaista kulttuuria Suomessa. Miia Tervon teoksessa, jossa kohteena on ollut vienankarjalainen Santra Remsujeva, tausta-ajatuksena

on ollut Remsujevan käyttämä kieli käytävänä, jota pitkin voidaan päästä muinaiseen kotiimme vahvistamaan omaa kulttuurista identiteettiä (**Karjalainen Survival Kit**).

HANKKEIDEN KIELET

Hankekokonaisuutta voi pitää onnistuneena siinä mielessä, että se on varsin monikielinen (kuviot 1 ja 2). Hanketoimijoille lähetetyn kyselyn perusteella hankkeiden lopputuoksissa käytetään tai käytettiin 60:tä eri kieltä tai kielimuotoa, ja monissa niistä käytössä on enemmän kuin vain yksi kieli. Niissä tapauksissa, joissa hankkeessa on ollut mukana useampia henkilöitä, myös projektin sisäisessä kommunikaatiossa on käytetty useita kieliä. Hankkeiden ja hankekokonaisuuden monikielisyys ei sinänsä ollut suunnatun haun eksplisiittinen tavoite, mutta haun yleisten tavoitteiden kannalta voi kuitenkin pitää tärkeänä, että käytössä on ollut useita kieliä. Suomalaisen yhteiskunnan monikielisyyttä on edistetty myös tällä tavalla.

Hankkeita tarkemmin analysoitaessa on kuitenkin havaittavissa joitain painotuksia, jotka jonkin verran vähentävät niiden kautta ilmenevää ja niissä käytössä ollutta monikielisyyttä. Suomen kielellä on ensinnäkin erittäin vahva asema, sillä sitä käytetään miltei kaikissa hankkeissa hanketoimijoiden keskinäisessä kommunikaatiossa osittain muiden kielten ohella, samoin hankkeiden lopputuoksissa. Neljässä hankkeessa se on ollut ainoa hankkeessa käytössä ollut kieli keskinäisessä kommunikaatiossa. Toiseksi eniten käytetty kieli on sekä yhteydenpidossa että hanketuoksissa englanti. Jopa kolmessa neljäsosassa hankkeista englanti on ainakin

Kuvio 1. Kielet, joilla on eniten kommunikoitu toimijoiden kesken

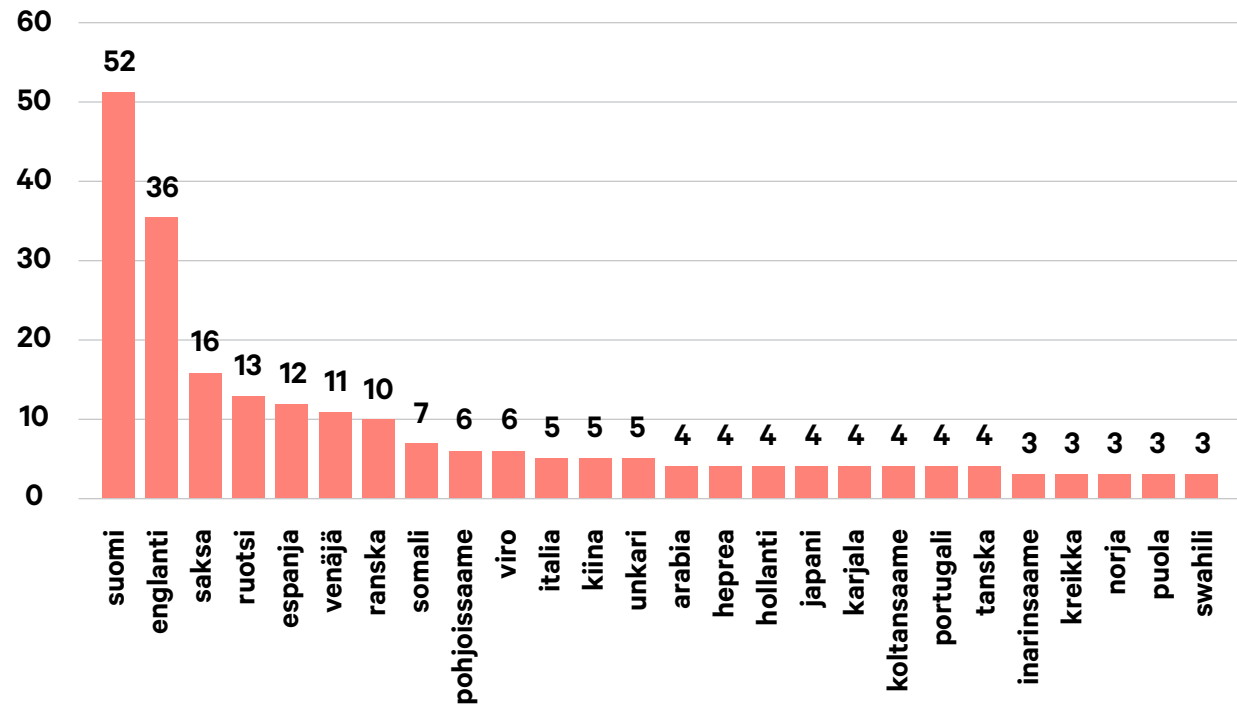
yksi yhteydenpitokielistä. Muutenkin vahvassa asemassa olevat kielet ovat siis olleet näkyviä ja kuuluvia myös tässä hankekokonaisuudessa.

Jos otetaan huomioon Suomen virallinen kaksikielisyys ja ruotsinkielisen väestöosan koko, hankkeiden joukossa on verrattain vähän niitä, joissa ruotsi on ollut hanketoimijoiden kommunikaatiokieli tai hankkeen lopputuotoksen kieli. Keskeinen rooli ruotsin kielellä on vain parissa kolmessa hankkeessa. Suomen väestön kielirakenteiden perusteella olisi myös voinut olettaa, että suunnatusta hausta olisi rahoitettu enemmän sellaisia hankkeita, joissa olisi käytetty viroa tai venäjää. Vaikka saamen kieliä ja somalin kieltä käyttäviä hankkeita ei lukumääräisesti ole monta, kieliryhmien kokoon suhteutettuna ne ovat kuitenkin melko hyvin edustettui-

na. Sen sijaan romanikieli esiintyy vain kahdessa hankkeessa. Toisaalta hankkeissa on käytetty useita Suomen kontekstissa pieniä kieliä kuten hepreaa, kreikkaa, maria, nepalia ja vörua (hanketoimijoiden kommunikatiiossa) sekä esimerkiksi esperantoa, gaelia, hindiä, kurmandžia, livviä ja vatjaa (hankkeiden lopputuotoksissa).²⁰ Ruotsin, viro ja venäjän kielen sekä romanikielen osuuden vähäisyyttä ja tähän johtaneita syitä kannattaisi selvittää tarkemmin.²¹

²⁰ Joissain hankkeissa mainitaan myös kehon kieli sekä Finglish.

²¹ Ruotsin kielen osalta yksi ilmeinen selitys löytyy eräistä suurista säätiöistä, jotka rahoittavat nimenomaan ruotsinkielistä ja ruotsin kielen asemaa edistävää toimintaa. Ks. tarkemmin Hirvi-ljäs 2014.

Kuvio 2. Hankkeiden tuotoksissa eniten käytetyt kielet

HANKKEIDEN TAITEENALAT JA INNOVATIIVISUUS

Rahoitettujen hankkeiden kokonaisuus on varsin monimuotoinen taide- ja kulttuuritoiminnan alojen mukaan tarkasteltuna. Sangen monessa hankkeessa hyödynnetään useampaa kuin vain yhtä taiteenalaa ja kulttuuritoiminnan muotoa. Kuten olettaa saattaa, vahvimmin näkyvät ne taiteenalat, joissa kielellä on suuri merkitys. Teatteritaide ja kirjallisuus ovat yksin tai yhdessä muiden taiteenalojen kanssa mukana lähes puolessa kaikista hankkeista. Mukana on kuitenkin myös esimerkiksi elokuvaa sekä media- ja videotaidetta ja erilaisia installaatioita. Näyttämötaiteen puolelta hankkeissa toteutetaan myös tanssia, stand up komiikkaa, sirkusta ja performanssia. Performanssi oli vahvimmin läsnä **Mother's Tongue** -hank-

keeseen liittyvässä festivaalissa, stand up puolestaan Agnes Kaszásin esityksessä (nimeltään **STANDUP!**). Tanssia edustaa Zodiakin lisäksi esimerkiksi Tahdittomien **Pohjoinen ulottuvuus** -hankkeen Vastahako-tanssiteoksen kiertue ja **Inhabiting Spaces – Inhabiting Languages**. Musiikki on vahvasti mukana neljässä hankkeessa ja pienemmässä roolissa useissa muissa. Lisäksi mukana on esimerkiksi taidekasvatusta, yhteisötaidetta ja ympäristötaidetta. Viimeksi mainittua ilmentää Kulttuurikauppila lin **Mielen ja kielen maisemat** -teemalla järjestetty ART li Biennaali 2014.

Osa hankkeista on tavoitteiltaan ja toteutukseltaan melko tavanomaisia. Tällaisia ovat esimerkiksi kirjallisuuden kirjoittaminen, kääntäminen tai

toimittaminen²², festivaalin tai konsertin järjestäminen, esityksen toteuttaminen tai kiertueen organisointi. Ellei hankkeeseen sisältyvää monikielisyyttä, taiteilijan maahanmuuttotaustaa tai (Suomessa) pienen tai uhanalaisen kielen mukanaoloa oteta huomioon, näitä hankkeita ei voi pitää erityisen marginaalisina tai valtavirrasta sivussa olevina ideoina ja aktiviteetteina. Toisaalta on huomioitava, että joissain näistä hankkeista taiteellinen ilmaisu tai lähestymistapa voi toki olla kaukana tavanomaisesta. Tästä käy esimerkiksi **To Then the None** -hankkeen vahvasti improvisaatioon nojaava nykymusiikki.

Hankekokonaisuus sisältää kuitenkin myös rakenteeltaan ja lähtökohdiltaan muita epätavallisempia projekteja, joita kielellisen monimuotoisuuden ilmentämisen ja käytön lisäksi voi pitää muutenkin innovatiivisina. Esimerkiksi **CMMN SNS PRJCT** -hankkeessa teatteriesitys huutokappaleeseen aina tapahtuman yhteydessä edelleen. Ilan Manouachin **Shape-reader** on tähdännyt suomalaisella pistekirjoitustekniikalla laadittavaan sarjakuvakirjamalliin näkövammaisille. **Somali Fairy Tales** -hankkeessa tavoitteena on ollut kehittää somalialaisia kansanlauluja ja -tarinoita sisältävä mobiilivideosovellus. Helmi Filmsin **In Reality of Helsinki** yhdistää

²² Perinteisen kirjan kirjoittaminen tai toimittaminen on hankkeen ainoa tai keskeisin tavoite Kaisa Ahvenjärvellä (Saamelaisen nykyriikan antologia), Hassan Blasimilla (Romaanin kirjoittaminen), Maira Dobelega (Nuortenromaanin kirjoittaminen), Marketta Hailalla (Kuvien takaa), Katja Tapiolalla (Kuvakirja kaupunkisaamelaisista lapsista), Irma Hirsjärvellä (Kahden maan myytit ja tarinat) ja Suomi-Somalia-seuralla (Satumaan palasia).

elokuva- ja yhteisötaidetta. Valtavirrasta poikkeavia ovat myös esimerkiksi **Pohjoinen läsnäolo projekti**, **Speech Karaoke** sekä **Inhabiting Spaces – Inhabiting Languages. Rakennetaan kaupunki!** on taidekasvatusmenetelmä, jossa tavoitteena on arkkitehtuurin, klassisen musiikin ja esitystaitteen yhdistäminen kokonaisvaltaiseksi elämykseksi. Uraauurtavina voi jo pelkästään hankesuunnitelmien perusteella pitää edellä mainittuja Zodiakin **TALK**-hanketta ja Otso Huopaniemen **love.abz**-esityksiä.

RAHOITUKSEN MERKITYS

Hankerahoitukseltaan Monikielisyys ja taide projektit poikkeavat suuresti toisistaan. Kokoerot ovat ensinnäkin merkittäviä. Suurin hanke sai Koneen Säätiöltä 170 000 euroa ja kaksi muuta hanketta satatuhatta euroa tai enemmän. Yhdeksän hanketta sai vähintään 50 000 euroa. Kolmetoista hanketta sai alle kymmentuhatta euroa. Hankkeiden keskimääräinen koko Koneen Säätiön myöntämällä rahoituksella mitattuna oli 31 928 euroa ja mediaani 27 500 euroa.

Monet hankkeista saivat Koneen Säätiöltä kokonaan tai miltei kokonaan hakemansa summan. Toisaalta useissa tapauksissa jouduttiin tyytymään selvästi haettua pienempään avustukseen. Lisäksi monissa hankkeissa Koneen Säätiön avustuksen oli tarkoitus muodostaa vain osa hankkeen kokonaisrahoituksesta. Monissa tapauksissa hankkeen kokonaisbudjetin ja Koneen Säätiön rahoituksen välillä on kymmeniä tuhansia euroja, nimittäin ero on satojatuhansia euroja.

Niistä hankkeista, joissa kokonaisrahoitus muodostuu useista eri lähteistä, osa on myös onnistunut hankkimaan kaiken tai ainakin suuren osan kaavailemastaan muusta rahoituksesta. Toisilla on puolestaan ollut avustusten ja muun tuen keräämisessä vaikeuksia, jopa siihen mittaen, että hanketta ei ole voitu toteuttaa läheskään suunnitellulla tavalla. Erot suunnitellun ja toteutuneen hankerahoituksen välillä onkin huomioitava hankkeiden työsuunnitelmien toteutumista arvioitaessa.

Joissain tapauksissa Koneen Säätiön rahoittama osuus on ollut varsinaista toteutusta valmistelevaa, jolloin hankkeen eteneminen tavoiteltuun lopputulokseen on riippunut jatkorahoituksesta. Esimerkiksi Katja Gauriloffin **Kuun metsän Kaisa** -hankkeessa toteutettiin dokumenttielokuvan käsikirjoitus. **Musiikin muisti** -projektissa Koneen Säätiön apurahaa käytettiin saamelais- ja romanilaulujen kuvaamiseen sekä suomalaisten vähemmistöjen lauluperinnettä taltioivan videosarjan muuhun valmistelutyöhön. Jotkin hankkeet ovat tätä lisärahoitusta myös onnistuneet saavuttamaan, toiset puolestaan ainakaan toistaiseksi eivät.

Koneen Säätiön vaikuttavuutta arvioitaessa on pidettävä mielessä myös ne hankkeet, joissa säätiön rahoitus muodostaa vain osan kokonaisrahoituksesta. Kullakin rahoittavalla taholla on omat toimintaperiaatteet ja rahoituksen tavoitteet, eikä toteutuksen ja vaikutusten yhdistäminen eri tahojen arvoihin ja intresseihin ole aina yksinkertaista.

Hankkeista 24 oli sellaisia, joissa työsuunnitelman mukainen rahoitus muodostui kokonaan tai suureksi osaksi Koneen Säätiön rahoituksesta

(myönnetyn rahoituksen osuus kokonaisrahoituksesta 2/3 tai enemmän) ja jotka saivat säätiöltä kokonaan tai miltei kokonaan (2/3 tai enemmän) hakemansa summan. Määrä muodostaa kohtalaisen suuren osan rahoituista hankkeista, mutta kyseiset hankkeet painottuvat vahvasti hankkokonaisuuden pienempiin hankkeisiin. Joukossa ei ole yhtään yli 50 000 euroa saanutta hanketta. Näiden hankkeiden yhteenlaskettu Koneen Säätiön rahoitus oli 537 100 euroa eli hieman yli neljännes suunnatun haun kokonaisrahoituksesta. Vaikuttavuuden näkökulmasta tämä tarkoittaa siis sitä, että säätiön suora ja itsenäinen vaikutus kohdistuu vain osaan hankkeista ja osaan suunnatun haun kokonaisrahoituksesta. Varsinkin suuremmissa ja kunnianhimoisemmissa hankkeissa on ollut mukana myös muita rahoittajia.

Selvityksen yhteydessä tehdyt kyselyt ja haastattelut sekä hankkeiden loppuraportit tarjoavat lisätietoa rahoituksen roolista ja merkityksestä. Hankkeet voidaan tästä näkökulmasta katsoen jakaa kolmeen luokkaan, joissa kussakin Koneen Säätiön rahoitus asettuu erilaiseen asemaan. Ensimmäiseen luokkaan kuuluvat ne tapaukset, joissa on kyse jo pitkään suunnitellusta projektista tai jopa varsin institutionaalisesta toiminnasta, jolle Monikielisyys ja taide -haku on tarjonnut lisärahoitusmahdollisuuksia. Nämä hankkeet olisivat todennäköisesti toteutuneet kutakuinkin samalla tavalla myös ilman Koneen Säätiön rahoitusta. Toki näidenkin joukossa on sellaisia, joiden toteutus on lopullisesti ratkennut säätiön myöntämän avustuksen ansiosta ja suunnatun haun tarkoitus on jopa voinut osua täsmälleen kohdalleen ja oikeaan ajankohtaan.

[N]äytti huonolta, että me ei pystytä tekemään sitä [hanketta], koska me ei saatu (...) enempää rahoitusta. (...) Mutta sitten tämä Koneen kieliohjelma ratkaisi koko jutun. Mä en usko, että tämä homma olisi mennyt, oltais niin kuin ollenkaan tässä, missä me nyt ollaan, jos ei me oltais saatu. Koska siinä tuntui, että siinä yhdistyi nimenomaan se, mitä me ollaan koko aika haluttu tehdä tai ajateltu, että me niin kuin ollaan tekemässä. (Hankejohtajan haastattelu)

Kahdessa muussa, osittain päällekkäisessä luokassa korostuu suunnatun haun merkitys enemmän. Toiseen kategoriaan sijoittuvat ne hankkeet, joissa muutenkin monikielisuuden ja taiteen rajapinnalla työskentelevät taiteilijat ja muut kulttuurialan toimijat ovat inspiroituneet suunnittelemaan uutta, tähän suunnattuun hakuun soveltuvaa projektia. Kyselyvastauksen mukaan hieman yli kaksi kolmasosaa (68 %) vastaajista oli tehnyt aikaisemmin töitä monikielisuuden ja taiteen risteyskohdassa.

Kolmannessa ryhmässä ovat puolestaan ne hakijat, jotka eivät aikaisemmin ole edes tienneet mahdollisuudesta hakea ja saada rahoitusta tai ovat saaneet sen käsityksen, että heillä ei Suomeen muuttaneina tai suomea osaamattomina hakijoina olisi käytännössä mitään mahdollisuuksia. Nimenomaan tässä viimeisessä tapauksessa suunnatun haun itsenäinen merkitys onkin ollut suuri, ja se kohdistuu siis erityisesti niihin toimijoihin, jotka eivät ole syntyperäisiä suomalaisia. Laaja tiedottaminen suunnatusta hausta ja sen yhteydessä järjestetyt verkostoitumistapaamiset ovat olleet tärkeitä sellaisten henkilöiden saavuttamisessa, jotka eivät ole valmiiksi olleet tietoisia eri rahoitusmahdollisuuksista ja rutinoituneita

hakemaan eri rahoituskanavista.

I've been in Finland [for] three years now, so the funding system here is still new to me. I've been learning about how it works. (Hankejohtajan haastattelu)

Monikielisyys ja taide -hausta kerätyssä aineistossa ei ilmene lainkaan sellaisia käsityksiä, että apurahaa ei arvostettaisi. Taiteilijat ja hankkeiden muut kulttuuritoimijat ovat erittäin kiitollisia saamastaan tuesta eivätkä käytännöllisesti katsoen valita mistään. Ero Ihmistieteet ja evoluutionäkökulma -hakuun ilmentäneen rakenteellista eroa taiteen tekijöiden ja tutkijoiden välillä suomalaisilla työmarkkinoilla. Vaikka apurahajärjestelmät ovat tärkeitä myös tieteentekijöille, tutkijoille on taiteilijoita enemmän tarjolla myös sellaisia rahoitusjärjestelyjä, joissa voidaan maksaa palkkaa, sekä työpaikkoja korkeakouluissa ja tutkimuslaitoksissa.

Koneen Säätiöön ollaan siis enimmäkseen hyvin tyytyväisiä, ja erityisen paljon kiitosta saa rahoituksen joustavuus. Monissa tapauksissa alkupe-
räistä suunnitelmaa on jouduttu sopeuttamaan todelliseen rahoitustilanteeseen ja muihin hankkeen edetessä vastaan tullessiin tilanteisiin. Se, että apurahan käyttötarkoitusta ja aikataulutusta on voitu muuttaa tarpeiden mukaan, on ollut monissa tapauksessa tärkeitä projektin tarkoituksenmukaisen toteutuksen kannalta.

Koneen säätiön joustavuus rahojen käytössä helpottaa projektin tuotantoa, koska työryhmissä ja suunnitelmissa aina tapahtuu

muutoksia. On hyvä että apurahoja maksetaan suoraan taiteilijoille. Rahoitusmuodoista ei syntynyt ongelmia tai vaikeuksia, koska vaikka tulikin pieniä muutoksia, rahat käytettiin pääpiirtein suunnitelmien mukaisesti. (Hankkeen loppuraportti)

Toisaalta monia hanketoimijoita huolettaa tulevaisuus: löytyykö mistään mahdollisuuksia jatkaa toimintaa kestäväällä pohjalla? Joissain tapauksissa on siis kyse hankkeista, joita ei ole rahoitusvajeen vuoksi saatu toteutuksi suunnitellulla tavalla, toisissa tapauksissa Koneen Säätiön rahoitus on auttanut luomaan jotain uutta, esimerkiksi yhteistyöverkoston tai toimintamallin, jonka tulevaisuus on kuitenkin epävarma. Kulttuurialalla tapahtuu usein, että vaikka rahoitus ei täysin riitä, puuttuvaa resurssia korvataan vapaaehtoispanoksella. Näin on kuitenkin vaikea luoda toiminnalle vakaita rakenteita.

Toivomme, että saamme hankkeen jatkorahoituksen järjestymään, jotta tähän mennessä tehty työ ei jää sisäiseksi mutinaksi. (Kyselyvastaus)

I got apuraha to make half time. (...) In real life the whole day I am doing this. Because it's also that what I can do.(...) I think it's better [than] that I'm sitting at home. (Hanketoimijan haastattelu)

Monikielisyys ja taide -suunnattua rahoitusta voidaan myös verrata muihin vastaaviin aiheisiin tai toimintoihin saatavilla oleviin rahoitusmuotoihin. Suomalainen taide- ja kulttuurirahoitusjärjestelmä on periaatteessa

avoin kaikille Suomessa asuville kansalaisuudesta tai kielestä riippumatta, joten yksittäiset hankkeet ovat voineet saada rahoitusta esimerkiksi opetus- ja kulttuuriministeriöltä, Taiteen keskustoimikunnalta (myöhemmin Taiteen edistämiskeskus) ja valtion taidetoimikunnilta, kunnilta tai suomalaisilta säätiöiltä. Käytössä on ollut myös kaksi erityistä määrärahaa, opetus- ja kulttuuriministeriön määräraha monikulttuurisuuden tukemiseen ja rasmin vastaiseen työhön sekä valtion taideapurahajärjestelmän monikulttuurisuusapurahat. Viimeksi mainittuihin verrattuna Koneen Säätiön rahoitus on ollut merkittävästi suurempi. OKM:n määräraha on ollut viime vuosina noin 600 000 euroa, ja siitä on jaettu enimmilläänkin alle 50 000 euron avustuksia.²³ Taiteen keskustoimikunnan/Taiteen edistämiskeskuksen määräraha on puolestaan ollut 100 000 euroa, josta esimerkiksi vuonna 2013 jaettiin alle viidentuhannen euron suuruisia avustuksia.²⁴

HANKKEIDEN TAVOITTEET

Koska vaikuttavuudessa on kyse tavoitellun muutoksen aikaansaamisesta, myös Monikielisyys ja taide hankkeista on syytä tarkastella lähemmin, minkälaisia tavoitteita projekteille on asetettu. Varsinkin pienemmissä hankkeissa tavoitteenasettelu on sillä tavalla vaatimaton, että tavoitteeksi

²³ Avustukset monikulttuurisuuden tukemiseen ja rasmin vastaiseen työhön siirtyivät opetus- ja kulttuuriministeriöstä Taiteen edistämiskeskukselta haettaviksi vuonna 2015.

²⁴ Vuonna 2014 Taiteen edistämiskeskus ja valtion monialainen taidetoimikunta myönsivät apurahoina ja avustuksina yhteensä 167 000 euroa monitaiteellisiin, monikulttuurisiin ja taidejournalistien hankkeisiin.

on asetettu lähinnä hankkeen konkreettinen tuotos, kuten kirja, cd- tai dvd-levy, esitys tai näyttely. Vaikuttavuudessa on kuitenkin kyse laajemmista vaikutuksista eli niistä, joita hankkeen tuotos saa aikaiseksi laajemmin yhteiskunnassa ja ihmisten elämässä tai esimerkiksi omalla taiteen tai kulttuuritoiminnan alalla.

Rahoitetuista hankkeista monilta myös löytyy tällaisia tavoitteita. Tavoitteet muodostavat joitain laajempia temaattisia ryppäitä. Useissa hankkeissa ilmeneviä tavoitteita ovat esimerkiksi monikielisyttä koskevan tietoisuuden sekä monikielisuuden, osin monikulttuurisuuden arvostuksen lisääminen. Lisäksi monissa projekteissa mainitaan tavoitteena maahanmuuttotaustaisten taiteilijoiden sekä vähemmistöryhmiin kuuluvien taiteilijoiden esille tuominen ja näkyvyyden parantaminen. Ylipäätään marginaalissa olevien ihmisten ja ryhmien taiteen sekä kulttuurin tai kulttuuriperinnön, osin myös kielen saatavuuden ja saavutettavuuden parantaminen on niin ikään usein hankkeiden pyrkimyksenä. Oman kokonaisuutensa muodostaa se varsin heterogeeninen hankejoukko, jossa on kehitetty uusia menetelmiä ja toimintamalleja.

Keskeinen tavoite noin neljänneksessä rahoitetuista hankkeista on monikielisyttä ja monikulttuurisuutta koskevan tietoisuuden sekä näiden asioiden arvostamisen lisääminen. Näihin tavoitteisiin liittyy usein vahvasti myös huomion kiinnittäminen marginaalissa olevaan sekä sen parempi tunnistaminen ja aseman parantaminen.

Ryppään sisältä voidaan edelleen löytää joitain täsmällisempiä jaotteluja.

Joissain hankkeissa tavoite on yleinen ja melko abstrakti: **Äidinkieli – Mother Tongue** -hankkeessa haluttiin lisätä tietoisuutta sekä juhlistaa Suomessa olevaa kielellistä moninaisuutta, ja **Musiikin muisti** -hankkeessa tavoitteena oli tehdä Suomen vähemmistökulttuureja tunnetuksi ja vahvistaa niitä. Joissain hankkeissa tavoitteina on yleisesti ihmisten asenteiden muuttaminen sekä keskustelun herättäminen Suomen monikielisydestä ja monikulttuurisuudesta (esim. **STANDUP!, Päätös**).

Toisissa hankkeissa kohde on täsmällisempi, esimerkiksi uhanalaiset itämerensuomalaiset kielet (esim. **Äänilo**), suomalais-ugrilaiset vähemmistökielet (**Bjarmia & Beowulf**), jiddišinkielinen kulttuuri (**Dibbuk**), saamen kielet ja kulttuuri (**Saamelainen lastenteatterikiertue**). Oman kokonaisuutensa muodostavat ne hankkeet, joissa halutaan tuoda esille erityisesti maahanmuuttajien ja vähemmistöryhmiin kuuluvien kielen ja kulttuurin säilyttäminen ja joissa oman kielen oppimisella ja opettamisella on keskeinen rooli (**Kahden maan myytit ja tarinat, Oma mieli, oma kieli**). Vähemmistökielten säilymisellä katsotaan usein olevan myös laajempi yhteiskunnallinen merkitys.

Yhteiskunnallisesti eri kielitaustojen arvostaminen on erittäin merkityksellistä pitkällä tähtäimellä. (Kyselyvastaus)

Oman kokonaisuutensa muodostavat ne hankkeet, joissa painotus on vahvasti kulttuuriperinnössä: sen löytämisessä, tallentamisessa ja mahdollisesti myös tutkimisessa. Koneen Säätiön rahoittamissa hankkeissa on etsitty ja tallennettu esimerkiksi karjalaista kulttuuriperintöä (**Karjalainen**

Survival Kit), suomenjuutalaisten suullista perimätietoa (**Dibbuk**), vähemmistökuultuurien lauluperinnettä (**Musiikin muisti**) ja somalialaisia tarinoita (**Satumaan palasia**). Kulttuuriperinnön levittäminen sekä saatavuuden ja saavutettavuuden edistäminen kytkeytyy näihin ja moniin muihin hankkeisiin. Kertaluonteisen ja rajatun saatavuuden (esim. yksittäinen esitys) lisäksi jotkin hankkeet ovat pyrkineet ajallisesti kestävään ja mahdollisimman monille saavutettavissa olevaan julkaisumuotoon esimerkiksi digitaalisen tallentamisen avulla (esim. **Down River Vashka**).

Useissa hankkeissa on tavoitteena parantaa maahanmuuttajien ja vähemmistöryhmiin kuuluvien taiteilijoiden ja muiden ihmisten asemaa. Tämä ilmenee selvästi esimerkiksi **Sivuvalo**-hankkeessa, jossa edistetään Suomeen muuttaneiden ja muilla kielellä kuin suomeksi ja ruotsiksi kirjoittavien kirjailijoiden näkyvyyttä ja toimintamahdollisuuksia. Kirjallisuuden alalla toimii myös **Runokohtauksia**, joka kääntämismenetelmän kehittämisen lisäksi tähtää eri kielillä kirjoittavien runoilijoiden äänen esille saamiseen, ja **Satutandemi**, joka painottuu muuta kieltä kuin suomea äidinkielenään puhuvien sanataideohjaajien ja -kasvattajien aseman parantamiseen.

Babel-pajoissa tavoitteena on puolestaan ollut edistää erikielisten taiteilijoiden verkostoitumis- ja työllistymismahdollisuuksia ja sitä, että suomalaiset taidelaitokset myös oppisivat jotain uutta muunkielisiltä taiteilijoilta.

Yksi keino saavuttaa tavoitteita on saattaa Suomeen muuttaneita ja vähemmistöryhmiin kuuluvia taiteilijoita yhteen niin sanottuun kantaväestöön kuuluvien taiteilijoiden ja kulttuurialan ammattilaisten kanssa. Tätä pyrkimystä esiintyy kaikissa edellisessä kappaleessa mainituissa hank-

keissa, ja verkostoitumisen edistäminen on julklausuttuna tavoitteena myös monissa muissa hankkeissa. Esimerkiksi **Bjarmia & Beowulf** -hankkeessa pyritään rakentamaan siltaa suomalais-ugrilaisen ja anglosaksisen kulttuurielämän välillä ja Tuglas-seuran **Laiva on lastattu** -hankkeessa luomaan verkostoa suomalaisten ja virolaisten kääntäjien kesken. Myös **Elävät kylät** -projektissa tavoitteena on perustaa suomalais-ugrilaisista taiteilijoista, tieteentekijöistä ja kansalaistoimijoista muodostuva verkosto keskustelemaan ja ottamaan käyttöön parhaita kielenelvytysmenetelmiä.

Voimaannuttaminen (*empowerment*) sanan eri merkityksissä ilmenee monissa hankesuunnitelmissa ja hanketoimijoiden vastauksissa eri tavoin. Tämä kohdistuu esimerkiksi Suomessa asuviin somaleihin (esim. **Kahden maan myytit ja tarinat**), kaupunkiolosuhteissa asuviin saamelaisiin (**Kuvakirja kaupunkisaamelaisista lapsista**), ylipäättään lapsiin (esim. **Rakenetaan kaupunki!**) tai nuoriin (esim. **In Reality of Helsinki**) ja Venäjällä asuviin suomalais-ugrilaisten kielten puhujiin (esim. **Jäänreunan kansat**) sekä muihin marginaaleissa oleviin ihmisiin (esim. **Pohjoinen läsnäolo-projekti**).

[Tavoitteena on] kohtaaminen elämän merkityksellisten hetkien äärellä. Oman kehollisuuden ja ruumiin muistin käsittäminen. Ihmisten saattaminen voimaannuttavista hetkistä kertovien muistojen äärelle, lähteelle, jonne voi tietoisesti palata ja josta voi etsiä uutta suuntaa esim. jaksamisen, työelämässä pärjäämisen, yhteisön kehittämisen perustaksi. (Kyselyvastaus)

Hanke onnistui kuitenkin voimaannuttamaan nuoria ja valtaosa heistä motivoitui jatkamaan video- ja elokuvanteon parissa. Hanke myös sai monet nuoret ymmärtämään, kuinka ainutlaatuinen heidän elämäntarinansa on. (Loppuraportti)

Vaikuttavuuden kannalta mielenkiintoisia tavoitteita löytyy niistä hankkeista, joissa on ollut tarkoituksena luoda tai edelleen kehittää uusia menetelmiä, käytäntöjä ja toimintamalleja. Tällaisia pyrkimyksiä on varsin useilla rahoitetuista hankkeista.

Monessa tapauksessa nämä innovaatiotavoitteet liittyvät kielenoppimiseen, kielenopetukseen sekä taideopetukseen yleensä ja sanataideopetukseen erityisesti. **ITU**-hankkeessa tavoitteena on ollut kehittää monikielisiä ja monitaiteellisia menetelmiä yhdessä oppilaiden, opettajien ja taiteilijoiden kanssa siten, että alueen kulttuuritoimijoiden ja peruskoulujen luova ja toiminnallinen yhteistyö tiivistyy. Zodiakin **TALK** pyrkii kansainvälisesti merkittävään taiteelliseen ja sekä tanssitaiteilijoita että opettajia hyödyntävään kielenopetuksen menetelmään. **ActLib**-hankkeessa kannustetaan oman äidinkielen opettajia rakentamaan kirja-arkkuja ja niiden avulla innostamaan oppilaita lukemaan omalla äidinkielellään ja jakamaan kielitietouttaan ja kielitaitoaan.

Muut toimintoja luovat, kokeilevat ja kehittävät hankkeet muodostavat monimuotoisen kokonaisuuden. Erilaisia tapoja yhdistää tiedettä ja taidetta tai taiteellista ilmaisua ja taiteellista tutkimusta on useita. **Speech Karaoke** soveltaa perinteistä karaokea luodakseen puhekaraoke, joka

mahdollistaa myös eri kielillä pidettyjen puheiden hyödyntämisen. Huopaniemen **love.abz**:ssa tavoitteena on uusi kirjoittamisen ja esittämisen malli (live writing), ja hankkeen avulla osallistutaan myös keskusteluun draamallisesta ja jälkidraamallisesta teatterista. **Shapereader**-hankkeessa ajatuksena on paitsi luoda prototyyppi pistekirjoituksella tehdyille sarjakuvalle myös korostaa liikkuvaa sormeja lukevan silmän sijaan kertomuksen havainnoijana sekä luoda yhteisö hankkeen käsitteellisen ytimen ympärille.

Yllä oleva listaus hankkeiden tavoitteista ei ole tyhjentävä. Se kuitenkin osoittaa, että vaikka kaikissa hankkeissa ei onnistuttu ilmaisemaan työsuunnitelmassa selkeitä ”vaikuttavuudellisia” tavoitteita, varsin monissa rahoitetuista hankkeista ilmenee silti pyrkimyksiä, joilla voi kuvitella olevan myös laajempia vaikutuksia. Osa näistä myös kytkeytyy selvästi Koneen Säätiön omiin yleisiin ja tähän suunnattuun hakuun liittyviin tavoitteisiin sekä kieliohjelmaan, esimerkiksi marginaalissa olevan näkyväksi tekemisen ja muun tukemisen osalta, rajojen rikkomisena ja dialogin edistämisenä sekä vähemmistökielten aseman parantamisena. Joissain tapauksissa tavoitteet liittyvät enemmän esimerkiksi hankkeen aihealueen omiin tarpeisiin (esimerkiksi lastenkulttuuritapahtuma **Cinemaissito**) tai laajoihin kysymyksiin kuten globaaleihin ympäristöongelmiin (**Jäänreunan kansat**).

KÄSITYS HANKKEIDEN ONNISTUMISESTA JA HANKKEIDEN TUOTOKSET

Tätä selvitysraporttia kirjoitettaessa (toukokuun loppu 2015) suurin osa hankkeista on päättynyt ainakin siltä osin, mitä ne ovat saaneet Koneen Säätiön rahoitusta. Loppuraportit on kuitenkin ollut käytössä vain 28

hankkeesta, joten tältä osin hankeaineisto ei ole ollut täydellinen. Lisäksi osa projekteista on vielä käynnissä, ja näistä monet kuuluvat suurimpien hankkeiden joukkoon. Tosin näistä hankkeista jotkin ovat sillä tavalla edenneet, että niiden toteutuksesta ja siten myös Koneen Säätiön myöntämästä rahoituksen merkityksestä ja seurauksista saa kohtalaisen hyvän kuvan.

Loppuraportin toimittaneet hankkeet ovat enimmäkseen varsin tyytyväisiä hankkeen toteutumiseen ja asetettujen tavoitteiden saavuttamiseen. Miltei puolet (n=13) raportoijista antoi omalle hankkeelleen korkeimman arvosanan asteikolla 1–5. Eräässä raportissa kerrotaan, että hankkeessa järjestetyt työpajat on otettu hyvin vastaan ja niiden on koettu antavan osallistujille voimaa. Toisessa projektissa iloitaan uusien yhteistyökumppanien saamisesta. Useassa raportissa pidetään tuotettua esitystä tai esimerkiksi cd:tä tai dvd:tä etenkin taiteellisesti onnistuneena ja sen on koettu saaneen myönteistä palautetta ja julkisuutta. Jotkin esitykset ovat olleet loppuunmyytyjä.²⁵

Hankkeissa ilmenneet vaikeudet liittyvät usein aikaan ja rahaan. Tämä lienee kulttuurihankkeille tyypillistä, mutta monikielisuuden tapauksessa ajan ja rahan puutteeseen on tullut myös joitain uusia, ennakoimattomia

²⁵ Myös Monikielisyys ja taide -haussa ilmenee sama ongelma kuin mitä edellä käsiteltiin Ihmistieteet ja evoluutionäkökulma -haun yhteydessä: hankkeiden loppuraporteista on joissain tapauksissa vaikea saada täsmällisesti selville, mitä tuotoksia on tarkkaan ottaen saatu aikaan milläkin rahoituksella.

ulottuvuuksia. Esimerkiksi usealla kielellä toimiminen on osoittautunut ennakoitua työläämmäksi, ja toimijoiden kesken on ollut totuttua vaikeampi saavuttaa yhteisymmärrystä. Esitteiden ja muiden aineistojen laatiminen monella kielellä on niin ikään vaatinut paljon aikaa, eikä esimerkiksi käännöskuluihin ole aina osattu valmistautua realistisesti. Hankkeiden joukossa ilmenee kuitenkin myös käsityksiä, että monikielisuuden aiheuttama työläisyys on loppujen lopuksi voinut tuottaa myönteisiäkin asioita: kun asioita on pitänyt selvittää juurta jaksain, ymmärrys yhteisestä tekemisestä on kaikkineen lisääntynyt. Lisäksi toimijat ovat raportoineet, että monikielisyys on avannut heidän silmänsä näkemään, miten eri kielten kautta voi nähdä asioiden merkityksiä ja maailmaa uudelleen.

Loppuraporttien lisäksi hankkeiden tuotoksista on saatu tietoja myös selvityksen yhteydessä toteutetun kyselyn avulla. Kyselyssä tiedusteltiin, mikä on tai tulee olemaan hankkeen (konkreettinen) lopputulos tai -tuotos.

Osassa hankkeista aikaansaatu tuotos on yksittäinen asia. Hankekokonaisuudessa nämä yksittäiset tuotokset muodostavat kuitenkin moninaisen kokonaisuuden, joka sisältää esimerkiksi kirjoja ja muita julkaisuja, musiikkiesityksiä, teatteriesityksiä, tanssiesityksiä, nykysirkusesityksen, oopperaesityksen, erilaisia näyttelyitä ja elokuvan tai sen käsikirjoituksen. Jos hankkeessa on järjestetty tapahtuma tai festivaali, se on puolestaan sisältänyt useita esimerkiksi teatteri-, performanssi- tai ympäristötaideteoksia. Joukossa on myös esimerkiksi kaksikielinen kulttuuritalo ja Venäjän Karjalassa järjestetty kielenelvytysviikko sekä painettuja ja digitaalisia oppimateriaaleja ja menetelmäoppaita.

Osa hankkeista saa aikaan enemmän kuin yhden tuotoksen. Esimerkiksi **Mining Doughnuts** -hankkeessa syntyvää elokuvaa esitetään festivaaleilla, minkä lisäksi kirjastoissa ja kulttuurikeskuksissa järjestetään näyttelyjä ja aiheesta puhutaan konferensseissa. **Runokohtauksia**-hankkeen tuotoksiin kuuluu kirjastoja ja kulttuuritiloja kiertävä näyttely, radio-ohjelmasarja ja esittelykiertueita, minkä lisäksi hankkeen tuloksena julkaistiin runoantologia kesäkuussa 2015. **Suistamo**-hankkeessa tuotetaan estraditeoksen lisäksi mykkäelokuva, soiva valokuvanäyttely ja sarjakuvanäyttely. **Pää-tös**-hankkeessa teoskokonaisuus muodostuu esityksistä yhdelle katsojalle, näyttämöteoksesta, lyhytelokuvasta ja valokuvanäyttelystä. Suurimpiin ja monimuotoisimpiin hankkeisiin sisältyy usein myös muuta rahoitusta.

Jotkin tuotoksista ovat vähemmän konkreettisia, mikä ei tarkoita, että ne olisivat vähemmän arvokkaita tai merkityksellisiä. Hankkeen oikeutetuna tuloksena voidaan pitää esimerkiksi toimijoiden kesken syntynyttä verkostoa, jonka voi ajatella jatkavan elämäänsä hankkeen päättymisen jälkeen (esim. **Laiva on lastattu**). Monessa hankkeessa merkittävimpana tuotoksena voi pitää sen aikana syntyneitä kokemuksia ja käytäntöjä, jotka vaikuttavat mukana olleiden tulevaan tekemiseen ja joiltain osin jopa myös elämään. **Babel-pajat**-hankkeen lopputuloksena mainitaan toimintamalli ja rakenne, jonka kautta Suomessa asuvat ja eri kieliä puhuvat taiteilijat voivat jakaa osaamistaan ja toimia suomalaisissa taidelaitoksissa.

Lista toteutuneista ja valmisteilla olevista hanketuotoksista on vaikuttava, ja hankerahoitukseen suhteutettuna kokonaisuutta voi varmasti pitää vähintään kohtuullisena. Tältä osin suunnattua hakua voi myös pitää on-

nistuneena. Jos tuotoksia tarkastelee suunnatun haun teeman ja tavoitteiden kannalta, kokonaisuutta kohtaan voi esittää kuitenkin myös joitain kriittisiä huomioita. Jo loppuraportteja lukiessa ilmenee, että monen hankkeen kytkentä monikielisyyteen on hankkeen toteutuksessa väljentynyt, eikä kieliulottuvuutta mainita läheskään kaikissa raporteissa.

Tämä tulkinta korostuu edelleen, kun hankkeita arvioitaessa otetaan huomioon selvityksen yhteydessä tehty työ ”paikan päällä” eli käynnit konserteissa, näyttelyissä, esityksissä, seminaareissa, työpajoissa ja muissa hankkeiden tapahtumissa ja tilaisuuksissa. Selvityksessä kerättiin myös suuri määrä muuta hankkeisiin liittyvää materiaalia. Puhtaan menetelmällisissä mielessä tämä selvityksen työskentelytapa eli pyrkimys tutustua mahdollisimman moneen hankkeeseen henkilökohtaisesti on osoittautunut hyvin tärkeäksi. Monen hankkeen tapauksessa hankesuunnitelmasta on saanut vain suuntaa antavan kuvan projektin tavoitteista ja toteutuksesta, ja vasta paikan päällä on paljastunut, mistä oikeastaan on ollut kyse.

Nämä vierailut tuottivat paljon myönteisiä yllätyksiä, ja moni hakemuksen perusteella melko vaatimattomalta tuntunut hanke osoittautui paljon korkeatasoisemmaksi ja mielenkiintoisemmaksi kuin mitä olisi odottanut. Toisaalta käynnit tuottivat myös pettymyksiä. Tässä yhteydessä on syytä kiinnittää huomiota ennen muuta monikielisyyden ilmenemiseen hankkeessa. Muutamassa hankkeessa monikielisyys on jäänyt lopulta hyvin vähäiselle, pinnalliselle tai tavanomaiselle tasolle. Joidenkin projektien kohdalla ei voi välttyä ajatukselta, että monikielisyys on ollut ikään kuin

päälle liimattua ja että työsuunnitelmaan sisältynyt kieliulottuvuus on joh-
tunut enemmän suunnatun haun teemasta kuin hankkeen sisäsyntyisestä
tahdosta tai tarpeesta.

Käynnit tilaisuuksissa ja tapahtumissa tarjosivat myös mahdollisuuden
arvioida hankkeiden onnistumista yleisön saavuttamisen näkökulmasta.
On totta, että joissain esityksissä oli paikalla paljon väkeä, osa niistä oli
todellakin loppuunmyytyjä. Useissa tapauksissa paikalla oli kuitenkin vain
vähän väkeä, joskus ainoastaan kourallinen ihmisiä. Lisäksi saattoi olla,
että vaikka tilaisuuteen oli tullut kohtalaisen paljon väkeä, suurella osalla
heistä oli jokin kytkös hankkeeseen tai sen toteuttajiin. Yleisön saavut-
taminen myönnettiin myös avoimesti hankalaksi joissain hankkeissa, ja
markkinoinnin todettiin tarvitsevan enemmän resursseja ja osaamista
kuin oli oletettu.

SELVITYKSEN KOHDEHAKUJEN VAIKUTTAVUUS

Tässä luvussa arvioidaan selvityksen käytettävissä olleen aineiston valos-
sa sitä, minkälaista vaikuttavuutta selvityksen kohteena olleilla suunna-
tuilla hauilla ja niissä rahoitetuilla hankkeilla on ollut. Erityisesti tarkastel-
laan sellaista vaikuttavuutta, joka kytkeytyy paitsi hankkeiden omiin myös
Koneen Säätiön yleisiin ja erityisiin tavoitteisiin.

Raportin alussa vaikuttavuus määriteltiin siis siten, että sillä tarkoitettiin
tavoiteltua muutosta ja tarkoituksellisen toiminnan tuloksia, onnistumista
asetettujen tavoitteiden saavuttamisessa ja painopisteiden toteutumi-
sessa. Mitkä tahansa vaikutukset eivät ole vaikuttavuutta, vaan vaikut-
tavuudella viitataan ennen muuta niihin laajempiin ja pitkäkestoisempiin
seurauksiin, jotka ulottuvat varsinaisten hanketoimijoiden ja heidän
toimintansa ulkopuolelle.

IHMISTIETEET JA EVOLUUTIONÄKÖKULMA

Kokonaisuutena tarkastellen kuuden ihmistieteet ja evoluutionäkökulma-
-haussa rahoitetun hankkeen muodostama kokonaisuus on ollut suhteelli-
sen tuloksellinen. Yhtä hanketta voidaan pitää erittäin onnistuneena sekä
hankkeen suunnitellun toteutuksen että tutkimusprojektin tuloksellisuu-
den näkökulmista katsottuna. Lisäksi ainakin yksi hanke on ilmeisesti
onnistunut avaamaan uusia näkökulmia, joilla voi olla merkitystä alan
jatkotutkimuksen ja sen orientaation kannalta. Konkreettiset tuotokset
ovat kuitenkin jääneet toistaiseksi vielä liian vähäisiksi, jotta asiasta voisi
olla vakuuttuneempi. Ylipäättään kulunut aikajänne on liian lyhyt hankkei-
den ja niiden sisältämien tutkimusten vaikuttavuuden arvioimiseksi. Siksi
myös Koneen Säätiön vaikuttavuuden arviointi on hankalaa tämän rahoit-
tusunstrumentin osalta.

*Vaikuttavuutta ei vielä pysty kokonaan sanomaan sen takia, (...) että
tämä hanke kestää kolme vuotta, tai itse asiassa meillä maksettiin
viimeiset rahat pois sitten kun hanketta oli ollut viis vuotta. (...)*

[E]nsimmäisten vuosien aikana ei tapahdu paljon julkaisun saralla, ja sitten sen kolmen–viiden vuoden jälkeen alkaa ne julkaisut olla käsi-kirjoituksina, mutta sitten ne täytyy vielä julkaista. (...) [M]ä sanoisin, että se varsinainen vaikuttavuus, se tulee sitten ajan myötä. (Hankejohtajan haastattelu)

Tieteellisen tutkimuksen vaikuttavuudesta puhuttaessa tehdään yleensä jako tieteen edistämiseen liittyvään tieteelliseen vaikuttavuuteen sekä tiedeinstituution ulkopuoliseen yhteiskunnalliseen vaikuttavuuteen (ks. esim. Kanninen & Lemola 2006). Jälkimmäisessä tapauksessa on kyse kulttuurisista, sosiaalisista, taloudellisista, poliittista ynnä muista sellaisista vaikutuksista, jotka ovat seurausta tutkimustulosten hyödyntämisestä ja soveltamisesta muussa kuin tieteellisessä toiminnassa.

Yhden toimijan, esimerkiksi tutkimusrahoittajan, tutkimusyhteisön tai tutkimushankkeen vaikuttavuutta on vaikeaa, toisinaan mahdotonta erottaa siitä kokonaisuudesta, joka kaikkineen vaikuttaa muutoksen toteutumiseen. Laaja-alaiseen vaikuttavuuteen osallistuu usein paljon erilaisia tekijöitä ja toimijoita. Vaikutus on myös ani harvoin yhtäkkistä tai välitöntä, vaan se vie aikaa ja tarvitsee useita tahoja viemään esimerkiksi tärkeätä uutta havaintoa eteenpäin.

Ihmistieteet ja evoluutionäkökulma -suunnatussa haussa rahoitetut hankkeet ovat suureksi osaksi luonteeltaan perustutkimusta, jossa ensisijainen tavoite on tuottaa uutta tietoa. Tällöin niiden vaikuttavuuden arviointi

kohdistuu yhteiskunnallisen vaikuttavuuden sijaan tieteelliseen vaikuttavuuteen. Tieteellinen vaikuttavuus voidaan jakaa esimerkiksi uusiin tieteellisiin avauksiin, uusien asiakokonaisuuksien tutkimiseen sekä suurten tutkimusryhmien synnyn edistämiseen (ks. esim. Haila ym. 2012).

Selvityksessä kerätyn tiedon valossa vaikuttaa perustellulta nähdä erityisesti Markus Jokelan ja Urho Määtän johtamat hankkeet sellaisina, joissa on olemassa eniten potentiaalia tällaisen vaikuttavuuden toteutumiseen, joskin tosiasiallinen vaikuttavuus jää näissäkin tapauksissa vielä nähtäväksi. Myös muissa hankkeissa vaikuttavuus on tietenkin täysin mahdollista, mutta tällä hetkellä vaikuttaa siltä, että se olisi kuitenkin toteutuessaankin luonteeltaan konventionaalisempaa. Siten se vastaisi heikommin säätiön rahoitusinstrumentin tavoitteita lisätä tietoa evoluutionäkökulmasta tehtävän tutkimuksen vaikutuksesta ihmistieteiden kysymyksenasetteluihin sekä löytää mahdollisuuksia tieteenalojen välisen vuorovaikutuksen lisäämiseen ja erilaisten selitystapojen yhteensovittamiseen. Kaikkiin hankkeisiin sisältyy toki omat mahdollisuutensa:

Saa sitten nähdä, että mahtaako joku joskus kiinnostua tämän tyyppisistä teoreettisista kysymyksistä. Silloin saattaa olla, että joku muu tohtoriopiskelija tai joku pääsee puolivalmiiseen pöytäan. (Hankejohtajan haastattelu)

Huomioimatta ei pidä jättää myöskään sitä vaikutusta, joka kaikilla hankkeilla ja ehkä erityisesti tavanomaisesta poikkeavilla hankkeilla on siihen osallistuville henkilöille ja heidän orientaatiolleen tutkijoina. Vaikka tämä

henkilökohtainen kehitys yleensä rajataan varsinaisen vaikuttavuuden ulkopuolelle, se saattaa myöhemmin johtaa laajempaan vaikuttavuuteen, kun tieteentekijät orientoituvat alallaan uudelleen, löytävät uusia mielenkiintoisia aiheita, näkökulmia, menetelmiä tai aineistoja ja luovat uusia suhteita.

Tässä yhteydessä ei ollut mahdollisuutta tiedustella kokemuksia ja näkemyksiä hankkeista muilta kuin niiden vastaavilta johtajilta. Johtajahaastattelut toivat kuitenkin esille useita näkökulmia siihen, miten Koneen Säätiön rahoittama hanke oli vaikuttanut heihin ja heidän työhönsä. Kaikissa esille tulleissa tapauksissa vaikutusta pidettiin myönteisenä. Joskus hanke oli selvästi suunnannut ja ohjannut myöhempää tutkimusta ja muuttanut tutkijoiden asemaa tiedeyhteisössä. Tutkimusprojekti oli myös voinut lisätä tutkijan saamaa arvostusta. Varsin monella haastatelluista hankejohtajista oli aikaisempaa kokemusta eri tieteenaloilla opiskelusta ja työskentelystä, ja jotkut kokivat joutuneensa näiden rajanylitysten johdosta vähätellyiksi tai aliarvostetuiksi.

Tämä mun tutkimusprofiilini on tätä kautta siirtynyt enemmän yhteiskuntatieteisiin päin kuin mitä se muuten olisi. Jossain mielessä ehkä odottamaton kehitys. (Hankejohtajan haastattelu)

Tämä hanke sysäsi kaikkien meidän mukana olleiden ajattelua voimakkaasti eteenpäin, ja meidän mielestä myönteiseen ja oikeaan suuntaan. (Hankejohtajan haastattelu)

Lisäksi hankkeet ovat auttaneet tutkijoita rakentamaan verkostoja, joista on ollut hyötyä myös varsinaisen Koneen Säätiön rahoituksella toteutetun hankkeen jälkeen – näin siitäkin huolimatta, että ensi silmäyksellä varsinkin suunnatussa haussa rahoitetut hankkeet ovat olleet keskenään varsin vähän vuorovaikutuksessa ja vaikka joissain hankkeissa tutkijaryhmän kanssakäyminen on ollut vähäistä. Eri aloilla toimivat ja eri näkökulmista työtään tekevät tutkijat ovat kuitenkin oppineet tuntemaan toisiaan paremmin tai ainakin tietämään toistensa olemassaolosta. Joissain tapauksissa varsinaisessa hankekokonaisuudessa mukana ollut toisen tieteenalan edustaja on toiminut välittävänä linkkinä kontaktien löytämisessä oman alan muihin tutkijoihin. Tätä vaikutusta voidaan kiistatta pitää tieteellisen toiminnan ja tutkimusrahoituksen vaikuttavuutena.

Kukin meistä on kyllä verkostoitunut paljon laajemmin kuin mikä oli meidän kohdalla tilanne ennen tämän hankkeen aloittamista, se vähintäänkin pitää paikkansa. (Hankejohtajan haastattelu)

Oleellinen kysymys koskee tässä myös sitä, missä määrin Koneen Säätiö on Ihmistieteet ja evoluutionäkökulma -haullaan onnistunut tukemaan sellaista marginaalissa ollutta tieteellistä toimintaa, joka kuitenkin olisi ollut ikään kuin tuloillaan ja vahvistumassa, mutta kaivannut rahoituksesta tukea.

Evoluutionäkökulman soveltaminen ihmisiin, kulttuuriin ja sosiaalisiin järjestelmiin ei sinänsä ole uutta. Myös viimeisin vaihe, jossa evoluution tai laajemmin biologian tietoja ja lähestymistapoja on sovellettu ihmis- ja

yhteiskunnallisiin tieteisiin ja asiasta on alettu käydä keskustelua, on alkanut jo ennen vuotta 2008, jolloin tämä suunnattu haku lanseerattiin. Esimerkiksi Yrjö Ahmavaaran ja Tatu Vanhasen paljon huomiota ja kiistelyäkin herättänyt teos *Geenien tulo yhteiskuntatieteisiin* ilmestyi vuonna 2001.

Vaikuttaa kuitenkin siltä, että Koneen Säätiön rahoitus tähän aiheeseen on ajoittunut sellaiseen kohtaan, jossa kiinnostus suomalaisen tiedeyhteisön piirissä tällaisiin kysymyksiin ja kysymyksenasetteluihin on ollut kasvamassa. Evoluutionäkökulmasta tehtävä tutkimus humanistisissa ja yhteiskuntatieteissä ei vielä ole valtavirtaa, mutta se on selvästi vähemmän marginaalissa kuin ennen (ks. esim. Ylikoski & Kokkonen 2009).²⁶ Siihen, kuinka suuri vaikutus Koneen Säätiön suunnatulla haulla on ollut tässä prosessissa, ei tämän selvityksen puitteissa voida täsmällisesti vastata. On ilmeistä, että jokin vaikutus sillä on ollut:

Nyt kun mä ajattelen tätä koko suunnattua hakua, niin sehän tuli tavallaan, jos ajatellaan yleistä tieteellistä keskustelua, niin se tuli sellaisessa saumassa selvästi, että nämä kysymykset ovat olleet kauhean paljon pinnalla. Tietysti (...) mä olen ehkä myöskin tullut tietoisemmaksi niistä nyt kun tätä keskustelua olen enemmän seurannut. (Hankejohtajan haastattelu)

²⁶ Tässä on siis kyse nimenomaan evoluutionäkökulman soveltamisesta ihmistieteisiin. Vastavuoroisen monitieteisuuden mukaisesti olisi epäilemättä hyvä, että myös luonnontieteelliseen evoluutiotutkimukseen sovellettaisiin ihmistieteiden tarjoamia tietoja ja näkökulmia (vrt. Lagerspetzin johtama hanke).

Nyt parin vuoden kuluttua huomataankin, että mehän ollaan samalla laitoksella yliopistollisissa viroissa kaikki, ja tämä alkaa olla jo aika valtavirtaa mitä me tehdään. En mä sano että Koneen Säätiö olisi tätä aiheuttanut, mutta se oli mukana siinä [prosessissa]. (Hankejohtajan haastattelu)

MONIKIELISYYS JA TAIDE

Monikielisyys ja taide -suunnatussa haussa vuonna 2013 rahoitetut hankkeet ovat joko toteutuneet aivan viime aikoina tai ne ovat yhä käynnissä. Toteutuneista hankkeista suurin osa on rahoitukseltaan pieniä ja sekä tavoitteiltaan että toteutukseltaan melko rajallisia. Sitä vastoin suurin osa sellaisista hankkeista, jotka sekä pyrkivät laajempaan vaikuttavuuteen että joilla voi muutenkin kuvitella olevan enemmän vaikutusta ja muuta merkitystä, on yhä kesken, tai ne ovat päättyneet niin vastikään, että niiden aikaansaamia muutoksia on vielä vaikea arvioida.

Nämä rajoitteet on syytä ottaa huomioon tämän suunnatun haun vaikuttavuutta arvioitaessa. Vielä enemmän kuin Ihmistieteet ja evoluutionäkökulma -tapauksessa joudumme pohtimaan ja arvioimaan enemmän hankkeisiin ja hankekokonaisuuteen sisältyvää vaikuttavuuspotentiaalia kuin varsinaista todennettavissa olevaa vaikuttavuutta.

Tässä suunnatussa haussa rahoitetut hankkeet muodostavat myös vielä kirjavamman kokonaisuuden kuin Ihmistieteet ja evoluutionäkökulma -haussa rahoitetut tutkimusprojektit, vaikka nekin poikkesivat monel-

la tavalla toisistaan. Lisäksi kulttuurihankkeiden vaikuttavuus on vielä monimutkaisempi asia kuin tieteellisen tutkimuksen vaikuttavuus, jonka kompleksista rakennetta lyhyesti kuvattiin yllä.

Seurauksiltaan merkittävään ja laaja-alaiseen vaikuttavuuteen kykenee harvoin yksi ainoa taiteellinen teos tai kulttuurinen projekti. Vaikutus edellyttää toteutuakseen myös usein muita toimijoita kuten toimittajia, kriitikoita, tutkijoita sekä inspiroituneita keskustelijoita ja saamiensa kokemusten ja ajatusten hyödyntäjiä ja soveltajia. Suurten kulttuuristen tai kulttuurilähtöisten muutosten taustalla onkin yleensä pitkä prosessi, johon on vaikuttanut paljon taiteen tekijöitä ja kulttuurielämän toimijoita sekä myös henkilöitä, ryhmiä ja instituutioita taiteen ja kulttuurin ulkopuolelta. Toisaalta pienelläkin toteutuksella, kuten yksittäisellä kirjalla, teatteriesityksellä, tilaisuudella tai tapahtumalla voi olla hyvin moniulotteisia ja jopa välittömiä vaikutuksia osana laajempaa kokonaisuutta tai tapahtumien virtaa.

On vaikea mitata vaikutuksia, joita esimerkiksi verkostoitumisella ja lasten kokemuksilla on. Ehkä 20 vuoden kuluttua useampi silloinen aikuinen kertoo että [tapahtumaamme] osallistuminen oli käänteentekevä, voimauttava kokemus, joka lisäsi innostusta oppia toisen vanhemman kieli hyvin, tai löysi sieltä ystävän jolla oli ratkaiseva merkitys Suomeen kotoutumisessa, tutustui [omaan taustaan liittyvään] kulttuuriin tavalla joka myöhemmin johti tiettyyn ammatinvalintaan yms. Jollekin toiselle lapselle tapahtumalla on voinut olla tärkeä vaikutus kasvussa suvaitsevaiseksi ja vieraista kielistä ja

kulttuureista kiinnostuneeksi kansalaiseksi. Jollakin toisella lapsella on ollut hauska ja ihana päivä, keskellä vaikeaa elämäntilannetta, esimerkiksi. Moni vastikään Suomeen perheen luokse muuttanut on ehkä löytänyt ystäviä muista perheellisistä maahanmuuttajista, joilta on myöhemmin saanut vertaistukea ja apua Suomeen sopeutumises- sa. (Kyselyvastaus)

Hankkeiden potentiaalista vaikuttavuutta voidaan lähteä hakemaan eri näkökulmista käsin. Yksi tällainen perspektiivi avautuu siitä, että monissa hankkeissa on kerätty arvokasta materiaalia esimerkiksi hankkeen kohteena olleesta kielestä tai kulttuuriperinteestä. Hyvin dokumentoituna ja arkistoituna tämä tieto on nyt tai tulee olemaan vastaisuudessa myös muiden hyödynnettävissä. On kuitenkin vielä täysin mahdotonta arvioida, kuinka paljon jotain materiaalia tosiasiallisesti tullaan käyttämään. Erityisen tärkeänä voi kuitenkin pitää sellaista keruu- ja tallennustyötä, joka on kohdistunut katoamaisillaan olevaan kieleen, kulttuuriin tai muihin perinteisiin. Ellei tätä työtä olisi tehty nyt, siihen olisi jo jonkin ajan kuluttua ollut liian myöhäistä ryhtyä.

Eräs tutkija sanoi minulle (...), että kyllä työtäni osataan arvostaa sitten tuhannen vuoden kuluttua aivan eri tavalla kuin nyt. Uskon, että keräämäni ja tallentamani kuvausmateriaali on erittäin hyödyllinen tutkijoille tulevaisuudessa. (...) DVD ja elokuva antavat pääsyn kulttuuriin. (Kyselyvastaus)

Osassa sellaisia hankkeita, joissa kerääminen, tallentaminen ja arkistointi

olivat mukana, toimintaan liittyi myös jonkin uuden tai vähän käytetyn menetelmän kehittäminen ja edelleen hyödyntäminen. Monissa muissakin hankkeissa tavoitteena oli jonkin metodin parantaminen tai uuden toimintamallin luominen. Mikäli tässä työssä on onnistuttu ja saavutettua menetelmää tai mallia hyödynnetään myös jatkossa, voidaan varmasti puhua merkittävästä vaikuttavuudesta.

Hankekokonaisuuden sisältämä kehittämistyö ulottuu hyvin laajalle alueelle. Joissain tapauksissa on kyse taiteellisen ilmaisun kokeilemisesta tai kehittämisestä (esim. monen kielen käyttö teatteriesityksessä, runojen kääntämisen uusi työtapo), toisissa puolestaan suomen kielen tai vähemmistökielten opettamisesta tai uhanalaisten kielten elvyttämisestä. Varsinkin viimeksi mainituissa tapauksissa onnistuminen kehittämistyössä ja innovaation hyödyntäminen tulevaisuudessa tuottaa sellaista vaikutavuutta, jota Koneen Säätiö on tällä suunnatulla haulla ja kieliohjelmalla hakenut. Maailman ja suomalaisen yhteiskunnan kielellistä moninaisuutta on autettu säilymään ja kehittymään.

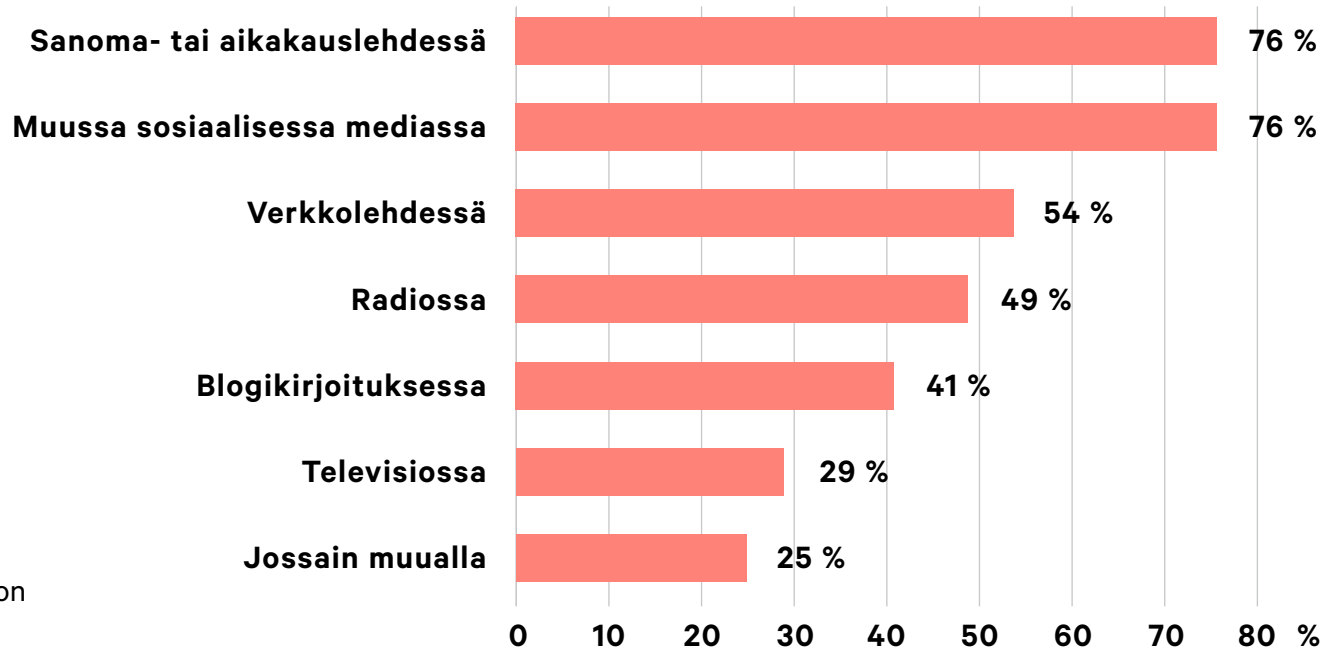
Taiteilijoiden, opettajien ja taideopiskelijoiden yhteinen koulutus (...) ja hankkeesta saatu kokemus luovat mallia, jota voi toteuttaa muilla monikielisillä alueilla. Sillä voi olla myös vaikutuksia koulujen ja taideoppilaitosten opetussuunnitelmiin sekä taideorganisaatioiden osallistavan toiminnan kehittämiseen. (Kyselyvastaus)

On saatu aikaan parhaiden käytänteiden luettelo [kielen elvyttämisestä]. Menetelmiä pystyy käyttämään muissa paikoissa. (Kyselyvastaus)

Jotkin hankkeet toimivat melko rajatulla alueella, mutta kuitenkin sellaisella, jolla aikaisemman tiedon perusteella on ollut erityisiä puutteita tai ongelmia. Tällöin vaikuttavuus voi olla suurta, vaikka se ei kovin laajalle ulottuisikaan. Tässä yhteydessä voi nostaa esille ennen muuta Suomen somaliväestön parissa ja heidän tarpeitaan varten toteutetut hankkeet. Nämä ovat tärkeitä siksi, että taiteen ja kulttuurin avustuksia jaettaessa somalit ja somalialaistautaiset ovat toistaiseksi olleet huonosti edustettuna (ks. esim. Saukkonen 2010, 215; Karhunen 2013, 93).

Maininnan ansaitsee myös **Sivuvalo**-projekti, jonka työtä muilla kielillä kuin suomeksi ja ruotsiksi kirjoittavien kirjailijoiden puolesta voi pitää hyvin arvokkaana, sekä **Babel-pajat**, jossa on lähennetty erikielisiä taiteilijoita suomalaisiin taidelaitoksiin. Jos hankkeiden seurauksena suomalainen kirjallisuuskenttä ymmärretään aikaisempaa monikielisemmäksi ja jos taidelaitosten toiminta avautuu aiempaa enemmän Suomeen muutaneille ja ns. vieraskielisille taiteilijoille, niillä on ollut paljon vaikutusta. Onnistuessaan **Lilla Villanin** kaksikielinen kulttuuritalo voisi myös viitoittaa tietä muille vastaaville hankkeille Suomessa ja tehdä arvokasta työtä kaksikielisyyden hyväksi.

Tieteentekijöiden tavoin myös kulttuuritoimijoiden osalta tärkeänä voidaan pitää hankkeiden työllistävää ja uraa edistävää tai kehittävää vaikutusta. Vaikuttavuuden näkökulmasta katsottuna kyse ei ole ainoastaan siitä, että joku saa elantoa omasta tekemisestä hankkeen aikana. Tärkeätä on myös työllistymisen edellytysten paraneminen hankkeessa toimimisen ansiosta. Tässä suunnatussa haussa tämä merkitys korostuu entisestään,

Kuvio 3. Millä tavoin hanke on saanut julkisuutta?

koska taiteen kentän työllisyystilanne on monin paikoin – ja etenkin Suomeen muuttaneiden tai vähemmistöryhmiä edustavien taiteilijoiden osalta – vielä vaikeampi kuin monien tutkijoiden. Hanketoimijoiden myöhempi urakehitys antaa aikanaan valaistusta siihen, millä tavalla heidän työskentelyedellytyksensä ovat kehittyneet.

Monille hanketoimijoille projektiin osallistuminen on tarkoittanut myös henkilökohtaista kehitystä, mikä on syytä huomioida tässä tapauksessa samoin kuin tutkijoidenkin kohdalla tehtiin. Henkilökohtaisella tiedon lisääntymisellä, kokemusten karttumisella ja asenteiden muuttumisella voi olla ajan mittaan suuri merkitys. Monikielisyys oli joillekin taiteilijoille ja muille toimijoille syvästi henkilökohtainen asia jo ennen hanketta. Joidenkin hanketoimijoiden suhtautuminen kieleen ja monikielisyyteen on kuitenkin muuttunut projektin aikana paljon. Monikielinen hanke on esimerkiksi avannut uusia näkökulmia, jotka saattavat vaikuttaa myös

tulevaan toimintaan.

Hankkeen tuloksia soveltavat eri taiteilijat omassa työssään – jokainen taiteilijoista pohti myös oman taiteellisen työnsä konsepteja keskustellessaan toisten taiteilijoiden kanssa. (Kyselyvastaus)

Ylipäätään suhtautuminen monikielisyyteen on todennäköisesti muuttunut jonkin verran parempaan suuntaan hankkeiden yhteisvaikutuksesta. Tämä näkemys perustuu siihen, että suuri osa rahoitetuista hankkeista on saanut medianäkyvyyttä ja jotkin niistä jopa varsin paljon ja valtakunnallisesti tärkeimmissä viestimissä (esim. Ylen ja MTV3-kanavan uutiset, Helsingin Sanomat, Hufvudstadsbladet). Eniten hankkeet olivat saaneet julkisuutta sanoma- tai aikakauslehdessä, joissa yli kolmannes hankkeista oli tullut tavalla tai toisella mainituksi (kuvio 3).

Näkyvyys on miltei poikkeuksetta ollut myönteistä, ja monikielisyys on lähes aina tuotu positiivisessa valossa esille. Joukossa on toki myös uutisointia, jossa projektin kielellinen ulottuvuus ei ole juuri tullut ilmi. Jotkut hanketoimijat ovat olleet itse hyvin aktiivisia tiedotusvälineiden suuntaan, ja tämä on usein kantanut hedelmää. Hankehaastatteluissa kävi toisaalta myös ilmi kritiikkiä pääkaupunkiseudun ulkopuolisilta toimijoilta, että muiden kuin Helsingin ja sen lähiseutujen toimijoiden on vaikea saada valtakunnallista julkisuutta. Medianäkyvyyden kautta tarkastellun vaikutavuuden näkökulmasta nämä hankkeet eivät siis ole yhdenvertaisessa asemassa pääkaupunkiseudun projektien kanssa.

He [Helsingin Sanomat] on omasta mielestään valtakunnallinen lehti ja heidän mielestään valtakunnallista on se että helsinkiläinen esiintyy Helsingissä. Mutta jos (...) meillä on kymmenellä paikkakunnalla Suomessa ja viidessä maassa ulkomailla tapahtumia, missä on ihmisiä kymmenestä maasta ja viidestätoista eri kieliryhmästä, niin tää ei oo sit valtakunnallista. (Hankejohtajan haastattelu)

Rahoitetuista hankkeista osa osallistui myös vuonna 2015 ensimmäistä kertaa järjestettyyn Satakielikuukausi-tapahtumakokonaisuuteen, joka sijoittui Äidinkielen päivän (21.2.) ja Rasismin vastaisen päivän (21.3.) väliin. Satakielikuukautta koordinoi Helsingin kaupungin Kulttuurikeskus Caisa. Tällaisten tapahtumien järjestäminen ei olisi mahdollista, ellei olisi monikielisyyttä ja kulttuuria toiminnassaan yhdistäviä tahoja, joiden synnyttämisessä ja toimintaedellytysten ylläpitämisessä Koneen Säätiön suunnatulla haululla on puolestaan ollut oma merkityksensä. Yhteiskun-

nalta saatuna myönteisenä palautteena on syytä mainita myös Turun kaupungin Runokohtauksia-hankkeelle myöntämä Vuoden monikulttuurisuusteko -tunnustus.

YLEISET PÄATELMÄT

Selvityksen päätteeksi tehdään päätelmiä siitä, millä tavalla kyseiset suunnatut haut, ja suunnatut haut ylipäänsä, ovat toteuttaneet Koneen Säätiön tarkoitusta ja tehtävää sekä yleisempiä ja täsmällisempiä tavoitteita. Päätelmien suuntaamiseksi on Koneen Säätiön omista asiakirjoista ja säätiön edustajien haastatteluista nostettu esiin kolme käsitettä tai aihealuetta: valppaus ja rohkeus sekä monitieteisyys ja muu rajojen ylittäminen. Lisäksi pohditaan sitä, millä tavalla hankerahoituksen kautta edistetyn tieteellisen, taiteellisen ja kulttuurisen toiminnan voi ajatella parantaneen maailmaa.

VALPPAUS

Koneen Säätiön pyrkii olemaan valpas ja dynaaminen tieteen, taiteen ja kulttuurin rahoittaja. Tämä tarkoittaa sitä, että säätiö kiinnittää huomiota ajankohtaisiin asioihin ja tukee tärkeäksi katsomiaan asioita. Tarvittaessa tukimuodoista voidaan päättää nopeasti. Valppaus voi ja sen pitääkin ilmentyä kaikkialla Koneen Säätiön toiminnassa laajoista strategisista tavoitteista yksittäisiin hankepäätöksiin, mutta nimenomaan suunnattuja hakuja voi pitää hyvänä välineenä valppauden toteuttamiseen.

Toistaiseksi toteutetut suunnatut haut muodostavat listan (ks. s. 8), joka antaa ulkopuoliselle kuvan siitä, mitä Koneen Säätiossä on pidetty tärkeinä ja ajankohtaisina teemoina. Ensimmäiset viisi suunnattua hakua²⁷ ovat kohdistuneet toisistaan selvästi poikkeaville aihealueille, ja niissä humanistis-yhteiskuntatieteellinen ja luonnontieteellinen näkökulma koko lailla vuorottelevat. Poikkeuksena on Ihmistieteet ja evoluutionäkökulma, jossa nämä kaksi perspektiiviä on yhdistetty. Viime vuosina suunnatut haut ovat kohdistuneet enemmän kieleen liittyviin sekä väestöllisiin ja yhteiskunnallisiin kysymyksiin, kun taas luonnontieteellinen painotus on jäänyt vähemmälle. Monikielisyys ja taide -haun myötä Koneen Säätion muutenkin voimakkaampi profiloituminen taide- ja kulttuurirahoittajana on ilmentynyt myös suunnatuissa hauissa. Jakautuuko Suomi -haku tekee uuden avauksen rahoittamalla toimittajien ja tutkijoiden yhteishankkeita.

Teemojen monimuotoisuuden vuoksi on vaikea sanoa, kuinka hyvin nämä temaattiset valinnat kokonaisuutena ilmentävät Koneen Säätion valppautta. Toisaalta voi ajatella, että ne nimenomaan osoittavat, että valppautta voi toteuttaa monin eri tavoin, sillä perustelut suunnattujen hakujen taustalla vaihtelevat suuresti. Esimerkiksi hankehaku 1905: Suuren murroksen ulottuvuudet kytketään hakujulistuksessa siihen silloin ajankohtaiseen

²⁷ 1905: Suuren murroksen ulottuvuudet, suomalaisten pitkien ympäristöhavaintosarjojen tieteellinen analyysi, suomenkielisen tietokirjallisuuden ja tietokirjoittamisen tutkimus, ihmistieteet ja evoluutionäkökulma, biodiversiteetin merkitys.

asiaan, että vuonna 2005 tuli kuluneeksi sata vuotta Suomen siirtymisestä säätyedustuslaitoksesta yksikamariseen, miesten ja naisten yleisellä ja yhtäläisellä äänioikeudella valittuun eduskuntaan. Pitkien ympäristöhavaintosarjojen tieteellistä analyysiä perustellaan puolestaan sillä, että vaikka näitä sarjoja on paljon olemassa, niitä on hyödynnetty tieteellisesti vähän, ja pitkäaikaisten havaintosarjojen arvo ja tarve ovat lisääntyneet. Biodiversiteetin merkitystä ja väestönmuutosta koskevat haut kytkeytyvät laajoihin ja ajankohtaisiksi miellettyihin globaaleihin kysymyksiin, joilla on merkitystä myös Suomessa kansallisesti ja paikallisesti. Kielikysymyksiin liittyvät suunnatut haut ovat puolestaan yhteydessä Koneen Säätion kieliohjelmaan, jonka taustalla on yleinen huoli kielellisen moninaisuuden tulevaisuudesta. Jakautuuko Suomi -haussa taustalla vaikuttavat puolestaan kysymykset suomalaisen hyvinvointivaltion tulevaisuudesta ja väestön eriarvoistumisesta.

Näyttää siten myös siltä, että sinä aikana, jona Koneen Säätio on toteuttanut suunnattuja hakuja, valittujen teemojen yhteiskunnallinen merkitys on vahvistunut teemojen valinnassa, kun taas tieteellinen merkitys on vähentynyt. Tämä voi heijastaa säätion sisällä muuttunutta käsitystä siitä, minkälainen rooli sillä halutaan olevan suomalaisessa yhteiskunnassa. Valppauteen liittyvät tarkkaavainen havainnointi, nopea ja tarkoituksenmukainen reagointi sekä reipas toimintaan ryhtyminen kohdistuvat siis enemmän yhteiskunnallisiin ja osin globaaleihin kysymyksiin kuin tiedemaailman sisäisiin tarpeisiin.

Tässä selvityksessä tarkastelussa olleet suunnatut haut, Ihmistieteet ja evoluutionäkökulma sekä Monikielisyys ja taide, ovat joka tapauksessa sellaisia, joiden voi ajatella ilmentävän hyvin tiederahoittajan valppautta. Molemmissa tapauksissa kyse on aihealueista, joita voi pitää ajankohdaisina ilmiöinä, joskin hyvin eri tavoin. Koneen Säätiö ei kummassakaan tapauksessa ole ollut ”ensimmäisenä asialla”, vaan teemoihin liittyvää tutkimusta sekä taide- ja kulttuuritoimintaa on harjoitettu jo aikaisemmin, osin juuri niissä hankkeissa, joita Koneen Säätiö on sittemmin rahoittanut. Säätiön voi kuitenkin katsoa tarttuneen ajassa ilmenneisiin heikkoihin signaaleihin ja vahvistaneen niitä, vaikka haun kestäviä vaikutuksia esimerkiksi monikielisyyden ja taiteen yhdistämisessä onkin vielä vaikea ennakoita.

ROHKEUS

Koneen Säätiön avainsanoja on varsinkin viime vuosina ollut myös rohkeus. Säätiön tavoitteena on luoda edellytyksiä rohkeille tieteen ja taiteen avauksille. Tämä konkretisoituu etenkin pyrkimyksissä marginaalissa olevien vahvistamiseen, valtavirrasta poikkeavan tukemiseen sekä rajamaastossa olevan auttamiseen, oli sitten kyse tieteestä, taiteesta tai kulttuuritoiminnasta.

Rohkeus on vahvasti kontekstisidonnainen ominaisuus tai luonteenpiirre. On eri asia olla rohkea sellaisena ajankohtana ja sellaisessa paikassa, jossa käyttäytymiselle asetetaan tiukat rajat ja niistä poikkeamisesta rangaistaan, kuin lähtökohtaisesti suvaitsevaisessa, moniarvoisessa ja

oma-aloitteisuuteen kannustavassa ympäristössä. Suomalainen yhteiskunta ja suomalainen tiede- ja kulttuurirahoitusjärjestelmä kuuluvat jälkimmäiseen vaihtoehtoon. Rohkeuden osoittaminen on tällaisessa kontekstissa siinä mielessä vaikeampaa, että kaikki muutkin katsovat olevansa avoimia ja ennakkoluulottomia. Toisaalta rohkeuden osoittamiseen ei näissä olosuhteissa sisälly suuria riskejä, ja siksi myös kynnys siihen on matala.

Rohkeus riippuu osittain myös subjektiivisesta näkökulmasta ja siitä, mihin yhteyteen tietty ajattelu tai tekeminen liitetään. Jokin toiminto voi olla täysin tavanmukainen esimerkiksi oman tieteenalansa tai kulttuuritoiminnan alueensa kontekstissa, mutta laajempaan keskusteluun tai toiseen alaan tai alueeseen yhdistettynä se voi osoittautua epätavalliseksi ja arvostelulle alttiiksi. Eräs Ihmistieteet ja evoluutio -haussa rahoitetun hankkeen johtaja ilmaisikin, ettei hänen hankkeensa hänen omasta perspektiivistään katsottuna ollut mitenkään erityisen rohkea avaus. Hän saattoi kuitenkin ymmärtää, että toisenlaiseen yhteyteen tuotuna se saattoi silti näyttää siltä.

Sovellettiin tätä lähestymistapaa tähän uuteen kysymykseen, eli tästä näkökulmasta se oli itse asiassa hyvinkin konventionaalinen tutkimus. (...) Mutta voidaan ajatella että kun [sellaista], mikä toisella alalla on mainstreamia, tuodaan toiselle alalle, niin se voi sen alan tutkijoiden näkökulmasta kuulostaa aika yllättävältäkin. (Hankejohtajan haastattelu)

Myös rohkeutta Koneen Säätio voi osoittaa kaikessa toiminnassaan kuten suunnattujen hakujen teemoja koskevissa valinnoissaan. On kuitenkin vaikea nähdä, että mikään toteutetuista suunnatuista hauista olisi ollut teemansa osalta erityisen rohkea. Lähimmäksi sellaista tulee nimenomaan Ihmistieteet ja evoluutionäkökulma, joka paitsi pyrki ylittämään humanistisen ja luonnontieteellisen tutkimuksen välistä usein leveänä pidettyä kuilua myös kohdistui evoluutionäkökulman kautta tematiikkaan, jonka soveltamista ihmis- tai yhteiskuntatieteisiin kaikki eivät ole pitäneet hyväksyttävänä. Tämä käsitys sai myös vahvistusta kyseisessä haussa rahoitettujen hankkeiden johtajien haastatteluista.

Koneen säätion toiminnassa on muuallakin ollut tällaista, että se mahdollistaa tällaiset, joita ei pysty toteuttamaan yliopistojen sisällä. (Hankejohtajan haastattelu)

Vaikka säätion suunnatut haut ovat viime vuosina siirtyneet lähemmäksi ajankohtaisia yhteiskunnallisia kysymyksiä, ne eivät kuitenkaan ole suomalaisen yhteiskunnan vallitsevassa asenneilmastossa kohdistuneet erityisen kiistanalaisiin teemoihin. Yhteiskunnan jakautumisesta ja sosiaalisen ja taloudellisen eriarvoisuuden lisääntymisestä on muutenkin käyty paljon keskustelua. Suomalainen kielipoliittinen keskustelu on 2000-luvulla jonkin verran kärjistynyt ennen muuta ruotsin kielen asemaan kohdistuvan vastustuksen kautta (ks. esim. Saukkonen 2011), ja Koneen Säätio on kieliohjelmallaan yleisesti, Monikielisyys ja taide -haullaan sekä monilla muilla toimilla puolustanut sekä monikielisyyttä että Suomen kaksikielisyyttä. Tässä se ei kuitenkaan ole erityisesti poikennut esimerkiksi

Suomen valtion virallisesta linjasta.²⁸

Rohkeus voi toteutua myös siten, että hankkeita rahoitetaan tavalla, joka sisältää tietoista riskinottoa. Riski voi sisältyä ensinnäkin siihen, kuinka varmana voi pitää, että hanke saadaan toteutettua suunnitellusti tai ylipäätään vietyä loppuun asti. Tässä selvityksessä tarkasteltujen hankkeiden osalta voidaan todeta, että käytettävissä olevien tietojen nojalla²⁹ miltei kaikki hankkeet ovat toteutuneet. Joillain hankkeilla on ollut suurempia vaikeuksia, jotka ovat johtuneet etupäässä siitä, että ne eivät ole saaneet muuta suunnittelemaansa rahoitusta. Riskinotto on näissä tapauksissa ollut enemmän hankejohtajilla kuin Koneen Säätiolä. Varsinkin Monikielisyys ja taide -haussa rohkeampi ratkaisu olisi ollut myöntää suurempia avustuksia pienemmälle määrälle hankkeita.

Kuten edellä on tuotu esille, varsin monet hankkeet ovat molemmissa suunnatuissa hauissa osoittautuneet toteutukseltaan konventionaalisemmiksi kuin mitä niistä hakemusten ja työsuunnitelmien perusteella olisi voinut päätellä. Hanketoteutusten kautta Koneen Säätio näyttäytyy siten myös vähemmän rohkeana rahoittajana kuin rahoitettujen hankkeiden listan ja niihin sisältyvien aikomusten perusteella. Syitä tähän siirtymään ovat etenkin hankerahoituksen jääminen pienemmäksi kuin mitä alun pe-

²⁸ Pääministeri Juha Sipilän hallituksen ohjelman visioon sisältyy lause: ”Suomi on avoin ja kansainvälinen, kieliltään ja kulttuuriltaan rikas maa.”

²⁹ Monikielisyys ja taide -haussa rahoitetuista hankkeista osa on vielä kesken ja pari hanketta on jopa vielä hyvin alkuvaiheessa.

rin oli suunniteltu sekä muut hankkeiden toteutuksessa kohdatut ongelmat kuten henkilövaihdokset. Huomiotta ei voi jättää myöskään sitä, että jotkin hankkeet on todennäköisesti tietoisesti kirjoitettu hakuvaiheessa luovemmiksi ja innovatiivisemmiksi kuin miten niiden oli ajateltukaan toteutuvan. Rohkeuden korostaminen Koneen Säätiön toiminnassa tuottaa hankesuunnitelmiin tiettyä ”rohkeusretoriikkaa”, jolle ei aina ole vastavuutta todellisuudessa.

Molempiin suunnattuihin hakuihin ja varsinkin Monikielisyys ja taide-hankkeisiin sisältyy kuitenkin useita epätavallisia projekteja, joiden johtajilla ja muilla vastuuhenkilöillä olisi todennäköisesti ollut vaikeuksia saada hankkeelleen rahoitusta muista lähteistä Suomessa. Osa näistä on sellaisia, jotka voidaan todennäköisesti toteuttaa hankerahoituksella, mutta joiden tosiasiallinen onnistuminen ja muu menestys riippuvat siitä, kuinka hyvin hankkeessa tehtyä menetelmää, toimintamallia tai muuta innovaatiota voidaan hyödyntää myöhemmin ja millä tavalla se inspiroi muita toimijoita. Tämän selvityksen yhteydessä analysoidun materiaalin osalta Koneen Säätiön rohkeus toteutuu ennen muuta näiden hankkeiden kautta.

MONITIETEISYYS JA MUU RAJOJEN YLITTÄMINEN

Yksi Koneen Säätiön keskeisistä arvoista on rajojen ylittäminen. Strategiakaudella 2010–2015 tarkoitus on ollut kannustaa monitieteisyyteen sekä tieteen ja taiteen näkökulmien yhdistämiseen. Näiden tavoitteiden saavuttamisessa on suunnatuilla hauilla ollut tärkeä rooli. Monitieteisyys

tai tieteidenvälisyys on suorimmin ollut esillä nimenomaan Ihmistieteet ja evoluutionäkökulma -haussa, jossa hakijoita kannustettiin etsimään mahdollisuuksia tieteenalojen välisen vuorovaikutuksen lisäämiseen, erilaisten selitystapojen yhteensovittamiseen sekä yhteisten aineistojen hyödyntämiseen. Monitieteisyys mainitaan erilaisin painotuksin myös useiden muiden – joskaan ei kaikkien – hakujulistusten yhteydessä. Rajojen ylittäminen ilmenee toisella tavalla Monikielisyys ja taide sekä Jakautuuko Suomi -hauissa, joista edellisessä yksi hankemahdollisuus koski taiteilijoiden ja tutkijoiden yhdessä työskentelyä ja jälkimmäisessä rahoitus suunnattiin tutkijoiden ja journalistien yhteishankkeisiin.

On kiistatonta, että tällä tavalla muotoiltuina ja määriteltyinä suunnatut haut tarjoavat merkittävää tukea monitieteiseen ja tieteidenväliseen toimintaan ja vuoropuheluun sekä muuhun rajojen ylittämiseen. Selvityksen yhteydessä tehdyt haastattelut antoivat vahvistusta sille käsitykselle, että vaikka monitieteisyyttä ja tieteidenvälisyyttä periaatteessa arvostetaan esimerkiksi suomalaisissa yliopistoissa ja Suomen Akatemiassa, käytännössä tieteenalarajoja ylittävään toimintaan on usein vaikea saada rahoitusta ja tällaisten hankkeiden tuloksille täyttä tunnustusta. Koneen Säätiössä voitaisiin oman hankerahoituksen lisäksi miettiä keinoja, joilla voitaisiin vaikuttaa niihin tiede- ja tutkimusmaailman rakenteisiin, jotka yhä voimakkaasti tukevat yhteen tieteenalaan rajautuvaa, lokeromaista toimintaa. Tämä voisi tapahtua esimerkiksi moni- tai poikkitieteellisiä julkaisuja tukemalla sekä muuten edistämällä sellaisten arvokkaiden tutkimustulosten näkyvyyttä, jotka ovat syntyneet tieteidenvälisestä toiminnasta ja vuoropuhelusta.

Monitieteisyys, tieteidenvälisyys tai poikkitieteisyys olivat Ihmistieteet ja evoluutionäkökulma -haussa edellytyksiä rahoituksen saamiselle. Kaikkia rahoitettuja hankkeita, samoin kuin niitä kolmea hanketta, jotka pääsivät eteenpäin aiehausta, voidaankin pitää tieteenalojen rajoja eri tavoin ylittävinä. Kuten edellä kävi ilmi, monet hankkeista eivät kuitenkaan toteutuneet suunnitellusti, ja projekteissa tapahtuneet muutokset veivät niitä ”monotieteisempään” suuntaan. Lopullisen toteutuksen osalta kaikkia hankkeita ei voi enää pitää itse asiassa edes kovin monitieteisinä tai tieteidenvälisinä. Hankkeiden tarkempi analysointi osoitti myös, että hanketoimijoiden tuleminen eri tieteenaloilta ei välttämättä tarkoita sitä, että heidän tarvitsisi käydä keskenään kovin syvällistä tieteidenvälistä dialogia. Toimijat voivat eri tieteenalosta huolimatta jakaa samat esimerkiksi teoreettiset, metodologiset ja tulkintoihin liittyvät peruslähtökohdat. On myös ilmeistä, että ”radikaalimman” monitieteisyyden tapauksessa erilaisten näkökulmien sekä ajattelu- ja toimintatapojen yhdistämiselle on oltava riittävästi aikaa.

Monikielisyys ja taide -haussa rahoitetut hankkeet eivät tuottaneet varsinaisesti monitieteistä toimintaa, mutta hankekokonaisuuteen sisältyi monta muuta tapaa ylittää erilaisia rajoja. Hakuilmoituksen mukaisesti hankkeiden joukossa on sellaisia, joissa taiteilijat ja tutkijat työskentelevät yhdessä monikielisyyden teeman parissa. Osassa näistä hankkeista tutkimusosio on tieteellistä tutkimusta, osassa puolestaan taiteellista tutkimusta. Suuri osa taidetta ja tutkimusta yhdistävistä hankkeista kuuluu suurimpien hankkeiden joukkoon, ja näistä monet eivät puolestaan vielä ole siinä vaiheessa, että voitaisiin kunnolla arvioida näiden toimintojen

yhdistämisen onnistumista. Näyttää kuitenkin siltä, että melko monessa tapauksessa, jossa lopullinen hankerahoitus on jäänyt odotettua pienemmäksi, projektin tutkimuksellisesta osiosta on säästetty. Näin ollen tämän suunnatun haun yhteydessä näyttäisi tapahtuvan sama ilmiö kuin Ihmistieteet ja evoluutionäkökulma -haun tapauksessa: toteutuneessa hankkeessa on vähemmän rajojen ylittämistä kuin mitä hankehakemuksista ja työsuunnitelmista saattoi päätellä.

Rajojen ylittämistä tapahtui Monikielisyys ja taide -hankkeissa myös monilla muilla tavoilla. Useissa hankkeissa hyödynnettiin taiteen tai kulttuuritoiminnan eri aloja ja alueita, ja tätä yhdistämistä tehtiin niin ikään hyvin monimuotoisesti. Haun saattoikin katsoa onnistuneen erittäin hyvin nimenomaan monitaiteellisen tai taiteidenvälisen toiminnan näkökulmasta. Tätä tavoitetta ei tosin ole eksplisiittisesti ilmaistu Koneen Säätiön toiminnassa³⁰, mutta sen voinee katsoa sisältyvän säätiön laajempiin tavoitteisiin.

Rajojen ylittäminen näkyy myös useimpien hankkeiden monikielisyytenä. Hankekokonaisuus sisältää suuren määrän kieliä, joita on käytetty sekä hanketoimijoiden keskinäisessä kommunikaatiossa että hanketuotoksissa. Hankkeiden analysointi osoitti kuitenkin, että suomen ja englannin

³⁰ Koneen Säätiön strategiassa vuosille 2010–2015 suomalaisen taiteen kentän kehitystrendien yhteydessä katsotaan, että ”taiteenalojen väliset rajat ovat madaltumassa, ja eri taiteenalojen välinen yhteistyö sekä monitaiteinen toiminta ovat lisääntymässä” (Koneen Säätiön strategia, 5).

kielellä on hankekokonaisuudessa erittäin vahva asema, kun taas etenkin ruotsin, venäjän ja viron kielet sekä romanikieli esiintyvät vähemmän kuin mitä esimerkiksi väestörakenteiden tai kielten aseman perusteella olisi voinut olettaa. Jotkin hankkeista osoittautuivat myös käytännössä varsin yksikieliseksi, ja joissain tapauksissa kieliulottuvuus oli ylipäätään varsin heikosti havaittavissa. Hieman kärjistäen voikin sanoa, että Ihmistieteet ja evoluutionäkökulma haussa rahoitettiin joitain lopulta ”näennäismoniteisteisiä” hankkeita, kun taas Monikielisyys ja taide -haussa osa hankkeista on luonnehdittavissa ”näennäismonikieliseksi”.

MAAILMAN PARANTAMINEN

Koneen Säätiön visiona päättyvälle strategiakaudelle on ollut parantaa maailmaa luomalla edellytyksiä rohkeille tieteen ja taiteen avauksille. Lopuksi voidaan tarkastella, millä tavalla tämä visio on toteutunut tässä selvityksessä analysoitujen suunnattujen hakujen ja niissä rahoitettujen hankkeiden kautta. Suunnatut haut ovat olleet sellainen rahoitusmuoto, jolla tähän tavoitteeseen on voitu tehokkaasti pyrkiä. Ihmistieteet ja evoluutionäkökulma ja Monikielisyys ja taide -haussa säätiö onkin kiistatta luonut edellytyksiä tieteen ja taiteen avauksille. Kuten aikaisemmin on jo tuotu esille, osa näistä avauksista on myös ollut enemmän tai vähemmän rohkeita, vaikka joukossa on myös sekä alusta pitäen että varsinkin lopullisen toteutuksen osalta tavanomaisia projekteja ja niiden tuotoksia.

Maailman paranemisen arviointi on tietenkin vaikea, suorastaan mahdoton tehtävä. Siihen voi kuitenkin avautua konkreettisempia näkökulmia,

kun maailmaa jaetaan osiin. Tässä yhteydessä on mielekästä täsmentää arviointi siihen, minkälainen vaikutus Koneen Säätiön rahoitusinstrumenteilla on ollut tiedemaailmaan, taide- ja kulttuurimaailmaan sekä kielimaailmaan.

Ihmistieteet ja evoluutionäkökulma -haulla on ollut myönteistä vaikutusta ainakin suomalaiseen tiedemaailmaan. Suunnattu haku on synnyttänyt ja vahvistanut verkostoja, joiden varassa syntyy todennäköisesti jatkossakin hedelmällistä vuorovaikutusta luonnontieteellisen sekä humanistisen tai yhteiskuntatieteellisen tutkimustradition välillä. Haku on myös inspiroinut toimijoita kehittämään uusia hankeideoita ja tarjonnut rahoitusmahdollisuuden sellaisille projekteille, joiden toteutuminen olisi muuten ollut epätodennäköistä. Koneen Säätiön ansiosta monien hankkeissa toimineiden henkilöiden itseluottamus toimia moni- tai poikkitieteisesti on kasvanut. Ylipäätään ymmärrys monitieteisyydestä ja tieteidenvälisyydestä sekä arvostus sitä kohtaan ovat jonkin verran lisääntyneet. Hankkeissa on tuotettu tietoa, joka on tiedejulkaisujen kautta levinnyt myös kansainvälisesti. Uutta tietoa on päässyt jonkin verran myös yleistajuisiin julkaisuihin. Tämä tieto on lisännyt ymmärrystä evoluutionäkökulman soveltamisen mahdollisuuksista ja edellytyksistä ihmisenä olemiseen ja ihmisen käyttäytymiseen.

Monikielisyys ja taide -haku on niin ikään edistänyt verkostoitumista hankkeissa toimineiden henkilöiden ja heidän taustainstituutioidensa ja -yhteisöjensä välillä. Nämä sosiaaliset suhteet ylittävät monia rajoja kuten eri taiteenaloja, eri kieliryhmiä sekä kantaväestöä ja maahanmuuttajia tai

vähemmistöjä, joiltain osin myös tiedettä ja taidetta. Projekteissa ja niiden välillä luodut kontaktit synnyttävät uusia ideoita ja luovaa toimintaa myös tulevaisuudessa. Monien marginaalissa olleiden taiteilijoiden ja muiden toimijoiden asema on parantunut ja luottamus omaan tekemiseen on kasvanut. Hankkeissa on tehty paljon kokeiluja ja kehitetty erilaisia innovaatioita, joista on kerääntynyt arvokasta kokemusta. Osa uusista menetelmistä ja toimintamalleista on hankkeen jälkeen selvästi aikaisempaa tukevammalla pohjalla, ja mahdollisuus saada niihin jatkorahoitusta eri lähteistä on parantunut. Kieltä ja taidetta on yhdistetty hankkeissa monin eri tavoin, ja myös tästä on kertynyt runsaasti hyödyllisiä kokemuksia.

Monikielisyys ja taide -haulla on ollut myönteistä vaikutusta myös suomalaiseseen ja joiltain osin myös Suomen ulkopuoliseen kielimaailmaan. Rahoitettujen hankkeiden kautta yhteiskunnan monikielisyys on ollut aikaisempaa enemmän esillä. Tieto Suomessa puhuttavista kielistä, eri kieliyhteisöistä ja ihmisten monikielisydestä on lisääntynyt, samoin ymmärrys siitä, mitä monikielisyys merkitsee ja kuinka tärkeä asia kieli on ihmiselle. Monikielisyyttä arvostetaan enemmän tai sitä pidetään ainakin aikaisempaa vähemmän ongelmana. Hankkeissa on luotu uusia luovia toimintatapoja kielten opettamiselle ja uhanalaisten kielten elvyttämiselle. Niiden avulla maahanmuuttajien kielten, Suomen perinteisten vähemmistökielten ja heikossa asemassa olevien suomalais-ugrilaisten kielten säilymisen ja kehittämisen edellytykset ovat parantuneet.

KEHITTÄMISEHDOTUKSIA

Koneen Säätiön toiminta tieteen, taiteen ja kulttuuritoiminnan rahoittajana on nykyään laajaa ja monipuolista. Säätiöllä on useita rahoitusinstrumentteja, eikä analysoimalla ja arvioimalla yhtä niistä voi muodostaa kuvaa säätiön koko toiminnasta. Suunnatuilla hauilla on kuitenkin merkittävä rooli toimintamuotojen joukossa, vaikka sitä kautta jaetut varat eivät enää muodostakaan yhtä suurta osaa vuotuisesta avustusten ja palkintojen kokonaissummasta kuin vielä muutama vuosi sitten. Nimenomaan suunnattujen hakujen avulla Koneen Säätiö voi tietoisesti pyrkiä saavuttamaan strategisia tavoitteitaan ja vahvistamaan omaa rooliaan ja identiteettinsä omaleimaisuutta.

Tässä selvityksessä on tarkasteltu kahta suunnattua hakuja, joita ei voi pitää täysin edustavina edes suunnatuista hauista yleensä. Ihmistieteet ja evoluutionäkökulma on ollut ensimmäinen haku, jossa on tietoisesti haettu vahvaa tieteidenvälisyyttä ja jota on pidetty säätiön piirissä toteutukseltaan onnistuneena. Monikielisyys ja taide oli puolestaan ensimmäinen suunnattu haku, joka ei kohdistunut niinkään tutkimukseen vaan taide- ja kulttuuritoimintaan ja jossa jaettiin suurelle joukolle hankkeita osin pieniä apurahoja.

Selvityksen perusteella Koneen Säätiön suunnatut haut vaikuttavat varsin hyvin toimivilta rahoitusinstrumenteilta, eikä järjestelmässä ole mitään sellaisia ongelmakohtia, joihin olisi syytä puuttua välittömästi. Selvityksen aikana on kuitenkin noussut esille muutamia asioita, joihin Koneen Säätiössä voitaisiin kiinnittää huomiota suunnattujen hakujen ja säätiön koko toiminnan edelleen kehittämiseksi.

1. Koneen Säätiön yleinen tehtävä, strategiset päämäärät ja strategia-kaudelle asetetut tavoitteet on tietoisesti määritelty väljästi. Riittävä avaruus ja joustavuus sekä mahdollisuus muokata päämääriä ja tavoitteita tarpeiden ja intressien mukaisesti on hyvä säilyttää jatkosakin. Jotta Koneen Säätiö voisi arvioida tai arvioituttaa kunnolla toimintaansa, kullekin strategiakaudelle olisi hyvä olla yleisten muotoilujen lisäksi myös 1-3 täsmällisempää tavoitetta, joiden saavuttamista voitaisiin tarkastella systemaattisesti jälkeenpäin. Täsmällisemmät muotoilut voisivat myös tehostaa toimintaa suuntaamalla voimavaroja nimenomaan tärkeiksi katsottuihin asioihin. Koneen Säätiön kaltaisen itsenäisen ja rohkeutta toiminnassaan korostavan rahoittajan on niin ikään tärkeä antaa itselleen lupa epäonnistua. Toisin sanoen tavoitteita ei kannata asettaa siten, että niiden saavuttaminen on jo ennalta itsestään selvää.
2. Selvityksen yhteydessä tehdyissä haastatteluissa kävi ilmi, että suunnattujen hakujen teemojen valinta ei ole ollut kovin systemaattinen prosessi. Vaikuttaa jopa siltä, että aiheet ovat joskus syntyneet melko sattumanvaraisesti ja nopealla päätöksentekoaikataululla. Suunnatut haut ovat toki juuri sellainen rahoitusinstrumentti, jossa on hyvä säilyttää mahdollisuus nopeaan reagointiin valppaasti tehtyjen havaintojen ja niiden tulkinnan perusteella. Säätiön toiminnan pitkän aikavälin tavoitteita ajatellen voisi kuitenkin olla hyvä jonkin verran kehittää suunnattujen hakujen valmistelua järjestelmällisempään suuntaan, poistamatta kuitenkaan mahdollisuuksia nopeaan reagointiin. Linjaus suunnattujen hakujen kytkemisestä säätiön kieliohjelmaan on jo toki tuonut tällaisia elementtejä säätiön toimintaan. Säätiöllä voisi kuitenkin olla käytössään esimerkiksi hallituksen jäseniltä ja säätiön käyttäjiltä asiantuntijoilta koottu teemapooli, joka ohjaisi pidemmällä aikavälillä hakujen aihealueiden valintaa. Teemojen toteutumisesta voitaisiin käydä keskustelua ja tehdä (alustava) suunnitelma esimerkiksi kullekin strategiakaudelle. Suunnattujen hakujen valinta- ja muu valmisteluprosessi voisi olla kuvattuna säätiön kotisivulla.
3. Suunnattujen hakujen teemat ja niiden perustelut käsitellään nykyään hakuilmoituksessa varsin suppeasti. Varsinainen hakuilmoitus onkin syytä säilyttää tiiviinä ja ytimekkäänä. Jokaisen hakuilmoituksen yhteydessä voisi kuitenkin olla saatavilla myös taustamuistio tai vastaava, joka kertoisi enemmän kyseiseen teemaan päätyneen syistä. Lisäksi siinä voitaisiin tarkemmin määritellä ne tavoitteet, joita Koneen Säätiö tavoittelee kyseisellä suunnatulla haulalla ja jotka myös hakijoiden on hyvä ottaa hakemuksissaan huomioon. Säätiön ja suunnattujen hakujen tavoitteet on toistaiseksi esitetty hakuilmoitusten yhteydessä varsin epätasaisesti. Esimerkiksi Monikielisyys ja taide hakuilmoituksessa ei haun varsinaisia tavoitteita ilmaistu lainkaan, vaan ainoastaan ne hanketyypit, jotka saattoivat saada hausta rahoitusta.
4. Suomalaista tiede-, taide- ja kulttuurirahoitusta luonnehtii ”niukkuuden jakaminen”. Sekä julkiset että yksityiset rahoittajat jakavat melko suurelle määrälle hakijoita apurahoja, jotka resurssien rajallisuuden vuoksi jäävät kuitenkin yleensä kullekin toimijalle pieniksi. Tällaisella

toimintamallilla on kiistattomat etunsa, koska ne ylläpitävät tieteen ja taiteen moninaisuutta sekä takaavat useille toimijoille mahdollisuuksia harjoittaa ammatillisia aktiviteettejaan ainakin jollain tasolla ja jos-sain laajuudessa. Asialla on kuitenkin käänköpuolensa, koska mainitun periaatteen noudattaminen johtaa myös siihen, että vain harvoilla toimijoilla on riittävät voimavarat todella pyrkiä saavuttamaan kunnianhimoisempia tavoitteitaan. Järjestelmä johtaa helposti tarpeettoman yleiseen keskinkertaisuuteen, mutta myös siihen, että yksittäisten hankkeiden toteutuksessa joudutaan rahoituksen puutteiden vuoksi leikkaamaan pois juuri niitä rohkeampia, ennakkoluulottomampia ja valtavirrasta enemmän poikkeavia elementtejä, joita Koneen Säätiö haluaisi toiminnallaan tukea. Tästä molemmat tässä selvityksessä analysoidut suunnatut haut antavat esimerkkejä. Periaatetta, jonka mukaan jaettaisiin enemmän rahoitusta harvemmille, voisi olla hyvä soveltaa erityisesti strategisesti tärkeiksi katsotuissa rahoitusinstrumenteissa, kuten suunnatuissa hauissa.

5. Koneen Säätiön toiminta on nykyisellään niin laajaa, että kaiken rahoituksen toteutuksen, tulosten ja vaikuttavuuden arviointi on mahdotonta. Arviointiin ei muutenkaan ole syytä käyttää enempää voimavaroja kuin mitä perustellusti voi ajatella, että sen tuloksista on hyötyä säätiön toiminnan kehittämisessä tai esimerkiksi ulkoisessa viestinnässä. Säätiön toiminnan mittakaava sekä säätiön itselleen asettamat tehtävät ja tavoitteet edellyttävät toisaalta kuitenkin myös toiminnan systemaattista arviointia. Edellä mainittu ehdotus 1–3 täsmällisemmän tavoitteen kirjaamiseen kullekin strategiakaudelle

auttaisi arvioinnin kohdentamista juuri näiden tavoitteiden saavuttamiseen. Tämän lisäksi jokaiselta toimintavuodelta säätiö voisi nostaa erilliseen seurantarekisteriin muutaman hankkeen ja niissä mukana olleen toimijan. Tämän riittävän suppeana pidettävän rekisterin avulla säätiö voisi seurata järjestelmällisesti joidenkin toimijoiden ja hanketuotosten seurauksia ja vaikutuksia. Myös tässä yhteydessä on syytä korostaa, että niin hakujen tasolla kuin hanketasolla riittävän monen hankkeen epäonnistuminen on yksi rohkeuden indikaattori. Jos liian suuri osuus rahoitetuista hankkeista toteutuu onnistuneesti, päätökset ovat kohdistuneet sellaisille toimijoille ja sellaisiin aiheisiin, jotka ovat vakiintuneita, valtavirtaa tai muuten vahvoilla.

6. Koneen Säätiön oman toiminnan arviointi edellyttää myös pohdintaa ja keskustelua siitä, milloin säätiön katsotaan onnistuneen tehtävässään ja tarkoituksensa toteuttamisessa. Vastaus kysymykseen ei ole itsestään selvä. Voidaan esimerkiksi ajatella, että säätiö on onnistunut silloin, kun yleisesti ottaen avustusten saajilla ja säätiön yhteistyökumppaneilla ja muilla sidosryhmillä ei ole mitään kriittistä huomautettavaa. Rima asetetaan korkeammalle, jos onnistumisen mittariksi asetetaan se, että kukin seuraava vuosi on edeltäjäänsä menestyksellämpi. Toisenlainen näkökulma saadaan ja toisenlaisia menetelmiä tarvitaan, jos tavoitteeksi asetetaan, että Koneen Säätiön toiminta on tehokkaampaa, tuloksellisempaa ja vaikuttavampaa kuin muilla vertailukelpoisilla säätiöllä sekä tieteen ja taiteen muilla rahoittajilla. Haasteelliseksi tavoitteeksi voidaan asettaa myös oman vision saavuttaminen. Se edellyttää kuitenkin kahta asiaa. Visio pitää muotoilla

siten, että tavoite voidaan ylipäättään saavuttaa. Lisäksi pitää miettiä ja kehittää sopivia menetelmiä, joiden avulla on mahdollista arvioida, onko tavoite saavutettu.

LÄHTEET

Ahmavaara, Yrjö & Vanhanen, Tatu. 2001. Geenien tulo yhteiskuntatieteisiin. Atena Kustannus, Jyväskylä.

Haila, Katri, Kettunen, Riitta, Lähteenmäki-Smith, Kaisa & Salminen, Vesa. 2012. Vaikuttavuutta ympäristötutkimukseen – Maj ja Tor Nesslingin säätiön toiminnan arviointi. Maj ja Tor Nesslingin säätiö, Helsinki.

Hirvi-Ijäs, Maria. 2014. “Ni har ju era fonder” “Vi har ju våra fonder” – hållbar kulturpolitik på svenska i Finland? Magma-studie 3/2014. Magma, Helsinki.

Kanninen, Sami & Lemola, Tarmo. 2006. Methods for Evaluating the Impact of Basic Research Funding. An Analysis of Recent International Evaluation Activity. Publications of the Academy of Finland 9/06. Suomen Akatemia, Helsinki.

Karhunen, Paula. 2013. Maahanmuuttajataiteilijat taiteen tukijärjestelmässä. Taiteen edistämiskeskus, Helsinki.

Koneen Säätiön strategia 2010–2015. 2012. Koneen Säätiö, Helsinki.

Lauronen, Juha-Pekka & Hiilamo, Heikki. 2014. Tukevatko säätiöt vaikuttavaa tutkimusta? Tieteessä tapahtuu 32:6, 25–30.

Luoma, Päivi, Raivio, Tuomas, Tommila, Paula, Lunabba, Johan, Halme, Kimmo, Viljamaa, Kimmo & Lahtinen, Henri. 2011. Better results, more value. A framework for analysing the societal impact of research and innovation. Tekes Review 288/2011. [Http://www.tekes.fi/u/Better_results_more_value.pdf](http://www.tekes.fi/u/Better_results_more_value.pdf).

Rajahonka, Mervi. 2013. Vuorovaikutuksessa vaikuttamiseen. Hyvinvointipalveluiden vaikuttavuus – caseja ja keinoja. Selvitys. Aalto-yliopisto, Kauppakorkeakoulu, Pienyrityskeskus, Helsinki.

Saukkonen, Pasi. 2010. Kotouttaminen ja kulttuuripolitiikka. Tutkimus maahanmuutosta ja monikulttuurisuudesta suomalaisella taiteen ja kulttuurin kentällä. Cuporen verkkojulkaisuja 19. Kulttuuripoliittisen tutkimuksen edistämissäätiö, Helsinki.

Saukkonen, Pasi. 2011. Mikä suomenruotsalaisissa ärsyttää? Magma-studie 1/2011. Magma, Helsinki.

Suvikumpu, Liisa, Tikka, Päivi & Saukkonen, Pasi. 2014. Vaikuttava säätiö! Säätiöiden ja rahastojen neuvottelukunta, Helsinki.

Ylikoski, Petri & Kokkonen, Tomi. 2009. Evoluutio ja ihmisluonto. Gaudemus, Helsinki.

LIITE 1. SELVITYKSEN YHTEYDESSÄ TEHDYT HAASTATTELUT

KONEEN SÄÄTIÖN EDUSTAJAT

Erkki Haukioja, entinen säätiön hallituksen jäsen
Ilona Herlin, säätiön hallituksen varapuheenjohtaja
Kalle Korhonen, säätiön tiedeasiamies
Hanna Nurminen, säätiön hallituksen puheenjohtaja
Anna Talasniemi, säätiön yliasiamies

IHMISTIETEET JA EVOLUUTIONÄKÖKULMA -HAKU

Markus Jokela, hankejohtaja, Reproductive behavior in contemporary societies: Combining evolutionary theory with social science research.
Erkki Kilpinen, hankejohtaja, Yhteiskunnallisen todellisuuden luonne ja evoluutioteorian relevanssi
Klaus Kultti, hankejohtaja, Miehet ja naiset ja taloudellinen menestys
Olli Lagerspetz, hankejohtaja, Westermarck and beyond: evolutionary approaches to morality and their critics.
Timo Leisiö, hakija, Ihmisen laulukommunikaation maailmanhistoria. Uuden teorian ja menetelmän esittely englanniksi, soveltaminen globaalisti ja testaaminen monitieteisesti
Urho Määttä, hankejohtaja, Kielen murteet biologisen lajiutumisen näkökulmasta
Mari Sandell, hakija, Yksilöllisiä valintoja? Ihmisluonto, kulttuuri ja yhteiskunta näkökulmina geenejä koskevaan tietoon ja ruokatapojen muoutumiseen
Karri Silventoinen, hankejohtaja, Puolison valinta ja lisääntymismenestys ihmisillä populaatiogeneettisestä näkökulmasta
Petri Ylikoski, hakija, Luonnonjärjestys, evoluutioteoria ja arkiajattelu

MONIKIELISYYS JA TAIDE -HAKU

Sofia Buono, The Tower of Babel
Roxana Crisólogo Correa, Sivuväli
Marcelo Gardoso Gama, The Tower of Babel
Jaana Haaksiluoto, The Tower of Babel
Irma Hirsjärvi, Kahden maan myytit ja tarinat
Esa Hirvonen, Bjarmia & Beowulf
Merja Kauppinen, ActLib
Katja Kirsi, TALK
Sari Kivinen, Mining Doughnuts
Ulla Lappalainen, Aamu-radiosarja
Birgitta Orava, Babel-pajat
Simo Muir, Dibbuk
Edwin Ndaki, The Tower of Babel
Petri Pöyhönen, Lilla Villan
Johanna Talasniemi, The Tower of Babel
Nathan Riki Thomson, Äidinkieli – Mother Tongue
Sirkku Wahlroos-Kaitila, The Tower of Babel
Willem Wilhelmus, Mother's Tongue

LIITE 2. MONIKIELISYYS JA TAIDE -SUUNNATUSSA HAUSSA RAHOITETUT HANKKEET

Aamu-radiosarja. Suomen kielen opetukseen liittyvän radiosarjan kirjoittaminen. Aino Lappalainen ja työryhmä. 8 400 €.

ActLib. Lasten ja nuorten monikielisyteen kasvu ja sen vahvistaminen – konkreettiset ja virtuaaliset kirja-arkut kielenopetuksessa. Pia Bärlund ja Merja Kauppinen. 100 000 €.

Babel-pajat. Toimintamallin kehittäminen taidemuseoissa toteutettavia monikielisiä työpajoja varten. Birgitta Orava ja työryhmä. 70 000 €.

Bjarmia & Beowulf. Suomalais-ugrilaisen runouden kiertue, käännöstyöpaja ja antologia. Runoviikko ry. 37 000 €.

Camping 3. Taiteellis-tieteellinen tutkimusprojekti monikielisen ja -kulttuurisen näyttämöteoksen luomiseksi ja dokumentoimiseksi. Maksim Komaro ja työryhmä. 18 900 €.

Cinemaissito. Cinemaissito-lastenkulttuuritapahtuman järjestäminen vuonna 2013. Maria Laura Gazzotti ja työryhmä. 18 000 €.

CMMN SNS PRJCT. Cmmn Sns Prjct -esityksen toteuttaminen Suomessa. Cmmn Sns Prjct Finland / Annina Blom ja työryhmä. 3 500 €.

Dibbuk. Dibbuk – Kahden maailman välillä. Jiddiškinkielisen näytelmän valmistaminen sekä Suomen jiddiškinkielisen esittävän taiteen dokumentointi ja tutkiminen. Simo Muir ja työryhmä. 45 000 €.

Down River Vashka. Down River Vashka -projektin kielitieteellisten materiaalien jälkikäsitteily ja arkistointi sekä näyttelyn valmistaminen. Niko Tapio Partanen ja työryhmä. 9 500 €.

Elävät kylät. Suomalais-ugrilaisten kylien kielen elvyttäminen taidehankkeiden avulla. Janne Saarikivi ja työryhmä. 23 500 €.

Finnphonia Emigrantica. Esityksen toteuttaminen, jossa suomalaisten runoilijoiden tekstejä kuullaan kymmenellä kielellä. European Theatre Collective. 18 900 €.

Inhabiting Spaces – Inhabiting Languages. Tanssiteokset, joissa peilataan kielten luomia kokemuksia tilasta ja liikkeestä. Pia Karaspuro ja Sibylla Klein. 24 000 €.

In Reality of Helsinki. Media workshop project for young people with risk of exclusion. Helmi Films Oy. 40 450 €.

ITU-hanke. Itä-Helsingin alueen yläkoulujen ja kulttuurilaitosten monikielinen yhteistyöhanke. Minna-Maria Pesonen ja työryhmä. 42 000 €.

Jäänreunan kansat. Monitaiteinen suomalais-ugrilaista kieliä ja kulttuureja koskeva Jäänreunan kansat 2013–2015 -hanke. Kirsikka Moring ja työryhmä. 120 000 €.

Kahden maan myytit ja tarinat. Somalialaisnuorten kirjoittama ja toimit-

tama kaksikielinen kirja. Irma Hirsjärvi. 35 000 €.

Karjalainen Survival Kit. Karjalaisen survival kitin koostaminen Santra Remsujevan loruista, loitsuista ja lauluista dvd:lle sekä luentokokonaisuuksiksi. Miia Tervo. 6 375 €.

Kuun metsän Kaisa. Dokumenttielokuvan käsikirjoittaminen koltansaamelaisen legendaarisen sadunkertojan ja sveitsiläisen kirjailijan ystäväydestä sekä koltansaamelaisten kohtalonhetkistä. Katja Gauriloff. 4 725 €.

Kuvakirja kaupunkisaamelaisista lapsista. Kaupunkioiloissa kasvavien saamelaislasten monikielisyyden tukeminen. Katja Tapiola ja työryhmä. 7 300 €.

Kuvien takaa. Reportaasikirja erilaisia kulttuuritaustoja edustavista suomalaisista nykytaiteilijoista. Marketta Haila. 25 000 €.

Laiva on lastattu. Suomalaisten ja virolaisten kääntäjien verkoston luomisen kääntäjäseminaarien avulla. Tuglas-seura ry. 6 000 €.

Lilla Villan. Kaksikielisen kulttuuritalon kehittäminen. Lilla Villanin ystävät ry. 50 000 €.

love.abz. Monikielisen love.abz-esityksen kehittäminen sekä työskentely- ja produktiokustannukset. Otso Huopaniemi ja työryhmä. 35 000 €.

Mielen ja kielen maisemat. Ympäristö- ja veistotaiteen näyttely ART li Biennaali 2014. KulttuuriKauppila li ry. 45 000 €.

Mining Doughnuts. Artistic research project that maps the language nuances and experiences of first, second, and third generation Finnish-Australians living in Queensland, Australia. Sari Kivinen. 25 000 €.

Monikielisyyks teatteriesityksessä. The Great October Revolution – taiteellinen ja tekninen tutkimushanke. Klockriketeatern ry. 50 000 €.

Mother's Tongue. A threefold project to investigate the correlation between a lack of mother tongue and artistic creativity. Willem Wilhelmus ja työryhmä. 45 000 €.

Musiikin muisti. Vähemmistöjemme lauluperinne -videosarjan saamelais- ja romanimusiikin kuvauskustannukset ja sarjan valmistelutyö. Pertti Veijalainen ja työryhmä. 40 000 €.

Noise after Babel. Noise after Babel – Language Unrestrained, artistic project that experimentally investigates forms of multilinguality. Sezgin Boynik ja Minna Henriksson. 48 000 €.

Nuortenromaanin kirjoittaminen. Austra-romaani, jossa monikielisyyttä kuvataan kaksikielisen suomalais-latvialaisen tyttöhahmon kautta. Maira Dobe. 10 500 €.

Oma mieli, oma kieli. Oman äidinkielen tukeminen taiteen keinoin päiväkodeissa. Helinä Rautavaaran etnografisen museon säätiö. 45 000 €.

Passengers. A multilingual theatre play in a surround media space called the Cine Chamber. Korjaamo Group. 50 000 €.

Pohjoinen läsnäolo projekti. Lapissa toteutetut työpajat, joissa tutkitaan pohjoissuomalaisten kokemuksia läsnäolosta ja kielten kohtaamisista. Katariina Angeria ja Virpi Koskela. 13 000 €.

Pohjoinen ulottuvuus. Pohjoisten alueiden tanssi- ja musiikkiperinnettä lähdemateriaalina käyttävän tanssiteoksen valmistaminen. Tahdittomat ry. 18 000 €.

Päätös. Monikielisuuden ja sen merkityksen tutkiminen eri näkökulmista taiteen avulla. Martina Marti ja työryhmä. 32 000 €.

Rakennetaan kaupunki! Lasten esittämän monikielisen arkkitehtuuri-oopperan toteutus sekä poikkitaiteellisen Rk!-taidekasvatusmenetelmän kehittäminen. Anna Rombach ja työryhmä. 40 000 €.

Ritual. Kaksikielisyttä ja -kulttuurisuutta käsittelevän esityksen valmistaminen. Quo Vadiksen Tuki ry. 12 000 €.

Romaanin kirjoittaminen. Romaanin kirjoittaminen, jossa suomen kieli ja suomalainen kulttuuri nähdään kirjan päähenkilön, irakilaisrunoilijan,

silmin. Hassan Blasim. 22 000 €.

Runokohtauksia. Runokohtauksia-työtavan levittämiskiertue muihin kaupunkeihin. Marja Mäenpää ja työryhmä. 4 100 €.

Russian Nights. Russian Nights -festivaalin järjestäminen vuonna 2014. Helsinki International Theatre Association ry. 4 500 €.

Saamelainen lastenteatterikiertue. Kolmen saamen kielen yhteinen, multimediaa sekä saamelaista perinteistä tarinankerrontaa ilmaisussaan yhdistävä lastenteatterikiertue. Sámediggi / Saamelaiskäräjät. 18 000 €.

Saamelaisen nykylyriikan antologia. Pohjoissaamen- ja norjankielisen nykylyriikan suomentaminen ja käännösantologian toimittaminen. Kaisa Ahvenjärvi. 6 300 €.

Satumaan palasia. Kaksikielinen satukirja somalialaisten kertomaperinteestä. Suomi-Somalia Seura ry. 12 000 €.

Satutandemi. Monikielistä sanataidekoulutusta lasten ja nuorten parissa työskenteleville maahanmuuttajille. Kirjan talo - Bokens hus ry. 35 000 €.

Selitä! Hesber! Kuvataide suomen ja heprean kielten opiskelussa sekä näyttelyn järjestäminen. Elina Lind ja Shanie Mor. 2 500 €.

Shapereader. Producing the prototype of a comic book edition speci-

fically designed for blind and visually impaired people using a tactile repertoire of forms and Finnish Braille encoding for text. Ilan Manouach. 30 000 €.

Sivuväli. Sivuväli – Onko tämä suomalaista kirjallisuutta? Maahanmuuttolaisten kirjailijoiden näkyväksi tekeminen. Roxana Crisólogo Correa ja työryhmä. 40 000 €.

Somali Fairy Tales. Somalialaisten kansanlaulujen ja -tarinoiden koostaminen videomateriaaliksi. Mainioideas ay. 5 000 €.

Speech Karaoke. A series of international workshops to develop and refine a multilingual karaoke system for the spoken word. Frank Brummel ja työryhmä. 45 000 €.

STANDUP! Monikielisen ja monikulttuurisen stand up -komediaesityksen toteuttaminen. Ágnes Kaszás ja työryhmä. 5 000 €.

Suistamo. Monitaiteellinen, karjalan kielen tunnettuutta edistävä Suistamo-hanke. Anne-Mari Kivimäki ja työryhmä. 52 000 €.

TALK. TALK – Taidetta ja liikettä kieltenopetukseen 2013–2016. Zodiak Presents ry/Zodiak – Uuden tanssin keskus ja työryhmä. 170 000 €.

The New National Museum. Kansallisuutta ja identiteettiä koskeva työpaja eri kieli- ja kulttuuritaustaisille taiteilijoille. Emma Puikkonen, Julia

Schreiner ja työryhmä. 15 000 €.

The Tower of Babel. Musiikkia ja videotaidetta sisältävän esityksellisen musiikki-installaation toteuttaminen. Marcelo Gardoso Gama ja työryhmä. 55 000 €.

THOELATLDOA. The Hegemony of English Language and the Linguistic Determination of Art. Taiteen kielellinen määrittäminen sekä angloamerikkalainen hegemonia taiteen ammattikielenä. Arttu Merimaa ja Miina Hujanen. 30 000 €.

To Then the None. Rank Ensemble: a multilingual composition and concert project. James Andean ja työryhmä. 10 500 €.

Äidinkieli – Mother Tongue. Erikielisten henkilöiden haastatteluihin perustuvan ääni-installaation toteuttaminen. Nathan Riki Thomson ja työryhmä. 24 900 €.

Äänilo. An interdisciplinary visual-musical experience using the Finno-Ugric languages and music, originating from the Baltic Sea region to be shared in exhibition and concert venues. Mari Kalkun ja Tatjana Bergelt. 43 000 €.

